

Τ.Ε.Ι. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας
Τμήμα: Στελεχών Συνεταιριστικών Οργανώσεων
και Εκμεταλλεύσεων

ΑΡΧΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣΜΟΥ

Στεργιάδου Βασιλική
Ιούνιος 1998

Τ.Ε.Ι. ΜΕΣΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας

**Τμήμα: Στελεχών Συνεταιριστικών Οργανώσεων
και Εκμεταλλεύσεων**

ΑΡΧΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣΜΟΥ

**Στεργιάδου Βασιλική
Ιούνιος 1998**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός μας στην έρευνα αυτή είναι να προσπαθήσουμε να κατανοήσουμε την έννοια του όρου Συνεργατισμός. Κατανοώντας τον όρο αυτό βλέπουμε τον τρόπο με τον οποίο μέσω του Συνεργατισμού μπορεί να ιδρυθεί και ο Συνεταιρισμός. Το αντικείμενο της παρούσας μελέτης θα διασπαστεί σε τέσσερα κεφάλαια.

Στο πρώτο κεφάλαιο, θα προσεγγίσουμε τον όρο Συνεργατισμό, μέσα από τις προσπάθειες οι οποίες γίνονται από το Παρελθόν μέχρι σήμερα. Δηλαδή οι συνεργασίες κάποιων ατόμων οι οποίες είχαν κοινό σκοπό, άλλες είχαν αρνητικά αποτελέσματα και άλλες θετικά αποτέλεσαν τα βασικά στοιχεία για την προσέγγιση του όρου αυτού.

Το δεύτερο κεφάλαιο αναλύει το έργο και τα πρώτα βήματα των Πρωτεργατών και των Προδρόμων του όρου, οι οποίοι μέσα από τις προσπάθειες του παρελθόντος,, σε σχέση με την συνεργασία των ατόμων, καθορίζουν τα βασικά βήματα και πραγματοποιούν έργα, υπέρ της συνεργασίας. Επίσης ένα από τα βασικά έργα των Προδρόμων και Πρωτεργατών είναι και οι βασικές αρχές του συνεργατισμού οι οποίες αναλύονται στο τρίτο κεφάλαιο και αποτελούν τους «κανόνες» για να είναι η συνεργασία αποτελεσματική. Μία από τις βασικές αρχές είναι η «αλληλοβοήθεια», δηλαδή η βοήθεια του ενός για τους άλλους και αντίστροφα. Εάν δεν ισχύει αυτή η αρχή δεν μπορούμε να αναφερόμαστε σε συνεργασία. Στην συνέχεια αναλύονται και άλλες αρχές οι οποίες δεν πρέπει να τις παραβλέψει κανείς.

Ολοκληρώνοντας τον όρο συνεργατισμό εφόσον ισχύουν οι βασικές αρχές και όλα όσα αναφέρονται στα προηγούμενα κεφάλαια το τέταρτο κεφάλαιο είναι αυτό που βοηθάει τον αναγνώστη να καταλάβει σε τι ακριβώς μπορούν να εφαρμοστούν όλα τα παραπάνω δηλαδή ο Συνεργατικός τρόπος παραγωγής ολοκληρώνει την ιδέα της συνεργασίας και την κάνει πράξη. Οι άνθρωποι δηλαδή οι οποίοι συνεργάζονται μπορούν να αναπτυχθούν στην παραγωγή τους οικονομικά ακόμη και κοινωνικά. Με την επίτευξη του σκοπού αυτού ολοκληρώνεται και η έννοια του Συνεργατισμού.

1.1 Γενικά

Μέσα σ' αυτή την κοινωνία που ζει ο άνθρωπος συναλλάσσεται, με τους συνανθρώπους του, για να εξυπηρετήσει τις ανάγκες του σε διάφορους τομείς της ζωής του. Αυτή η συναλλαγή αποδεικνύει την εξάρτηση του ενός από τον άλλον. Πολλές φορές όμως μπορεί να έχει μορφή καταπιεστική και βάνουση.

Μέσα από αυτές τις συναλλαγές παλαιότερα, αρκετοί ήταν αυτοί οι οποίοι ωφελήθηκαν εναντίον κάποιων άλλων. Απόκτησαν κατ' αυτό το τρόπο, περιουσιακή υπεροχή και γενικότερα κάποιο κύρος απέναντι στους υπόλοιπους συνανθρώπους τους.

Με την πάροδο του χρόνου οι άνθρωποι αυτοί αποτέλεσαν μια ξεχωριστή και μικρή ομάδα δηλαδή μια οικονομική Elite ατόμων με κοινά ενδιαφέροντα. Επεβλήθηκαν έτσι στις υπόλοιπες κοινωνικές τάξεις με εύκολο τρόπο, εκμεταλλεύθηκαν αυτές, με απώτερο σκοπό το ατομικό συμφέρον.

Το φαινόμενο της εκμετάλλευσης παρουσιάστηκε και παλαιότερα στη γεωργία, με το θεσμό της δουλοπαροικίας αργότερα με τους κολίγους και τους τοκογλύφους. Αναφερόμενοι στη σημερινή κοινωνία ή εκμετάλλευση προέρχεται από την παρέμβαση του κεφαλαίου μέσα σε κερδοσκοπικούς τομείς· κατά βάση σε εμπορικούς και βιομηχανικούς.

Σήμερα, η αλλαγή σε σχέση με τον περασμένο αιώνα είναι αισθητή. Καλύτερεύουν οι συνθήκες κυρίως για τους γεωργούς με την γένεση του βασικότερου θεσμού· του Συνεργατισμού.

Το αντικείμενο του θεσμού αυτού είναι η βελτίωση της οικονομικής και κατ' επέκταση της κοινωνικής κατάστασης του ανθρώπου. Δεν αναφέρεται σε ατομικές δραστηριότητες του κάθε

ανθρώπου αλλά σ' ένα σύνολο ανθρώπων το οποίο δρα και σαν σύνολο. Οι κοινοί στόχοι των ανθρώπων με κοινά ενδιαφέροντα μπορούν να επιτευχθούν με το θεσμό της συνεργασίας.

Σύμφωνα με τον Μαριάδη «Ο όρος Συνεταιρισμός, σε αντίθεση με το Συνεργατισμό είναι ειδικός και αφορά κάτι το συγκεκριμένο, σε σχέση βέβαια με τη συνεργασία» (Μαριάδης 1992 σελ. 9). Η συνεργασία αυτή αναφέρεται σε μια οικονομική Οργάνωση με νομική κάλυψη και η εκπλήρωση των στόχων προέρχεται από τους όρους του καταστατικού της οργάνωσης αυτής.

Η δημιουργία Συνεταιρισμών (1800 - 1990) ξεκίνησε μέσα από μεγάλες επιτυχίες αλλά και αποτυχίες προσπάθειες των οικονομικά αδύναμων ανθρώπων. Δημιουργήθηκε και επικράτησε η σωστή συνεργασία των ανθρώπων αυτών, η οποία επέζησε προσέφερε και προσφέρει μέχρι σήμερα τις υπηρεσίες της. Ο καθένας με τον τρόπο αυτό μπορεί να χρησιμοποιήσει το συνδυασμό της δύναμης αυτής για το κάθε ένα άτομο αυτού του συνεταιρισμού. Εδώ αρμόζονται τα ρητά του Λαού: «αδελφός υπό αδελφόν βασταζόμενος» και το «Κράτα με να σε κρατώ ν' ανεβούμε στο βουνό».

Το κίνητρο των ατόμων, τα οποία ξεκίνησαν την ενεργό τους δράση στο θεσμό του συνεταιρισμού, ήταν το αδιέξοδο των πολιτικών και κοινωνικών συστημάτων που ίσχυαν τότε. Δεν μπορούσαν έτσι να μένουν στην σταθερή και πάγια κατάσταση της οικονομικής ανέχειας και κοινωνικής, τα οποία επέφεραν σ' αυτούς, τα συστήματα αυτά.

Συνειδητοποιούν λοιπόν πως το όφελός τους δε μπορεί να επιτευχθεί με την ελεημοσύνη τους προς το κράτος, (το οποίο κράτος ήταν οι λίγοι και οικονομικά πετυχημένοι).

Η δημιουργία των Συνεταιρισμών φέρει την συνεργασία πολλών μικρομεσαίων δυνάμεων. Αυτή αποτελεί τη μεγάλη δύναμη των μικρομεσαίων.

Τη δύναμη αυτή μπορεί να την χρησιμοποιεί ο καθένας που συνεργάζεται, ο κάθε συνεταίρος με αποτέλεσμα την απόκτηση δύναμης και εξασφάλιση των μέσων που δεν μπορούσε μόνος του να τα αποκτήσει. Όπως για παράδειγμα μηχανές, μηχανισμούς, πιστώσεις κ.α.

Στο σημείο αυτό βλέπουμε πόσο σημαντική είναι η ενεργή και διαρκής συμμετοχή του κάθε ατόμου σ' ένα συνεταιρισμό. Εάν σταματήσει αυτή, η εξέλιξη τη συνεργασίας και του συνεταιρισμού, δεν υφίσταται πια, γιατί αυτό αποτελεί το βασικό στοιχείο.

Σε αντίθεση πάντα με την ανώνυμη εταιρεία, στην οποία ο κάθε μέτοχος δεν συμμετέχει ενεργά, αλλά στο τέλος του έτους θα εισπράξει τα κέρδη από τις μετοχές του.

Ο συνεταίρος ενός Συνεταιρισμού θα έχει ωφέλειες μόνο αν συνεργαστεί δηλαδή αγοράσει, διαθέσει τα προϊόντα του μέσα στο συνεταιρισμό και κάνει τις οικονομικές του δοσοληψίες μέσω του Συνεταιρισμού (Κλήμη 1980 σελ. 39).

1.2 Ορισμός

Ο προσδιορισμός του όρου Συνεργατισμός δίνεται από τον Μαριάδη «Ο όρος Συνεργατισμός είναι γενικός και αφορά στην ιδέα και τη θεωρία της συνεργασίας· πέρα δε από αυτό, εκφράζει και καλύπτει όλες τις μορφές της, τυπικές ή άτυπες, με ιδεολογικές ή με υλικές επιδιώξεις». (Μαριάδης 1992 σελ. 9).

Ο Συνεργατισμός καλύπτει ένα ολόκληρο κοινωνικό οικονομικό Σύστημα το οποίο γεννήθηκε παράλληλα με τον Κομμουνισμό και το Σοσιαλισμό προσπαθώντας να πολεμήσουν τον καπιταλισμό. Γιατί αυτό το σύστημα ήταν αυτό που δημιούργησε τις δυσβάσταχτες κοινωνικο-οικονομικές ανισότητες μεταξύ των ανθρώπων. (Μαριάδης 1992 σελ. 10).

Ο Ορισμός του Συνεργατισμού δίνεται από τον Α. Κλήμη ως εξής: «Συνεργατισμός είναι ένα σύστημα οικονομικοκοινωνικό, ένα σύνολο από πεποιθήσεις, αρχές κατευθύνσεις και τρόπους ενέργειας στον οικονομικοκοινωνικό τομέα που αν εφαρμοστούν σωστά, (σε έκταση και σε βάθος), τότε θα μπορέσει ο κάθε άνθρωπος, η ανθρωπότητα ολόκληρη, να ζήσει πολύ καλύτερα». (Κλήμης 1980 σελ. 9).

«Συνεταιρισμός είναι η οργάνωση, το νομικό πρόσωπο, η συνεταιριστική εταιρεία, με την οποία πραγματοποιούμε, με καθημερινές συναλλαγές στον οικονομικό βασικά τομέα, τις επιδιώξεις του Συνεργατισμού, τις επιδιώξεις μας σαν συνεταιριστές. Τον συνεταιρισμό τον ιδρύουν και τον συγκροτούν άτομα από εκείνα που πιστεύουν στον Συνεργατισμό σαν σύστημα οικονομικοκοινωνικό και επιδιώκουν να θέσουν την ιδεολογία τους αυτή σε πρακτική εφαρμογή όσον αφορά μερικές οικονομικές δοσοληψίες τους». (στο ίδιο σ. 10).

Μπορούμε να καταλάβουμε από τους παραπάνω περί Συνεργατισμού ορισμούς, πόσο σημαντικό είναι να γνωρίζουμε τι ακριβώς σημαίνει· αυτό είναι απαραίτητο κυρίως για όσους αναφέρουν τον όρο, αλλά, και για όσους πρόκειται να γίνουν μέλη ενός συνεταιρισμού. Οι δεύτεροι πρέπει να γνωρίζουν τι επιδιώκει ένας συνεταιρισμός και τι μπορεί κανείς να καταφέρει μέσα

από αυτούς. Γνωρίζοντας σωστά το αντικείμενο του συνεταιρισμού, η δύναμη και η ωφέλεια η οποία θα επέλθει θα είναι πολύ μεγάλη.

Από τον προσδιορισμό του Μαριάδη σχετικά με τον Συνεργατισμό καταλαβαίνει ο αναγνώστης πως ο όρος, αναφέρεται και προς το θεωρητικό σκέλος της συνεργασίας, δηλαδή δεν παραβλέπει την ιδεολογία αυτής τονίζοντας και τις άτυπες και τις τυπικές μορφές συνεργασίας ακόμη και με υλικές επιδιώξεις.

Ο Κλήμης δίνει τις ίδιες κατευθύνσεις όπως και ο Μαριάδης προσθέτοντας, πως αποτελεί, κατά τον πρώτο, νομικό πρόσωπο και μια εταιρεία συνεταιριστικής μορφής η οποία, επιτυγχάνει τους οικονομικούς στόχους κατά βάση, χωρίς να ξεφεύγει από την βασική ιδεολογία του Συνεργατισμού. Σχετικά με τη ιδεολογία του Συνεργατισμού ο αναγνώστης θα έχει την δυνατότητα να τη γνωρίσει σε βάθος στο σημείο στο οποίο θα αναφερθούν οι βασικές αρχές, μέσα από την αναφορά αυτή στο τρίτο μέρος.

1.3 Δημιουργία δύναμης

Όσο πλήθυναν οι άνθρωποι πάνω στη γη και συγκεκριμένα σε κάποιο τόπο χρειαζόταν προσπάθεια για την ικανοποίηση των καθημερινών τους αναγκών. Οι προσπάθειες αποφυγής και προφύλαξης από το κρύο και τη ζέστη, την απόκτηση της καθημερινής τους τροφής, είναι ανάγκες τις οποίες δεν μπορούσε ένα άτομο να τις πραγματοποιήσει μόνο του. Αυτό αναγκάζει τον άνθρωπο να καταλάβει, πόσο σημαντική είναι η συνεργασία του, όχι μόνο με ένα άτομο αλλά με πολλά. Η αναγκαστική αυτή συνεργασία, κυρίως φαίνεται στο κυνήγι, στην αποφυγή των άγριων

ζώων, στην δημιουργία αναχώματος σπάζοντας κάποια δέντρα για την αποφυγή και προστασία από τα νερά κ.ο.κ.

Η μορφή, ο χαρακτήρας, και η δύναμη του κάθε ανθρώπου διαφέρει από άτομο σε άτομο. Υπάρχουν οι δυνατοί και οι αδύνατοι, οι μεγάλοι και οι μικροί οι ικανοί και οι ανίκανοι κ.ο.κ. Απαραίτητοι όμως όλοι σε κάθε συνεργασία του ενός για όλους και των πολλών για έναν. Δηλαδή όταν αναφερόμαστε σε συνεργασία και ο μικρός-αδύναμος και ο μεγάλος-δυνατός, στο σύνολο έχουν την αξία τους. (Κλήμη Περιοδ. Θέματα Συνεταιρισμών τεύχος 51^ο Σεπτέμβριος 1978).

Η σύμπραξη και συνεργασία των ατόμων δημιουργεί την δύναμη, την οποία ποτέ ένα άτομο δεν θα είχε μόνο του. Η συνεργασία που γίνεται και με την ελεύθερη θέληση του κάθε ατόμου, είναι ακόμη πιο επιτυχής. Οι καταναγκαστικές συνεργασίες, σίγουρα είναι ανεπιτυχείς σε σχέση με τις κατά βούληση. Σπάνιες είναι οι περιπτώσεις που οι δεύτερες είναι ανεπιτυχείς και δεν δημιουργούν δύναμη στην πραγματοποίηση κάποιου έργου.

Σε περίπτωση που αναφερόμαστε σε απλή σύμπραξη (ελεύθερη ή αναγκαστική) το πιο πιθανό είναι το όφελος να το έχει ο ισχυρότερος και οι υπόλοιποι να έχουν πολύ μικρό όφελος.

Ο Συνεταιρισμός από την πλευρά του κάνει το άτομο πολλαπλάσιο και ισχυρό απέναντι στον τρίτο, καταφέροντας να μην μπορέσει να τον εκμεταλλευτεί ο ισχυρός τρίτος. Για το λόγο αυτό πρέπει να συνεργάζεται με τους όμοιους. Όταν βλέπουμε ακόμη και τα ζώα με το ένστικτό τους για άμυνα να συνεργάζονται, βλέπουμε πως «η συνεργασία δεν είναι απλώς χρήσιμη για αύξηση της δυνάμεως αλλά είναι απαραίτητη για την ύπαρξη ή

για την δημιουργία της δυνάμεως». (Κλήμης 1980 σελ. 31).

Όπως οι αδύναμοι συνεργάζονται για την επίτευξη των στόχων τους έτσι ακριβώς συναντούμε και συνεργασίες οικονομικά ισχυρών για την εξυπηρέτηση μεγαλύτερων συμφερόντων. Αυτή είναι η πραγματοποίηση που συναντάμε σήμερα στη ζωή και σε κάθε κοινωνία.

Στον άνθρωπο υπάρχει έμφυτη η εξασφάλιση όσο το δυνατόν περισσοτέρων αγαθών άρα και η απόκτηση προνομιακής θέσης απέναντι στους άλλους. Μια φράση η οποία αρμόζει στα παραπάνω αναφερόμενα είναι: «εν τη ενώσει η δύναμις», δηλαδή «η ένωση φέρνει δύναμη» φράση που έχει βγει από τη ζωή και τα έργα του λαού.

Η δύναμη όμως που μπορεί να προέλθει από μια συνεργασία ατόμων μπορεί να έχει και την αντίθετη όψη των όσων αναφέρθηκαν παραπάνω. Μπορεί να δημιουργηθεί συνεργασία για την απόκτηση δύναμης αλλά με κοινό σκοπό.

Είναι πετυχημένη η παρομοίωση στο σχετικό θέμα του Κλήμη με το παράδειγμα που αναφέρει: «Η δύναμη που έχει ένα όπλο μπορεί να μας σώσει από την επίθεση ζώου ή ανθρώπου αλλά η ίδια αυτή δύναμη του όπλου μπορεί να σκοτώσει έναν αθώο» (Κλήμη 1980 σελ. 33).

Επίσης πετυχημένο παράδειγμα του ιδίου είναι και το σχετικό με τον άνεμο, τον οποίο τον χρησιμοποίησε πολλές φορές ο άνθρωπος για να ταξιδέψει, να βγάλει νερό από τη γη· αλλά ο άνεμος είναι και αυτός ο οποίος μπορεί να καταστρέψει δέντρα και γενικότερα να επιφέρει καταστροφικά αποτελέσματα (στο ίδιο σελ. 33).

Μέσα από την ζωή και την κοινωνία που ζούμε μπορούμε

να πάρουμε πολλά παραδείγματα τα οποία να απεικονίζουν την συνεργασία με κακό σκοπό και κυρίως για οικονομική αλλά και όχι μόνο, εκμετάλλευση ατόμων.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα κακής χρησιμοποίησης της αρχής «εν τη ενώσει η δύναμις» και της δυνάμεως που προέρχεται από τη συνεργασία, κατά τον Κλήμη, «υπήρξε ο φασισμός, με σύμβολό του σφιχτοδεμένη δέσμη ράβδων που είναι αδύνατο να σπάσεις». (στο ίδιο σελ. 33).

Δεν πρέπει έτσι να ξεχνούμε και την άσχημη πλευρά της συνεργασίας και να μην ενθουσιαζόμαστε αμέσως, αν δεν γνωρίζουμε το σκοπό και τους στόχους για τους οποίους έχει δημιουργηθεί η δύναμη αυτή. Η συνεργασία των ατόμων πρέπει πάντα να γίνεται για την επίτευξη καλών στόχων. Επίσης βλέπουμε πως η συνεχής επαγρύπνηση των μελών, είναι βασική για την αποφυγή από την βασική κατεύθυνση και την επίτευξη των καλών στόχων.

Βλέπουμε τελικά πως είναι εύκολο να πετύχει η δύναμη μέσω της συνεργασίας, αλλά στο σημείο αυτό πρέπει να τονίσουμε και πόσο κρίσιμη είναι η συνεργασία σε σχέση με την καλή της όψη ή την αρνητική.

Η διοίκηση αρχικά πρέπει να κινείται με μεγάλη προσοχή επάνω στον τρόπο χρησιμοποίησης της δύναμης του συνεταιρισμού και πάντα με επαγρύπνηση πρέπει να λειτουργεί υπέρ των μελών αλλά όχι εναντίον (καταστροφικά) προς κάποιους τρίτους.

Από την πλευρά των μελών απαιτείται η συνεχής ενημέρωση της σωστής λειτουργίας του συνεταιρισμού, αλλά και η γνώση του αντικειμένου του συνεταιρισμού, που είναι μέλη. Για το λόγο αυτό η συνεταιριστική ενημέρωση είναι απαραίτητη.

1.4 Οικονομική δύναμη και αυτοβοήθεια

Η συνεργασία ατόμων για να είναι Συνεταιρισμός πρέπει να παρέχει στα μέλη του κάθε είδους υπηρεσίες, να δημιουργεί τις προϋποθέσεις οι οποίες, θα βοηθήσουν στην καλύτερη και ευκολότερη παραγωγή των προϊόντων και τέλος στην καλύτερη προαγωγή της οικονομίας των μελών, με την διανομή πλεονάσματος. Το τελευταίο σκέλος το οποίο αναφέρουμε δεν αποτελεί τόσο σημαντικό στοιχείο όσο τα δύο πρώτα. Το στοιχείο αυτό μπορεί να τεκμηριωθεί σύμφωνα με τον Κλήμη. «Δεν στηρίζεται ο Συνεταιρισμός στα κεφάλαιά του αλλά στη συνεργασία των μελών του. Δεν επιδιώκει να φέρει κέρδη στα κεφάλαιά του ούτε στα μέλη του, στις καθημερινές δόσοληψίες τους. Στο Συνεταιρισμό σε πρώτη θέση βρίσκεται ο άνθρωπος, τα κεφάλαια είναι βοηθητικά, ενώ στην κερδοσκοπική εταιρεία κεφαλαίων, επιδίωξη είναι το κέρδος για το κεφάλαιο που έχουν καταθέσει τα μέλη της εταιρείας συνήθως και δεν έχουν, πέρα από τη συμμετοχή τους στο κεφάλαιο, καμιά σχέση με τις τρέχουσες εργασίες της εταιρείας». (Κλήμης 1980 σελ. 36).

Μέσα στο Συνεταιρισμό παρουσιάζονται δύο διαφορετικές πολιτικές οικονομικής ανάπτυξης. Η πρώτη σχετίζεται με τις δραστηριότητες του συνεταιρισμού οι οποίες πρέπει να είναι αποτελεσματικές με σκοπό την οικονομική στήριξη των μελών του, η δεύτερη πολιτική αναφέρεται στην εμπορική δραστηριότητα των μελών σε σχέση πάντα με τα προϊόντα του συνεταιρισμού με σκοπό την δημιουργία πλεονασμάτων τόσο για τον συνεταιρισμό όσο και για τα μέλη του (Μαριάδης 1992 σ. 291).

Βλέπουμε πόσο σημαντική είναι η αυτοβοήθεια μέσα στους

συνεταιρισμούς. Η αυτοβοήθεια σαν μέρος της κοινωνιολογίας πλέον σημαίνει: «Συνένωση οικονομικών μονάδων που μόνες τους δεν είναι σε θέση να λύσουν τα οικονομικά τους προβλήματα ούτε ν' ανταγωνιστούν επάξια». (Draheim και Dülfer 19890 τ. 59 σ. 4244).¹

Η συνένωση αυτή αποκτά αμυντικό χαρακτήρα με απώτερο στόχο την αντιμετώπιση του ανταγωνιστή και των προϊόντων του στην αγορά.

Η αυτοβοήθεια και η αλληλεγγύη προϋποθέτουν αυτό το κοινωνικό σύστημα που επιτρέπει την ιδιωτική πρωτοβουλία· βάση της είναι, το σύστημα της ελεύθερης αγοράς. Το κίνητρο που ξεκινάει από τον όρο «αυτοβοήθεια» αποτελεί, η οικονομική συμμετοχή πολλών οικονομικών μονάδων.

Σε αδύνατες μονάδες η οργανωμένη αυτή σύμπραξη αποτελεί ιδανική λύση σε σχέση με ισχυρότερες μονάδες.

Αυτό όμως δεν αποκλείει και την σύμπραξη δυνατών οικονομικών μονάδων, με αποτέλεσμα την απόκτηση ισχυρότερης δύναμης. (στο ίδιο σ. 4278).

Ο Συνεταιρισμός τυπικά και νομικά είναι αυθύπαρκτος. Αποτελεί μέρος της οικονομίας κάθε μέλους και το εργαλείο του σε κάθε περίπτωση, που έχουν ανάγκη. Αποτελεί ένα σημαντικό χέρι βοήθειας για κάθε μέλος το οποίο συμμετέχει κι' αυτό, στη λειτουργία της συνένωσης αυτής. (Κλήμης 1980 σ. 42).

¹ (Draheim και Dülfer Μάρτιος - Απρίλιος 1980 τ. 59. Άρθρο «Συνεταιρισμός ???

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΠΡΟΔΡΟΜΟΙ - ΠΡΩΤΕΡΓΑΤΕΣ

2.1 Γενικά

Στο παρελθόν παρουσιάζονται ποικιλίες μορφών συνεργασίας. Οι μορφές συνεργασίας αναφέρονται σε κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές, πολεμικές, θρησκευτικές προσπάθειες όλων των εποχών και σε όλους τους τύπους.

Αυτή η μορφή συνεργασίας η οποία επικρατεί σήμερα είναι αποτέλεσμα διάφορων μεταρρυθμίσεων ανάλογα με τις συνθήκες που επικράτησαν σε κάθε κοινωνία ή σε κάθε πολιτικό σύστημα κάθε τόπου.

Ξεκινώντας από τη μεγάλη οικογένεια της παλαιάς νομαδικής και αργότερα αγροτικής ζωής όπου υπήρχε η κοινοκτημοσύνη της γης και των μέσων παραγωγής και καταλήγοντας στις ομαδικές προσπάθειες προστασίας από άγρια ζώα και αντιμετώπιση φυσικών συνθηκών (Κλήμης 1980 σ. 69).

Το φεουδαρχικό, δουλοκτητικό σύστημα δημιούργησαν μια νεότερη μορφή συνεργασίας των ατόμων.

Σε κάθε πολιτικό σύστημα, υπήρχαν και οι ανάλογες αντιδράσεις από την εξουσία (είτε ήταν θετικές είτε αρνητικές) άλλοτε ήταν απαγορευμένες και υπό καταδίωξη. Αυτοί οι παράγοντες συνετέλεσαν στην εύκολη ή μη, ανάπτυξη της συνεργασίας των ατόμων (στο ίδιο σ. 70).

Η καλύτερη ενημέρωση σχετικά με τα παραπάνω είναι σημαντική. Πρέπει να καταλάβουμε τα στάδια τα οποία πέρασε η συνεργασία στο παρελθόν για να φτάσουμε μέχρι το σήμερα και την σημερινή της μορφή.

2.1 Αρχαιότητα και Μεσαίωνας

Υπάρχουν μαρτυρίες σήμερα οι οποίες μας φέρουν στο φως την ύπαρξη του συνεταιριστικού πνεύματος στην αρχαιότητα. Η ύπαρξη του πνεύματος αυτού βέβαια βρισκόταν ακόμη στα αρχικά στάδια διότι κατά την αρχαιότητα όπως γνωρίζουμε από την Ιστορία ο άνθρωπος δεν ήταν ελεύθερος αλλά σκλάβος.

Σύμφωνα με τον Μαριάδη, «τα συνεταιριστικά σχήματα, δημιουργούνταν από την εξουσία και όχι από την ελεύθερη βούληση των ατόμων» (Μαριάδης 1992 σ. 18).

Αργότερα σε έρευνες που έχουν γίνει στην αρχαία Αίγυπτο βλέπουμε τις «Συντεχνίες» οι οποίες είχαν την μορφή συνεταιρισμού αλλά κάτω από την Κρατική εξουσία. Στη Βαβυλώνα επίσης και συγκεκριμένα στο γεωργικό τομέα, βλέπουμε ομάδες οι οποίες καλλιεργούν αμπελώνες και οπωρώνες (στο ίδιο).

Στην Κίνα παρουσιάζονται θρησκευτικού χαρακτήρα αποταμιευτικές και πιστωτικές ενώσεις για την αντιμετώπιση δαπανών σε ιερούς τόπους.

Τον 4^ο π.Χ. αιώνα στις Ινδίες βλέπουμε αυτοδιοικούμενες αγροτικές κοινότητες που τις ονομάζουν «Πανσαγιάτ» με επίπλέον σκοπό την συγκέντρωση και παράδοση των βαρών σε είδος και χρήμα προς την κρατική εξουσία. (Κλήμης 1980 σ. 73).

Στην αρχαία Ρώμη η κρατική εξουσία δεν απαγόρευε αλλά ούτε και επέτρεπε την ανάπτυξη της συνεργασίας των ατόμων. «Κατά τον Πλούταρχο πρώτος ο Νουμάς συνέπτυξε σε Συντεχνίες τους παραγωγούς της Ρώμης» (στο ίδιο).

Αργότερα στην εποχή του Δημοκρατικού Πολιτεύματος αλλά και στη Βασιλεία οι συνενώσεις δημιουργούνταν ελεύθερα.

Η ελευθερία όμως είναι ένας θεσμός, ο οποίος είναι, και εύκολο να ξεφύγεις πέρα από τα όριά του. Αυτό ακριβώς συνέβη και στην αρχαία Ρώμη.

Η ελευθερία διέφθειρε πολλές ενώσεις και κυρίως πολιτικά σωματεία («collegia», «sodalitates») με αποτέλεσμα την επιβολή μέτρων εναντίον τους. (Κλήμης 1980 σ. 73). Επί Αυτοκρατορίας (7 π.Χ.) η σύσταση ενώσεων θα επιτρεπόταν μόνο μετά από την συγκατάθεση της συγκλήτου. Η μόνο ένωση θεωρούνταν το Κράτος.

Τον 3^ο και 4^ο αιώνα μ.Χ. το κράτος δημιουργεί τις συνενώσεις αναγκαστικού χαρακτήρα με σκοπό την διεκπεραίωση κάποιου έργου. (στο ίδιο).

Από ιστορικές πηγές βλέπουμε στην αρχαία Ρώμη θρησκευτικές ενώσεις (οι οποίες τότε ήταν υπό την κρατική εξουσία και τότε με ελεύθερη βούληση) π.χ. «Collegia pontifum» σύλλογοι ιερέων, «sodalitates collegia» Θρησκευτικές ενώσεις.

Επίσης ενώσεις αλληλοβοήθειας μεταξύ των εργαζομένων, σε περίπτωση εργατικού ατυχήματος, τα γνωστά ως «Collegia tennorum».

Επαγγελματικές Ενώσεις όπως εμπόρων «collegia mercatorum» τεχνιτών «Atrificum», Ενώσεις αναψυχής και χριστιανικές ενώσεις. (στο ίδιο σ. 74).

Από πολλές μαρτυρίες βλέπουμε και την ύπαρξη συνεργασίας και διαφόρων μορφών ενώσεων και στην αρχαία Ελλάδα. Ομάδες οι οποίες επιδίωκαν βασικά στην εξυπηρέτηση Θρησκευτικών, επαγγελματικών, πολιτικών αναγκών.

Από το Αττικό Δίκαιο δεν υπήρχαν περιορισμοί ή νόμοι που να απαγορεύουν την συνεργασία. Κατ' εξαίρεση οι πολιτικές

ενώσεις. Σύμφωνα με το νόμο του Σόλωνα επιτρέπεται η συνεργασία. Η συνεργασία αυτή όμως η οποία δεν ερχόταν σε αντίθεση με το νόμο.

Στην αρχαία Ελλάδα ανεβρέθηκαν αρκετές μορφές συνεργασίας όπως:

«Θρησκευτικές Ενώσεις υπήρχαν στην Αθήνα, Νήσους, Μ. Ασία, Μοισία, Θράκη, Πόντο. Είχαν και καταστατικό (τους τότε νόμους), συνελεύσεις (αγοραί), αποφάσεις συνελεύσεων (ψηφίσματα), διακρατικά σημεία (σύμβολα, διοίκηση (άρχοντες) και τέλος τα μέλη κατέβαλαν εισφορές (έρανο)» . (Κλήμης 1980 σ. 71).

Επίσης υπήρχαν Φιλοσοφικές σχολές, Σωματεία με πολιτικές επιδιώξεις. Ενώσεις «τεχνιτών» και «υμνωδών», «Κιθαρωδών» «ραψωδών», «εγκωμιαστών». Συνενώσεις τεχνιτών, εμπόρων, επαγγελματιών, ναυτικών π.χ. «ναύται κι ναύκληροι», «πορφυροβάφοι», «Κοραλιοπλάσται» ονομασίες οι οποίες αποτελούσαν την συνεργασία ομοιοεπαγγελματιών. Παρουσιάζονται αλληλοασφαλιστικές συντροφίες, αθλητικές, ψυχαγωγικές ενώσεις· ακόμη και ενώσεις των στρατιωτών, συμπολιτών σε ξένα κράτη και Ενώσεις για κοινά συσσίτια. (στο ίδιο).

Στο Μεσαίωνα την πιο διαδεδομένη μορφή συνεργασίας αποτελούν οι Συντεχνίες. (Η λέξη προέρχεται από τους συντεχνίτες, δηλαδή όμοιοι τεχνίτες άρα ομοιοεπαγγελματίες). Σ' αυτές όλοι οι επαγγελματίες υποχρεωτικά έπρεπε να συμμετέχουν. (Μαριάδης 1980 σ. 24).

Βλέπουμε να αναφέρονται, Εκκλησιαστικές αδελφότητες, ομότεχνοι παραγωγοί, επαγγελματίες. Ονομαστή η συντεχνία των ναυτών στο Παρίσι. Σημαντική και η παρουσία για τις Fruitieres

στον κτηνοτροφικό τομέα των Ορεινών βοσκών των Άλπεων γνωστές από το 1288 (Ελβετία, Γαλλία). Οι συγκεκριμένες συντεχνίες ήταν εθιμικές συνεργασίες, δηλαδή, χωρίς καταστατικά αλλά στηριζόμενοι στην αμοιβαία εμπιστοσύνη των μελών.

Όπως και στην αρχαιότητα έτσι και στο Μεσαίωνα οι Συντεχνίες ήταν φιλήσυχα σωματεία και αποσκοπούσαν στην εξυπηρέτηση των μελών τους, των καταναλωτών και της κοινωνίας. (Κλήμης 1980 σ. 78).

Ακμή παρουσίασαν οι Ενώσεις κατά τον 14^ο και 15^ο αιώνα. Αργότερα μπόρεσαν και αναστηλώθηκαν γιατί αποτελούσαν σχολεία στην εκμάθηση κάθε εργασίας. Δηλαδή όταν μια Ένωση τυροκομική αντιμετώπισε την ακμή, καλούσε τα μέλη για να μάθουν τον τρόπο τυροκόμησης του γάλακτος.

Στην Αναγέννηση επικρατούν οι ιδέες της ελευθερίας του ατόμου, της ισότητας, της δικαιοσύνης. Παρουσιάζεται σταδιακά και η άρνηση του κράτους απέναντι στις ομοιοεπαγγελματικές ή και Θρησκευτικές συντεχνίες. Οι ρωμαϊκές νομικές θεωρίες για κάθε πρωτεύουσα αλλά και κράτος, καθιέρωσε τον έλεγχο των ομάδων αυτών. Αναφέρονται προσπάθειες των κεντρικών Μοναρχών και Κρατών για την επικράτησή τους προς τις συντεχνίες. (στο ίδιο).

Με τους νόμους αυτούς μπόρεσαν και επικράτησαν τα Θρησκευτικά σωματεία.

Μετά την Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία έρχεται το Βυζάντιο το οποίο ακολουθεί τον ίδιο δρόμο της πρώτης. Βλέπουμε καταναγκαστικού χαρακτήρα Συντεχνίες με τον έλεγχο του κράτους. Γνωστές είναι οι ομάδες της Κωνσταντινούπολης οι οποίες επιδρούσαν σε θέματα εργασιακά, κοινωνικά, φιλανθρωπικά κ.α.

(στο ίδιο).

Στην Μ. Ασία και στις γύρω περιοχές παρουσιάζεται ο θεσμός της αλληλοβοήθειας. Υπάρχει ο θεσμός της «σιταιδοθήκης» και αργότερα αναπτύσσεται η συνεταιριστική ιδέα και κίνηση, δημιουργώντας τον αγροτικό δανεισμό.

Στη Ρουμανία παρουσιάζεται η συνεργασία μεταξύ βοσκών και η φύλαξή τους, μέσα σε «κοινή στάνη».

Στη Ρωσική Αρμενία υπάρχει συνεργασία σε τυροκομικές εργασίες και επεξεργασία γάλακτος.

Στη Ρωσία ανευρίσκεται η αγροτική κοινοκτημοσύνη γνωστή με το όνομα «μιρ». Η κοινή χρήση των μέσων παραγωγής, κοινή χρήση του εδάφους και αργότερα η ανακατανομή του εδάφους σε κάθε οικογένεια. (στο ίδιο σ. 76).

Επίσης στη Ρωσία τα γνωστά «αρτέλ» συνεργασίες οι οποίες αποσκοπούσαν στην εκτέλεση εργασιών αλιείας κυρίως.

Με τη σειρά της και η τότε τουρκοκρατούμενη Ελλάδα μπόρεσε να δημιουργήσει και ν' αναπτύξει την ιδέα του Συνεταιρισμού. Κατά τη διάρκεια της Τουρκικής κατοχής, επικράτησαν οι γραμμές του Βυζαντίου οι οποίες διατηρήθηκαν αλλά και επεκτάθηκαν υπέρ της συνεργασίας. Βλέπουμε την ύπαρξη Κοινοτήτων με σκοπό οικονομικών κυρίως ρυθμίσεων. Αναφέρονται σε τοπικές σύνθετες ενώσεις με διοικητικές, οικονομικές, φιλανθρωπικές δράσεις. Τα γνωστά για την Ελλάδα, Αμπελάκια, με το συνεταιρισμό τους ο οποίος δεν διαφέρει από τις δράσεις και κινήσεις των σημερινών Συνεταιρισμών. (στο ίδιο).

2.3 Χώρες Ανάπτυξης

Το Σύγχρονο Συνεταιριστικό Κίνημα ξεκίνησε από τη Αγγλία και συγκεκριμένα, με την ανάπτυξη Καταναλωτικών Συνεταιρισμών. Αιτία ήταν η Βιομηχανική επανάσταση (στα μέσα του 18^{ου} αιώνα) γιατί οι εργάτες αντέδρασαν μέσω των συντεχνιών τους.

Το χαμηλό ημερομίσθιο των εργατών, οι πολλές ώρες εργασίας και γενικότερα οι άθλιες συνθήκες που αντιμετώπιζαν, δείχνει την αδυναμία των εργατών.

Όλες οι συνθήκες αυτές της άθλιας διαβίωσης αυτής της ομάδας ανθρώπων, (εργάτες), οδήγησε κάποιους Ιδεολόγους της εποχής εκείνης να αναπτύξουν σαν Ιδέα αλλά και σε έργο, τη συνεργασία. Με την βοήθεια αυτών των ανεπτυγμένων και ανοιχτών μυαλών, οι εργάτες μπόρεσαν μέσα από την αλληλοβοήθεια να καλυτερέψουν τις συνθήκες διαβίωσής τους. Βλέπουμε σιγά-σιγά να ιδρύονται αρκετοί καταναλωτικοί συνεταιρισμοί. (Μαριάδης 1992 σ. 38).

Γνωστός ο συνεταιρισμός της Ροχδάλης το 1844 ο οποίος στερεώθηκε μετά από αρκετές πειραματικές δραστηριότητες, στην Ιδέα του συνεταιρισμού. (Θα αναφερθούμε σε μεγάλη έκταση παρακάτω, με σκοπό ο αναγνώστης να μπορέσει να πάρει κι άλλα στοιχεία). (Μαριάδης 1992, σ. 202).

Στο σημείο αυτό θα αναφερθούμε στους ανθρώπους οι οποίοι εργάστηκαν στην Αγγλία για την συνεταιριστική Ιδέα. Ένας από αυτούς είναι ο Robert Owen (Ρόμπερτ Όουεν) 1771 - 1858. «Σε σχέση με τη Συνεταιριστική Ιδέα και κίνηση χαρακτηρίζεται ως η κορυφαία προσωπικότητα του περασμένου αιώνα».

(στο ίδιο 38).

Είναι ο πρωτεργάτης γιατί μπόρεσε να συνθέσει αυτό το κοινωνικοοικονομικό σύστημα το οποίο θα αντικαθιστούσε τον καπιταλισμό, ο οποίος δεν βοηθούσε τους πολλούς αλλά τους λίγους.

Βέβαια υπήρχαν και οι αντιδράσεις αλλά και οι απευθυνόμενοι σ' αυτόν χαρακτηρισμοί ως «ουτοπιστή».

Η περιγραφή που γίνεται από τη Webb η οποία έχει μελετήσει την ιδέα του Owen αναφέρει: «Ο Owen δεν ήταν κάποιος τυχαίος ονειροπόλος, ήταν ένας σκληροτράχηλος αυτοδημιούργητος άνθρωπος (self-made man). (Μαριάδης 1992 σ. 40).

Ο Owen προσπαθούσε να αλλάξει το κατεστημένο το οποίο επικρατούσε με τον Καπιταλισμό. Σκεπτόμενος πως μπορούσε να αντιστρέψει το ΕΓΩιστικό του καπιταλισμού, στο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ αίσθημα του συνεργατισμού. (στο ίδιο).

Σύμφωνα με τον Owen «Η αληθινή καλώς εννοούμενη ευτυχία του καθενός, μπορεί να επιτευχθεί μόνον με την συνειδητή προσφορά υπηρεσιών προς το σύνολο». Μέσα από τα λόγια του αυτά καταλαβαίνουμε πόσο έντονα έβλεπε την προσφορά του συνεταιρισμού απέναντι στον άνθρωπο.

Στη ζωή του Όουεν διακρίνουμε τρεις περιόδους. (Πωλ Λαμπέρ 1763 σ. 28).

Στο πρώτο στάδιο παρουσιάζεται σαν Βιομήχανος με «πατερναλιστικές»² απόψεις. Στους όρους εργασίας των εργατών βάζει (εκτός των άλλων) και τον όρο ασφάλειας κατά της ανεργίας. Όρος ο οποίος ξεπερνά κατά πολύ τα δεδομένα για τις αρ-

² Πατερναλισμός: Η πατριαρχική ή πατρική αντίληψη για το ρόλο του προϊσταμένου επιχειρήσεως, ιδρύματος ή υπηρεσίας. «Άσκηση πολιτικής με στόχο τον έλεγχο και την κυριαρχία επί των πολιτών, υπό το πρόσχημα της προστασίας».

χές του 19^{ου} αιώνα. Η πατερναλιστική άποψη δεν καλύπτει πλήρως την άποψη του Όουεν. Αντιτίθεται στον φιλελεύθερο καπιταλισμό.

Το δεύτερο στάδιο σαν αποτέλεσμα της σκέψης του Όουεν προτείνει τα «Συνεργατικά Χωριά». Δηλαδή, μέσα σ' ένα χωριό όπου οι πολίτες ασχολούνταν με την γεωργία, θα οργάνωναν την απόκτηση κοινής ιδιοκτησίας και θα πραγματοποιούσαν την εργασία τους· η οποία θα ήταν πολύ πιο εύκολη με την αλληλοβοήθεια. Ο Όουεν όμως συλλαμβάνεται να οργανώνει γενικότερα και την ιδεώδη κοινωνία μέσα απ' αυτά.

Τα συνεργατικά χωριά δεν πρόλαβαν να ειδικευθούν σε γεωργικά και βιομηχανικά. Ο θεσμός αυτός πεθαίνει το 1834.

Πρέπει να τονίσουμε όμως πως σύμφωνα με το δόγμα του Όουεν αναφέρει την κατάργηση του εμπορικού και βιομηχανικού κέρδους. «Είναι οπαδός της "δίκαιας τιμής", που την αντιλαμβάνεται ως το σύνολον των αναγκαίων δια το προϊόν εργασιακών αμοιβών - και μόνο αυτών. Εξ άλλου επιθυμεί να καταργήσει τους διαμέσους μεταξύ παραγωγής και καταναλώσεως!!» (Πωλ Λαμπέρ 1963, σ. 29).

Το τρίτο στάδιο βρίσκει τον Όουεν αρχηγό των εργατικών ενώσεων που είχαν δημιουργηθεί. Είναι ο εμπνευστής της πρώτης συνδικαλιστικής οργάνωσης στη Μ. Βρετανία. Κατευθύνει το συνδικαλισμό αυτό, στην συνεργασία και στο συνεργατισμό. (στο ίδιο).

Σύμφωνα με τα στοιχεία ο Όουεν δεν φαίνεται ικανοποιημένος με τους τότε καταναλωτικούς συνεταιρισμούς. Σε κάλεσμα του Τσάρλς Χόουαρτ, που επρόκειτο να είναι ο κύριος συντάκτης των Δικαίων Σκαπανέων να μεταβεί στην Ροτσντέιλ, δεν α-

πάντησε καθόλου. (στο ίδιο σ. 30).

Η Μπεατρίς Πόττερ - Ουέμπ σε αντιπαράθεση του Όουεν αναφέρει πως ο δεύτερος δεν είχε συλλάβει σωστά την έννοια της δημοκρατίας. Δηλαδή ότι ο Όουεν δεν απευθυνόταν και δεν περίμενε πολλά από τους εργαζόμενους, και περίμενε αρκετά από τους πλουσίους, φιλανθρώπους του, οι οποίοι θα πίστευαν ή θα θαύμαζαν τις ιδέες του. Σύμφωνα με την ίδια: «Είναι ακριβές ότι ο Όουεν υπερτιμά την ικανότητα των εργατών. Δεν θα έπρεπε όμως να πιστεύομεν ότι υπήρξε δεσποτικός». (στο ίδιο).

Πολλές πληροφορίες μπορούμε να πάρουμε από την πορεία και το έργο του Όουεν παρακολουθώντας συνοπτικά τη ζωή του.

Γεννήθηκε στις 14 Μαΐου του 1771 στο New town (Νιούτον), της Ουαλίας. Καταγόταν από μεγάλη οικογένεια η οποία δεν είχε μεγάλη οικονομική άνεση, αλλά μπόρεσε να δώσει καλή ανατροφή στα μέλη της.

Ο Robert (Ρόμπερτ) έδειξε από νωρίς τις ικανότητές του μαθαίνοντας από μικρός και σε πολύ λίγο χρονικό διάστημα ανάγνωση, γραφή και αριθμητική.

Στα εννιάμισυ του χρόνια μεταφέρεται στο Stamford (Στάμφορ) μια πιο μεγάλη πόλη, όπου βρήκε δουλειά σ' ένα εμπορικό κατάστημα. Ταυτόχρονα με την εργασία του, παρακολούθησε μαθήματα για το εμπόριο, σε θεωρία και σε πράξη. (Μαριάδης 1992, σ. 44).

Στη συνέχεια ο σταθμός του γίνεται το Λονδίνο. Δεν βοήθησαν όμως οι συνθήκες της πόλης αυτής για τη μελέτη των νέων κοινωνικών συνθηκών. Για τη μελέτη του αυτή, απαιτούνταν, να ζει σε μια βιομηχανική περιοχή, όπως ο ίδιος επέλεξε το Μάντσεστερ. Αποτελούσε το κέντρο της βαμπακοβιομηχανίας. (στο

ίδιο).

Σ' αυτό το στάδιο προσπαθεί να απεξαρτηθεί οικονομικά από την οικογένειά του, δανείζεται από τον αδελφό του εκατό λίρες. Ο δανεισμός αυτός γινόταν για να μπορέσει να περάσει από το στάδιο του εργαζομένου στον εργοστασιάρχη. Δημιουργεί ένα μικρό εργοστάσιο παραγωγής υφαντουργικών μηχανών, συνεταιριζόμενος με ένα μηχανικό του κλάδου αυτού.

Μετά από αυτό άλλαξε άλλες δύο φορές επαγγελματικό χώρο είτε ως ιδιοκτήτης βαμπακοβιομηχανίας, είτε ως γενικός διευθυντής μιας μεγάλης βιομηχανίας στο Μάντσεστερ.

Η πορεία της καριέρας του Όουεν συνεχίζει έτσι να έχει ανοδική τάση. Στα δεκαεννέα του χρόνια έχει τη φήμη του πιο πετυχημένου Μάνατζερ στον κλάδο της βαμπακοβιομηχανίας. (στο ίδιο).

Το 1800 βρίσκεται στη «Νέα Λάναρκα» όπου και γίνεται σε όλους γνωστός ως ο Πρωτοπόρος Συνεταιριστής του Σύγχρονου Συνεταιρισμού.

Στη συνέχεια παντρεύεται την κόρη ενός μεγαλοεργοστασιάρχη που είχε βαμπακουργείο. Γίνεται αργότερα συνιδιοκτήτης μαζί με άλλους δύο που ήταν συνέταιροι του πεθερού του.

Στο εργοστάσιο αυτό απασχολούνται 2500 εργάτες. Βρίσκει έτσι το κατάλληλο κλίμα να ασκήσει το Κοινωνικό του Πρόγραμμα, το οποίο, είχε δημιουργήσει από όλες του τις εμπειρίες είτε ως εργαζόμενος είτε ως ιδιοκτήτης, μιας βαμπακοβιομηχανίας. (στο ίδιο).

Αρχικά φρόντισε την κοινωνική και οικονομική κατάσταση των εργατών του, το οποίο σχολιάστηκε αρνητικά από άλλους εργοστασιάρχες, κάτω από τις συνθήκες αυτές μπόρεσε να ανε-

βάσει στα ύψη την απόδοσή τους. Στη συνέχεια προσπαθεί να βελτιώσει τις συνθήκες της ζωής των γυναικών και των παιδιών. «Η Νέα Λάναρκα έπρεπε να γίνει όχι μόνο το ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΡΩΤΥΠΟ για όλα τα εργοστάσια, αλλά ταυτόχρονα και ένα Ι-ΔΡΥΜΑ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ». (Μαριάδης 1992 σ. 46).

Χαρακτηρίζεται ουτοπιστής από άλλους εργοστασιάρχες, ταυτόχρονα και οι συνέταιροί του δεν βασίζονται στο πρόγραμμα αυτό του Όουεν. Δεν σταματάει όμως τις ενέργειές του παρ' όλες τις αντιδράσεις. Κάνει την πρώτη του εφαρμογή σε πράξη, η οποία ήταν, η δωρεάν διδασκαλία και διαπαιδαγώγηση των παιδιών, μειώνει τις ώρες εργασίας αυτών και απαγορεύει την εργασία σε παιδιά τα οποία δεν είχαν κλείσει το δέκατο έτος της ηλικίας τους.

Το έργο του συνεχίζεται στους εργάτες του εργοστασίου του, δημιουργώντας ιατρική περίθαλψη, βελτίωση συνθηκών διαβίωσης και εργασίας και μειώνει τις ώρες εργασίας από 17 σε 10½ ώρες. Το τελευταίο δημιουργεί μεγάλες αντιδράσεις στο χώρο αυτό, από συναδέλφους του Όουεν. Οι συνέταιροί του πίστευαν πως το εργοστάσιο θα οδηγούνταν σε οικονομικό κλονισμό. Τέσσερα χρόνια μετά από τις δαπανηρές ενέργειες του Όουεν, αντί για ζημία το εργοστάσιο παρουσιάζει αύξηση των κερδών κατά 50%. (στο ίδιο).

Η πόλη της New Lanark αλλάζει πρόσωπο. Αναβαθμίζεται και χάνει την παλαιά φτωχή μορφή της. Οι εργαζόμενοι με τη σειρά τους αλλάζουν τελείως νοοτροπία και στην εργασία αλλά και γενικότερα στην καθημερινή τους ζωή. Όλες αυτές οι αλλαγές προκαλούν το ενδιαφέρον σε πολλούς Ευρωπαίους και μη, να

δουν από κοντά το θαύμα αυτό.

Ο Όουεν πλέον πίστευε μετά από την μεγάλη του επιτυχία πως το κοινωνικό αυτό πρόγραμμα θα μπορούσαν να το δεχτούν οι κυβερνήσεις. Η στάση όμως αυτή ήταν αρνητική. Δεν δεχόταν η κυβέρνηση τις 10½ ώρες εργασίας. Πολύ αργότερα όμως οι 17 ώρες άρχισαν να μειώνονται, από πιέσεις των εργατών προς τους εργοδότες. Μέχρι σήμερα βλέπουμε πως το πρόγραμμα του Όουεν υπάρχει και πάνω σ' αυτό στηρίζονται οι προσπάθειες ακόμη και των σημερινών εργαζομένων. (στο ίδιο).

«Κύρια ιδέα στα έργα του Όουεν, είναι ότι ο άνθρωπος από τη φύση του δεν είναι ούτε καλός ούτε κακός. Ο άνθρωπος είναι δημιούργημα του περιβάλλοντός του. Με άλλα λόγια, «ο άνθρωπος δεν γεννιέται αλλά γίνεται». Για το λόγο αυτό, στόχος μας θα πρέπει να είναι η δημιουργία ανθρώπων μέσα σ' ένα κατάλληλο περιβάλλον». (Μαριάδης 1992 σ. 49).

Η Αγγλία έχει να παρουσιάσει έναν ακόμη Πρόδρομο του συνεταιρισμού και γενικότερα της Συνεταιριστικής Ιδέας, τον William King (1786 - 1856) Ουίλιαμ Κινγκ). Γεννήθηκε στις 17 Απριλίου του 1786 στην πόλη Ibwich της Αγγλίας. Η οικογένειά του, του έδωσε την απαραίτητη διαπαιδαγώγηση και μόρφωση λόγω του πατέρα του ο οποίος ήταν δάσκαλος.

Οι υψηλές επιδόσεις του βοήθησαν να μπει στη σχολή Westminster του Λονδίνου. Στη συνέχεια σπουδάσει στο Πανεπιστήμιο Καίμπριτζ φιλοσοφία, θεολογία, ιστορία, μαθηματικά και πολιτική. (Μαριάδης 1992 σ. 55).

Η μεγάλη του επιθυμία ήταν να σπουδάσει ιατρική, την οποία πραγματοποίησε αργότερα και ασχολήθηκε επαγγελματικά μ' αυτή. (στο ίδιο σ. 55).

Ο William King πάντα υπερασπίζει τους φτωχούς. Η ιατρική τους περίθαλψη ήταν δωρεάν και γι' αυτό ονομάστηκε και γιατρός των φτωχών. Επηρεασμένος από την κοινωνική προσφορά του Pestalozzi (η αναφορά θα γίνει πιο κάτω), ίδρυσε μαζί με άλλα άτομα σχολή για φτωχά παιδιά. Σκοπός ήταν η σωστή διαπαιδαγώγησή τους. Το 1825 ιδρύει και σχολή για την οικογένεια των εργατών με το όνομα Brighton. Ο ίδιος δίδασκε μαθηματικά και φιλοσοφία. Από τους μαθητές και τους εργάτες μπόρεσε να μπει στο πνεύμα των «κατωτέρων» στρωμάτων της τότε κοινωνίας. Η θεωρία του ήταν επηρεασμένη από εκείνη του Όουεν. Υπήρχε όμως μια βασική διαφορά μεταξύ των δύο. Η θεωρία του King πλησιάζει πολύ τη θρησκεία. Αυτό αποδεικνύεται και με την συμμετοχή του σε Χριστιανο-συνεταιρισμό. (Μαριάδης 1992 σ. 57).

Εξέφραζε τις απόψεις του μέσα από το περιοδικό του με το όνομα «Συνεταιριστής» (The Co-operator).

Μέσα από τα κείμενά του βγαίνει έντονα το πνεύμα υπέρ της θρησκείας, αλλά και η σύνδεση με την ιδέα του συνεταιρισμού. Όπως ο ίδιος αναφέρει «Το Ευαγγέλιο παρέχει στο συνεταιρισμό συνείδηση καλοσύνης, πνεύμα αμοιβαίας βοήθειας (μεταξύ των ανθρώπων) και αναμένει ως αποτέλεσμα την ψυχική ικανοποίηση, η οποία δεν μπορεί να προέλθει από καμία άλλη πηγή». (Μαριάδης στο ίδιο).

Ο King αναφέρει πόσο σημαντική είναι η αγάπη μεταξύ των συνανθρώπων, μπορώντας έτσι και να συνεργαστούν. Αποκτώντας έτσι μεταξύ τους οι συνεταιριζόμενοι αυτό, το ιδανικό κατά τον King επίπεδο, μπορούν να ξεπεράσουν τις ατομικές ανάγκες και να περάσουν στο πνεύμα του συλλογικού το οποίο εί-

ναι και το αντίδοτο της συνεταιριστικής ιδέας. (στο ίδιο).

Για τον King ο συνεργατισμός πρέπει να προέρχεται από τις προσπάθειες και τα έργα των συνεταιριζόμενων. Για το λόγο αυτό βασικότερη αρχή του είναι η αρχή της «αυτοβοήθειας». (Πωλ Λάμπερ 1963 σ. 46).

Βασίζεται πολύ στο έργο το οποίο προέρχεται από την συνεργασία δύο και παραπάνω ατόμων. Έκρινε τους εργάτες οι οποίοι πολλές φορές φερόταν σαν εχθροί μεταξύ τους και αυτό γινόταν εμφανές στα πλαίσια της αγοράς εργασίας. Τους κατηγορούσε για την ανοργάνωτη τακτική που ακολουθούσαν και γινόταν γι' αυτό και πόνια των άλλων. Πίστευε επίσης, ότι «ο δεσμός εργάτη με άλλους συναδέλφους του, στα πλαίσια της συνεργασίας, μέσα στο συνεταιρισμό θα ανοίξει το δρόμο σ' αυτούς να φθάσουν στην απόλαυση της πραγματικής αμοιβής της εργασίας τους και έτι θα αφυνπισθεί περισσότερο το ενδιαφέρον τους για την οργάνωση των συνεταιρισμών». (Faust, 100 επ. Μαριάδης 1992 σ. 59).

Η εφαρμογή των ιδεών του King, ξεκίνησαν από τις προσυνεταιριστικές μορφές. Η πρώτη γύρω στο 1827 ιδρύεται με την επωνυμία «Φιλανθρωπική Ένωση» (Benevolent Fund Association). Το ίδιο έτος ιδρύεται και δεύτερος με την επωνυμία «Γενική Συνεταιριστική Εμπορική Ένωση Σάσε 7» (Sussex Cooperation Trending Association).

Μετά από ένα χρόνο ιδρύεται και το περιοδικό του το Co-operator (αναφέρεται παραπάνω) με σκοπό τη διαφήμιση των συνεταιρισμών, αλλά και τη δημιουργία πρόκλησης μιμητισμού, για την ίδρυση νέων. Σημαντική είναι η άνοδος του αριθμού των συνεταιρισμών μετά από δύο χρόνια το 1830 οι συνεταιρισμοί

από 4 αυξάνονται στους 300, με πρότυπο το συνεταιρισμό του Brighton. (στο ίδιο σ. 61).

Το περιοδικό, αναφέρεται, πως χρηματοδοτούσε η χήρα του φιλέλληνα Λόρδου Βύρωνα. Ήταν και υποστηρίκτρια του συνεταιρισμού γενικότερα. (στο ίδιο).

Ο πρώτος ο οποίος ιδρύει γνήσιους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς είναι ο King, γι' αυτό και χαρακτηρίζεται και «Πατέρας» των καταναλωτικών συνεταιρισμών. (Πωλ Λάμπερ 1963 σ. 46).

Τονίζει πως ο συνεταιρισμός εργάζεται για την καλλιέργεια της ψυχής και τον χαρακτήρα του ανθρώπου, ενώ το σχολείο έχει σκοπό την καλλιέργεια του πνεύματος. Η πρότασή του ήταν, να διδάσκεται ο Συνεταιρισμός στα σχολεία για να μπορέσουν να καλυφθούν τα κενά των ατόμων που δεν γνωρίζουν γι' αυτή την «Ιδέα».

Δυστυχώς όμως οι οικονομικές δυσχέρειες οι οποίες αντιμετώπισε ο King, τον ανάγκασαν να επιστρέψει στην ιατρική με στόχο την επιβίωσή του.

Επίσης η Αγγλία έχει να μας παρουσιάσει και τη Σχολή της Ροχδάλης στην οποία αναπτύχθηκαν βασικές αρχές του συνεργατισμού. Η αναφορά της Σχολής της Ροχδάλης θα γίνει στο αντίστοιχο μέρος της μελέτης αυτής.

Από την Αγγλία μεταφερόμαστε στην Γαλλία. Η χώρα αυτή έχει να μας παρουσιάσει ένα ακόμη Πρόδρομο του συνεταιρισμού τον Σαρλ Φουριέ (Charles Fourier 1772 - 1837)..

Είναι σύγχρονος του Όουεν γι' αυτό και η πορεία τους είναι παράλληλη ως κοινωνικούς μεταρρυθμιστές. Ο Φουριέ, δεν έζησε την ζωή της ενεργού δράσης όπως ο Όουεν. Ήταν απομο-

νωμένος και περίμενε τη γενναιόδωρη πράξη ενός μεγαλοκεφαλαιούχου για την εφαρμογή της θεωρίας του. (Πωλ Λάμπερ 1963 σ. 31).

Ο Φουριέ επηρεασμένος από τη θεωρία του Νιούτον, «προσπαθεί να εφαρμόσει την θέση της παγκόσμιας έλξεως στο κοινωνικό πεδίο». (στο ίδιο).

Η ανάγνωση των έργων του είναι δύσκολη, γιατί στις λέξεις δίνει μια πρωτότυπη για κάθε μια έννοια. Από τα έργα του, μπορούμε να καταλάβουμε, ότι «αφήνει» να μεταβάλλεται ο συλλογισμός του σε παραλογισμό». (στο ίδιο).

Προτείνει την ένωση σε φάλαγγα με σκοπό να λύσει το πρόβλημα της παραγωγής και όχι για να λύσει το πρόβλημα της διανομής. Πιστεύει πως ο λόγος της άθλιας διαβίωσης εξαρτάται από την αύξηση της παραγωγής και όχι από την καλλίτερη διανομή. Προσδιορίζει πως η αύξηση της παραγωγής θα πραγματοποιηθεί μέσω του κοινωνικού συστήματος, το οποίο θα μπορεί να εξασφαλίσει την κατανομή του αυξανόμενου εθνικού εισοδήματος. (στο ίδιο).

Οι Φάλαγγες αυτές πώς όμως θα δημιουργούνταν κατά το Φουριέ ; Δημιούργησε ο ίδιος ένα καταστατικό με το οποίο θα μπορούσαν οι άνθρωποι-μέλη να μετέχουν στην οργάνωση αυτή. Η συμμετοχή θα ήταν προαιρετική.

Η συμμετοχή αυτή προϋπόθετε την διάθεση μιας συγκεκριμένης έκτασης γης. Η γη και τα μέσα παραγωγής θα αποτελούσαν κοινή ιδιοκτησία όλων των μελών. Μια περιληπτική περιγραφή της φάλαγγας είναι η εξής: 400 οικογένειες ή 1880 άτομα (δεν είναι απόλυτοι οι αριθμοί, αποτελούν παράδειγμα τυχαίο) θα ζούσαν σ' ένα χώρο, θα οργάνωναν τη ζωή τους ανάλογα με

την συμβίωση όλων. Θα οργάνωναν την εξασφάλιση όλα τα προς το ζειν και όχι μόνο, αλλά και την εξασφάλιση των μέσων παραγωγής, την εκπαίδευση και την πολιτιστική τους ζωή. (Μαριάδης 1992 σ. 77).

Οι εργασίες που θα γινόταν από τα μέλη θα είχαν χαρακτήρα γεωργικό και βοηθητικές βιοτεχνίες. Στο φαλαντήριο οι εργασίες θα ήταν κατανεμημένες και συχνά εναλλασσόμενες. Μ' αυτό δεν θα ήταν μονότονη η εργασία των εργαζομένων. Για το λόγο αυτό χαρακτηρίζεται ο Φουριέ Πατέρας των θεωριών για την χαρά της εργασίας. (Πωλ Λάμπερ 1963 σ. 32).

Δεν έπαψαν να υπάρχουν και οι κριτικές απέναντι στο σύστημα αυτό του Φουριέ. Οι κακοπληροφορημένοι κριτές, χαρακτήρισαν την φάλαγγα ως στρατώνα. Δεν υπάρχει σχέση μεταξύ της φάλαγγας και του στρατώνα όπως υποστηρίζει ακόμη και ο Ζιντ. Μέσα στο φαλαντήριο μπορεί ο καθένας με την οικογένεια να διαλέξει διαμέρισμα, πολυτελές ή όχι, ανάλογα με το εισόδημά του. Από εδώ συμπεραίνουμε πως η αμοιβή των μελών δεν είναι ίση. (στο ίδιο).

Ο Φουριέ, ως πατέρας του συνεργατισμού, είναι ο πρώτος ο οποίος μπόρεσε να καταλάβει το πρόβλημα το οποίο υπάρχει στη διανομή του εμπορεύματος. Αντιλαμβάνεται πως υπάρχουν πολλοί έμποροι και το κόστος διανομής υψηλό. Προτείνει την λειτουργία ενός πρατηρίου πιο συγκεκριμένα «κοινοτικό πρατήριο». Από αυτό κάθε μέλος της κοινότητας θα μπορούσε να προμηθευτεί τα προϊόντα στην χαμηλότερη δυνατή τιμή. Η ένωση αυτή θα είχε χαρακτήρα ιδιωτικό και δημόσιο γιατί για την αγορά και πώληση των προϊόντων, μεσολαβούσε το υπουργείο και οι νομαρχίες· κατέβαλαν για το λογαριασμό των μελών της τους

φόρους της κοινότητας. (στο ίδιο).

Ένας ακόμη σκοπός του κοινοτικού πρατηρίου ήταν η εξασφάλιση εργασίας ακόμη και για τους άπορους. Δηλαδή με την παροχή της υπηρεσίας τους και χωρίς υποδούλωση θα μπορούσαν να αποκτήσουν τα απαραίτητα για τη ζωή.

Ένα χαρακτηριστικό το οποίο διακρίνει τον Φουριέ είναι η πίστη στην αρχή της δημοκρατίας. Ακόμη και στις εκλογές αναφέρει ότι αν τυχόν υπάρχει διαφωνία απέναντι σε κάποιο υποψήφιο να αναφερθεί. Κατά τον ίδιο είναι «η δημοκρατία» η θεμελιώδης αρχή του συνεργατισμού. (στο ίδιο).

Ο Φουριέ έχει και ένα σημείο το οποίο τον χαρακτηρίζει ως προ-σοσιαλιστή. Δηλαδή είναι υπέρ της αμοιβής του κεφαλαίου. Σχετικά με την αμοιβή πρέπει κατά τον ίδιο να είναι μεταβλητή, άρα το εισόδημα του καθενός να είναι ανάλογο με την εργασία στο φαλακτήριο. Ο τρόπος διανομής είναι: τα 5/12 εργασία, τα 3/12 ιδιοφυία η οποία χαρακτηρίζεται ειδικευμένη εργασία και 4/12 το συνολικό μερίδιο του κεφαλαίου. Λογαριάζει την καταγωγή του κεφαλαίου και το μεγαλύτερο ποσοστό το δίνει υπέρ των εργατών. Από εδώ βγάζουμε το συμπέρασμα πως σκοπός του φαλακτηρίου είναι το κοινό καλό και όχι το κέρδος.

Οι περισσότερες από τις «προφητείες» του Φουριέ αποδείχτηκαν σωστές ακόμη και από άλλες νεώτερών του. (Πωλ Λάμπερ σ. 34).

Στη Γερμανία μετά την πτώση του συντεχνιακού καθεστώτος, οι συνθήκες ήταν απελπιστικές τόσο για τους εργάτες όσο και για τους μικροεπαγγελματίες. Δημιουργείται ένα κλίμα εξοन्τωτικού ανταγωνισμού μεταξύ των μικροεπαγγελματιών, γεγονός το οποίο βοήθησε στην ανάπτυξη των μεγάλων επιχειρήσεων

και κατέστρεψε τους μικροεπαγγελματίες. Αποτέλεσμα των γεγονότων αυτών ήταν οι μικροί επαγγελματίες να ξεπουλούν τα πάντα και να γίνονται εργάτες σε εργοστάσια. Αυτό δημιούργησε την αύξηση εργατικού δυναμικού και μείωσε την αμοιβή εργασίας.

Στο χώρο της γεωργίας δημιουργήθηκαν πολλές αλλαγές. Αναφερόμενοι μετά τη γεωργική μεταρρύθμιση, γύρω στα μέσα του αιώνα, ο γεωργός από κολίγος στους φεουδάρχες κατακτά την δική του ανεξαρτησία, αποκτά τη δική του γη και δικό του νοικοκυριό. Οι μικροί αυτοί γεωργοί χρειαζόταν την συγκεκριμένη στιγμή ρευστό, το οποίο θα βοηθούσε στην παραγωγή τους. Οι πιστωτικοί φορείς της Γερμανίας δεν έδιναν πίστωση στους μικρογεωργούς αλλά, στους μεγάλους οικονομικά γεωργούς, μόνη λύση γι' αυτούς ήταν οι τοκογλύφοι. Οι οποίοι δεν φοβήθηκαν να δανείζουν με ποσοστό 100% του κεφαλαίου. Αυτό ήταν που αποτέλεσε και το αδιέξοδο των μικρογεωργών αλλά και η αφορμή της δημιουργίας των συνεταιρισμών. Βρέθηκαν τα κατάλληλα άτομα τα οποία μπόρεσαν να δούνε πως είναι δυνατόν να βγούνε από αυτό το αδιέξοδο.(Μαριάδης 1992 σ. 92).

Ο Σούλτσε είναι από τους πρώτους διαμορφωτές του συνεταιρισμού στη Γερμανία. Παρουσιάζονται και αντιρρήσεις σ' αυτό γιατί χαρακτηρίζουν άλλοι τον Ραϊφάϊζεν ως πρωτοπόρο. Για τον Σούλτσε ο χαρακτηρισμός αυτός δόθηκε γιατί ως μέλος της τότε Γερμανικής Βουλής θέσπισε και βοήθησε την δημιουργία και παρουσίαση συνεταιριστικού νόμου και του συνεταιριστικού δικαίου γενικότερα στη Γερμανία.

Ο Σούλτσε γεννήθηκε το 1808 στη Ντέλιτς η οποία αποτελεί κωμόπολη της τότε επαρχίας της Σαξονίας.

Σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο Λειψίας και Χάλλε. Γίνεται δικαστής αποκτώντας την θέση του πατέρα του, μέχρι το 1849. (στο ίδιο).

Η γεωργία περνάει μεγάλη κρίση το 1846-47. Η φτώχεια ήταν το χαρακτηριστικό της εποχής εκείνης. Η κρίση αυτή βοηθάει το Σούλτσε να κάνει ένα βήμα ανάπτυξης και γι' αυτόν αλλά κυρίως για τους ανθρώπους που υπέφεραν από την πείνα.

Δημιουργεί αλευρόμυλο στον οποίο συσώρευσε εκεί σιτάρι και μετέτρεπε το σιτάρι σε φθινό ψωμί. Οι φτωχοί μπορούσαν να προμηθευτούν ψωμί και χωρίς πληρωμή. Η κίνηση αυτή του Σούλτσε βοήθησε να ζήσει ο κόσμος μέσα στη μεγάλη φτώχεια και πείνα.

Βλέπουμε τον άψογο συνδυασμό του Σούλτσε τις κοινωνικο-συνεταιριστικές και πολιτικές του φιλοδοξίες.

«Η πολιτική του καριέρα ξεκινάει με την θέσπιση του νέου συντάγματος της Πρωσίας που οδηγήθηκε από την απολυταρχία στη Συνταγματική μοναρχία. (Μαριάδης 1992 σ. 96).

Ως βουλευτής διορίζεται γραμματέας επιτροπής σχετικά με θέματα βιοτεχνιών. Βλέπει τους μικροεπαγγελματίες οι οποίοι κινδυνεύουν να καταπλακωθούν από τις μεγάλες επιχειρήσεις.

Το ανήσυχο πνεύμα του Σούλτσε αλλά και η κοινωνική του ευαισθησία ενεργοποιείται. Δημιουργεί, συλλογικά σχήματα και είναι οι σύγχρονοι αστικοί συνεταιρισμοί. Αυτό αποτελεί και το «Ιστορικό επίτευγμα» του Σούλτσε. (στο ίδιο).

Συνεχίζοντας την δραστηριότητά του δημιουργεί ένα συνεταιρισμό προμήθειας πρώτων υλών για τους επιπλαποιοούς και ένα αντίστοιχο για τους υποδηματοποιούς. Οι δύο αυτοί συνεταιρισμοί αποτέλεσαν παράδειγμα προς μίμηση και από άλλους ε-

παγγελματίες. Η αποστολή των συνεταιρισμών αυτών ήταν η προμήθεια πρώτων υλών με χαμηλές τιμές. Οι μεγάλες ποσότητες πρώτων υλών είχαν και την ανάλογη έκπτωση στην τιμή. (στο ίδιο).

Η προμήθεια των μικροεπιχειρήσεων μπόρεσε να καλυφθεί από τους παραπάνω συνεταιρισμούς· όμως βασικό μέσο κίνησης των επιχειρήσεων είναι το κεφάλαιο το οποίο δύσκολα κανείς μπορούσε να δανειστεί με ευκολία. Η εμφάνιση και πάλι των τοκογλύφων έρχεται να δώσει την προσωρινή λύση της χρηματοδότησης. Άλλο ένα πρόβλημα το οποίο ενεργοποίησε τον Σούλτσε.

Το 1850 δημιουργεί ένα σύλλογο με την ονομασία «Σύλλογος Προκαταβολών», Χρηματοδοτείται ο σύλλογος από τους πλούσιους πολίτες και βοηθάει οικονομικά τους μικροεπαγγελματίες. Το 1852 μετατρέπεται ο σύλλογος σε συνεταιρισμό και εισάγεται η πρώτη συνεταιριστική αρχή του Σούλτσε «Αλληλέγγυας Ευθύνης». Αρχή η οποία στιγματίζει κάθε συνεταιριστική μορφή του Σούλτσε.

Ανάμεσα στην ελεημοσύνη και την κρατική παρέμβαση, αποτελεσματικότερη λύση για οικονομική Αυτοβοήθεια είναι οι συνεταιρισμοί. Προωθεί τους συνεταιρισμούς των μικροεπαγγελματιών και τους συλλόγους προκαταβολών, οι οποίοι στη συνέχεια ονομάζονται «Λαϊκές Τράπεζες» (Volksbanken). Τα μέλη του πρώτου συνεταιρισμού σε περίπτωση οικονομικής ανάγκης καταφεύγουν στις Λαϊκές Τράπεζες. (στο ίδιο).

Αργότερα παρουσιάζεται πτώση της λειτουργικότητας του Σούλτσε για τους παραγωγικούς συνεταιρισμούς και στη συνέχεια απομακρύνεται από κάθε μεταρρύθμιση σχετικά με το σύστημα του καπιταλισμού.

Στόχος του στη συνέχεια είναι να αποβάλει από τους συνεταιρισμούς την «κοινωνικο-ρομαντική» υφή τους, δηλαδή από κάθε κοινωνικο-οικονομική μεταρρύθμιση, οδηγεί τους συνεταιρισμούς σε καπιταλιστική ωριμότητα, για να μπορέσουν στη συνέχεια να ενσωματωθούν στις δομές του καπιταλιστικού συστήματος. (Μαριάδης 1992 σ. 101).

Η μεταβολή αυτή του Σούλτσε με βάση απόψεις ιστορικών οφείλεται στις μικροαστικές του αρχές οι οποίες δεν του επέτρεπαν το ρόλο του κοινωνικού μεταρρυθμιστή. Ένα ακόμη στοιχείο είναι η επιτυχία των συνεταιρισμών σε αντιπαράθεση με τον ιδιωτικό τομέα.

Όπως βλέπουμε η πορεία του Σούλτσε είχε μια μεταβολή αξιοπερίεργη σχετικά με το κοινωνικο-οικονομικό πρόσωπο που παρουσιάζεται αρχικά και το καπιταλιστικό σύστημα το οποίο υποστηρίζει μετέπειτα.

Σύμφωνα με το *Finis* ο Σούλτσε δεν επιδίωκε με τους συνεταιρισμούς ν' αλλάξει την κοινωνική ζωή του τόπου, αλλά, προσπαθούσε να μπορέσει να τους ενσωματώσει στο ελεύθερο σύστημα αγοράς. (στο ίδιο σ. 104).

Δεν είναι τυχαίο σήμερα πως όλοι οι συνεταιρισμοί του Σούλτσε στη Γερμανία, αποτελούν στοιχείο του κεφαλαιοκρατικού συστήματος.

Πρωτεργάτης και συμπατριώτης του Σούλτσε, στους γεωργικούς συνεταιρισμούς είναι ο *Freidrich - Wilhelm Raiffeisen* (Ραϊφφάϊζεν). Είναι συγχρονότερος του Σούλτσε και γνωστός σε διεθνή κλίμακα για τους γεωργικούς συνεταιρισμούς.

Γεννήθηκε το 1818 στο Χαμμ (*Hamm*) ένα χωριό κοντά στην περιοχή Βέστερβαλντ (*Westerwald*) της Γερμανίας.

Ο θάνατος του πατέρα του ευαισθητοποιεί τον ιερέα του χωριού και αναλαμβάνει την μόρφωσή του. (Μαριάδης 1992 σ. 107).

Στα δεκαεπτά του χρόνια κατατάσσεται στο στρατό με σκοπό την καριέρα του ως υπαξιωματικός, κάτι το οποίο δεν αποτέλεσε τελικά το κατάλληλο επάγγελμα για τον Ραϊφφάϊζεν. Το 1843 απολύεται από το στρατό και διορίζεται κρατικός διοικητικός υπάλληλος στο Κόμπλεντς. (στο ίδιο).

Στο Βάνερμπους ξεκινάει το μεγάλο κοινωνικό οδοιπορικό του ως Δήμαρχος. Ο ρόλος αυτός βοηθάει τον ίδιο στο να μπορέσει να πλησιάσει αυτοπροσώπως τους γεωργούς οι οποίοι αντιμετώπιζαν φτώχεια και πείνα. Αυτό ήταν και το γενικότερο κλίμα της εποχής. (στο ίδιο).

Η «Κατάσταση ανάγκης» αυτή όπως ο ίδιος χαρακτηρίζει, την αντιμετωπίζει το 1847 με την συγκρότηση μιας επιτροπής. Η επιτροπή αυτή αποσκοπούσε στην απόκτηση χρημάτων από τους πλούσιους κατοίκους της περιοχής, ώστε να μπορέσουν να βοηθήσουν τους γεωργούς, οι οποίοι είχαν ν' αντιμετωπίσουν την φτώχεια και την πείνα. Η επιτροπή αυτή αργότερα ονομάζεται «Σύλλογος Άρτου». Η χρηματοδότηση βοηθάει στην δημιουργία αρτοποιείου, το οποίο προμήθευε όλους ψωμί, στη μισή τιμή. (στο ίδιο σ. 110).

Το 1849 γίνεται δήμαρχος στην πόλη Φλάμμερσφελντ της ίδιας περιοχής, όπου ανήκε και το Βάνερμπους.

Με τον ίδιο ακριβώς τρόπο δημιουργεί το «Σύλλογο βοήθειας του Φλάμμερσφελντ» με σκοπό την οικονομική βοήθεια των φτωχών.

Η λειτουργία του Συλλόγου αυτού συνεχίζεται με τον διο-

ρισμό Διοικητικού Συμβουλίου, το οποίο παρείχε υπηρεσίες χωρίς μισθό. Το «άμισθο» παροχής υπηρεσιών ήταν αρχή βασική στο Συνεταιριστικό Σύστημα του Ραϊφφάιζεν.

Το 1852 αποκτά την ιδιότητα του Δημάρχου στη πόλη Χέντεσντορφ. Μετά από δύο χρόνια ιδρύει τον «Κοινοφελή Σύλλογο Χέντεσντορφ» ο οποίος λειτούργησε όπως οι προηγούμενοι.

Αντιλαμβάνεται ο Ραϊφφάιζεν πως οι φιλανθρωπικοί σύλλογοι οι οποίοι ιδρύθηκαν από τον ίδιο δεν μπορούσαν να συνεχίσουν σε φιλανθρωπική βάση. Αυτό τον οδηγεί σε αλληλογραφία με τον Σούλτσε, ώστε να μπορέσει να μετατρέψει όπως ο δεύτερος έκανε, τους συλλόγους σε συνεταιρισμούς. (στο ίδιο).

Μετατρέπει σε συνεταιρισμούς τους συλλόγους με την καλλιέργεια του δικού του συνεταιριστικού μοντέλου. Αντικαθιστά την χριστιανική Αρχή της Ελεημοσύνης με τις συνεταιριστικές αρχές της Αυτοβοήθειας και Αμοιβαιότητας.

Οι περισσότεροι σύλλογοι γίνονται «Δανειοληπτικά Συλλογικά Ταμεία» (Darlehnskassenvereine). Τέσσερα τέτοια ταμεία ιδρύονται το 1864 στην περιοχή του Δήμου του.

Η «Μικρή ακτίνα δράσης» ορίζεται από το Ραϊφφάιζεν για τα ταμεία, με την λειτουργία τους το, κάθε ένα στην ενορία του. Δηλαδή να μην έχουν την επέκταση των φιλανθρωπικών συλλόγων. (στο ίδιο).

Το πρώτο από τα παραπάνω «Δανειοληπτικό Ταμείο» το οποίο οργανώθηκε από το Ραϊφφάιζεν στην ενορία Auhausen (σημερινή Altenkirchen) χαρακτηρίζεται ο πρώτος τυπικά Γεωργικός Πιστωτικός Συνεταιρισμός τύπο Ραφφάιζεν. Χαρακτηρίζεται «ο πρώτος» γιατί είναι εκείνος ο συνεταιρισμός ο οποίος περιείχε όλες τις συνεταιριστικές αρχές του Ραϊφφάιζεν.

Οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί τύπου Ράϊφφαιζεν εξαπλώθηκαν σε όλη τη Γερμανία. Μέχρι και σήμερα το Συνεταιριστικό αυτό Σύστημα αντιπροσωπεύεται στις περισσότερες χώρες του κόσμου όπως Ιαπωνία μέχρι και τις χώρες της Λατινικής Αμερικής.

Πρέπει ν' αναφερθεί ο διαχωρισμός των συνεταιρισμών του αγροτικού χώρου από τον Ράϊφφαιζεν. Αναφέρονται οι Εμπορευματικοί Συνεταιρισμοί στους οποίους ανήκουν οι προμηθευτικοί συνεταιρισμοί, οι συνεταιρισμοί εμπορίας, οι κτηνοτροφικοί, οι αμπελουργικοί, οι γαλακτοκομικοί και άλλοι όμοιοι με τους παραπάνω. Η αμέσως επόμενη κατηγορία που ορίζει ο ίδιος είναι οι Συνεταιρισμοί Παροχής Υπηρεσιών στους οποίους ανήκουν οι συνεταιρισμοί οι οποίοι παρέχουν υπηρεσίες στα μέλη τους δηλαδή συνεταιρισμούς αλληλασφάλισης, κοινής χρήσης μηχανών και όμοιοί τους. Η τελευταία κατηγορία είναι οι Πιστωτικοί Συνεταιρισμοί ή Ταμεία του Ράϊφφαιζεν. Αυτοί οι συνεταιρισμοί αποτελούσαν και αποτελούν τους «Αυτοπιστωτικούς» φορείς των Γερμανών γεωργών. (στο ίδιο).

Ένας ακόμη συνεταιριστής στην Γερμανία είναι ο Ferdinand Lassale - Λασσάλλ (1825-1864). Γεννήθηκε στην πόλη Μπρέσλάου της Γερμανίας από Ισραηλίτες γονείς οι οποίοι ήτα έμποροι μεταξωτών. (στο ίδιο).

Τελειώνοντας το γυμνάσιο Ferdinand σπουδάζει στα Πανεπιστήμια Μπρέσλάου και του Βερολίνου ιστορία και φιλοσοφία. Μεταφέρεται στο Παρίσι για να συνεχίσει τις σπουδές του στη φιλοσοφία του Εγέλου και του Ηράκλειτου.

Στο Παρίσι γνωρίζει τον Καρλ Μαρξ και διατηρεί πνευματικές σχέσεις μαζί του γιατί ιδεολογικά βρισκόταν στο ίδιο στά-

διο. (Μαριιάδης 1992 σ. 124).

Έρχεται σε αντιπαράθεση με τον Σούλτσε τον οποίο τον κρίνει και δεν τον αναγνωρίζει ως γνήσιο συνεταιριστή.

Ο Σούλτσε ήταν φανατικός οπαδός του Frederic Bastiat (Φρέντρικ Μπάστιατ) και για το λόγο αυτό ο Λασσάλλ τον ονομάζει «Bastiat - Schulz». Ο Bastiat ήταν ένας από αυτούς οι οποίοι πολεμούσαν τους συνεταιρισμούς και ό,τι είχαν σχέση με τη συνεταιριστική ιδέα. Αυτό είναι και το επιχείρημα του Λασσάλλ σχετικά με την αρνητική του κριτική απέναντι στο Σούλτσε.

Ο Λασσάλλ βλέπει τον διαχωρισμό της κοινωνίας σε δύο τάξεις. Η πρώτη είναι αυτή η οποία κατέχει τα μέσα παραγωγής και η άλλη τάξη η οποία εργάζεται στα μέσα παραγωγής των πρώτων. Οι δύο αυτές τάξεις έχουν κοινό την απόκτηση των απαραίτητων τα προς τον ζειν, από τα μέσα παραγωγής.

«Αναφερόμενος στον τόκο του κεφαλαίου και τα κέρδη των επιχειρήσεων ο Λασσάλλ πίστευε, ότι αυτά είναι επίσης προϊόντα της εργασίας των εργατών, τα οποία οι κεφαλαιούχοι επιχειρηματίες το αφαιρούν από τον πραγματικό τους μισθό» (Μαριιάδης 1992 σ. 125).

Μπορούμε με βάση αυτή την άποψη του Λασσάλλ, να απορρίψουμε το κοινό σημείο, το οποίο είχαν οι δύο αυτές τάξεις και να προσθέσουμε πως μόνο οι εργάτες ήταν αυτοί οι οποίοι με τη εκμετάλλευση της εργασίας τους από τους κατόχους παραγωγής, αποκτούσαν τα απαραίτητα προς το ζειν.

Με βάση τους νόμους του Ricardo και Turgot σχετικά με την προσφορά ζήτησης και αμοιβής εργασίας δημιουργεί τον δικό του νόμο. Το «Συζυγικό Νόμο Αμοιβής» ο οποίος περιέχει τα

εξής: «Στόχος των εργοδοτών θα είναι πάντα να διατηρούν τη μέση αμοιβή των εργατών στο ύψος της κάλυψης των αναγκών της ζωής τους, οπότε έτσι θα εξασφαλίζεται και κάποια ισορροπία για την διαιώνιση του ανθρώπινου είδους. Ακόμα, οι εργοδότες θα φροντίζουν, η αμοιβή των εργατών να μην πέφτει κάτω από το μέσο κόστος ζωής, διότι τότε οι μεν ελεύθεροι δεν θα τολμούν να δημιουργήσουν οικογένεια, τα δε ζευγάρια θα αποφεύγουν να κάνουν περισσότερα παιδιά, οπότε ο αριθμός των εργατών θα μειωνόταν αισθητά και κατά συνέπεια θα έπρεπε να αυξηθεί η αμοιβή τους, γεγονός ασύμφορο για τους εργοδότες». (στο ίδιο).

Ο Λασσάλλ πίστευε πως οι εργάτες είναι αυτού που θα μπορούσα να καταρρεύσουν την αστική τάξη. Αυτό μπορούσαν να το καταφέρουν, κατά την άποψη του ίδιου, με ειρηνικούς τρόπους για να αποτελούσε εγγύηση διατήρησης. Σε αντίθετη περίπτωση, δηλαδή η Επανάσταση και οι βίαιοι γενικότεροι τρόποι θα ήταν προσωρινής κατάρρευσης, της αστικής τάξης.

Η αφορμή ίδρυσης συνεταιρισμού παραγωγής ήταν πως η ζωή και γενικότερα οι καλύτερες συνθήκες εργασίας και ζωής θα μπορούσαν να τις επιτύχουν μόνο αν οι εργαζόμενοι μπορούσαν να είναι ταυτόχρονα και εργοδότες. «Ο εργάτης θα εισέπραττε ολόκληρο το προϊόν εργασίας του, καθότι δεν θα είχε από πάνω εργοδότη ο οποίος να του αφαιρέσει την υπεραξία των προϊόντων εργασίας στα πλαίσια της "ιδιωτικο-ατομικής" πρωτοβουλίας και κερδοσκοπίας». (Μαριάδης 1992 σ. 126).

Την ίδια άποψη και ιδεολογία με τον Λασσάλλ είχε και ο Μλαντ με μια διαφορά στο μέγεθος του κρατικού παρεμβατισμού. Δηλαδή και οι δύο πίστευαν πως το ξεκίνημα των παραγω-

γικών συνεταιρισμών έπρεπε να γίνει με την βοήθεια του κράτους. Ταυτόχρονα όμως δεν θα έπρεπε να ξεχνούν πως μέσα από τους συνεταιρισμούς έπρεπε οι εργαζόμενοι να γίνουν και εργοδότες. (στο ίδιο).

Ο Λασσάλλ πολέμησε τους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς γιατί ο εργάτης μπορεί να κέρδιζε ως καταναλωτής αλλά θα έχανε ως παραγωγός των προϊόντων του. Επίσης πίστευε πως δεν έδινε λύση στο πρόβλημα των εργατών ο συνεταιρισμός αυτός. Η άποψη αυτή κρίνεται ορθότατη από τους εργάτες με αποτέλεσμα την αδιαφορία τους για την ίδρυση και λειτουργία καταναλωτικών συνεταιρισμών. Για το λόγο αυτό στη Γερμανία οι καταναλωτικοί από τότε μέχρι και σήμερα δεν δέχονται καμία ανάπτυξη. Αυτό οφείλεται στην προπαγάνδα του Λασσάλλ. (στο ίδιο).

Από πολλούς ο Λασσάλλ θεωρείται ο πρόδρομος του Συνεργατικού Σοσιαλισμού γιατί πίστευε ότι η εργατική τάξη, το προλεταριάτο, για να πετύχει το «Συνεταιριστικό Πρόγραμμα Παραγωγής» έπρεπε να κατακτήσει την κρατική εξουσία. Αυτό θα γινόταν με το εκλογικό δικαίωμα των εργαζομένων το οποίο λόγω μεγαλύτερου ποσοστού, η εργατική τάξη θα αποκτούσε την εξουσία. (στο ίδιο).

Η εφαρμογή όμως της θεωρίας του Λασσάλλ δεν κατάφερε να γίνει πράξη. Βέβαια οι προοδευτικές του ιδέες μπόρεσαν να αποτελέσουν την ιδεολογική βάση για μεταγενέστερους συνεταιρισμούς ή πολιτικούς με Σοσιαλιστικό πολιτικό προσανατολισμό. (στο ίδιο).

Από τους προδρόμους του συνεργατισμού της Γερμανίας περνάμε στην Ιταλία, η οποία κι' αυτή έχει αναδείξει ως πρό-

δρομο και πρωτεργάτη της συνεταιριστικής ιδέας τον Johan - Heinrich Pestalozzi (1746-1827).

Ο Πεσταλότσι (Pestalozzi) καταγόταν από αστική οικογένεια οι ρίζες της οποίας ήταν βόρεια Ιταλία. Ορφάνεψε στα πέντε του χρόνια από πατέρα, με αποτέλεσμα η μητέρα του και συγγενείς να βοηθήσαν για την μόρφωσή του.

Οι σπουδές του ήταν σχετικά με την Θεολογία και τη νομική. Αργότερα δηλαδή μετά από δύο χρόνια τις διακόπτει.

Ακολουθεί το επάγγελμα του γεωργού το οποίο αναγκάζεται να σταματήσει για λόγους διαχειριστικής ανικανότητας. Αποτέλεσμα αυτής ήταν να χρεοκοπήσει.

Χαρακτηρίζεται από τους ανθρώπους της εποχής του ως «Δον Κιχώτης» του ανθρωπισμού. Ιδρύει το 1774 ένα σχολείο με στόχο τη μόρφωση φτωχών παιδιών και απροστάτευτων. Στεγάστηκαν στο σχολείο αυτό 50 άπορα παιδιά, τα οποία απασχολούσε το καλοκαίρι στα κτήματά του και το χειμώνα σε υφαντουργικό εργαστήριο για την παραγωγή υφαντών.

Τα παιδιά αυτά διδάσκονταν ανάγνωση, γραφή, αριθμητική και μαθήματα σκέψης και ομιλίας. Ο στόχος του Πεσταλότσι ήταν η μάθηση των παιδιών μέσα από την χειρονακτική εργασία.

Το σχολείο αυτό κλείνει μετά από έξι χρόνια, αποδοτικής λειτουργίας για οικονομικούς λόγους. (Μαριάδης 1992 σ. 130).

Αργότερα ιδρύει και λειτουργεί άλλα τρία παρόμοια σχολεία τα οποία αποτέλεσαν «πρότυπα σχολεία» και έξω από τα Ελβετικά σύνορα.

Το 1818 ο Όουεν επισκέπτεται, όπως πολλοί τα σχολεία αυτά και αναφέρει τα εξής: «Επισκεφθήκαμε το Ίφερτεν, προκειμένου να μελετήσουμε το έργο και τις προόδους του Πεσταλό-

τσι. Ο άνθρωπος αυτός έπραξε τα πάντα, ώστε να ανοίξει τις ψυχές των μαθητών του, να αναπτύξει τις πνευματικές τους ικανότητες και παράλληλα να τους συνηθίσει και στη χειρωνακτική εργασία». (στο ίδιο).

Η προδρομική σχέση του Πεσταλότσι με το συνεργατισμό είναι, πως σε όλα τα αναφερόμενα παρακάτω έργα του έμμεσα και άμεσα μιλούσε πάντα για Αυτοβοήθεια και Αλληλεγγύη μεταξύ των ανθρώπων. Οι θεωρητικοί τον χαρακτηρίζουν πρόδρομο της Συνεταιριστικής Ιδέας και όχι Πρωτεργάτης. Πρόδρομος χαρακτηρίστηκε γιατί έδωσε «τα φώτα» στο δρόμο της ιδέας αυτής για τους σύγχρονούς του. Ακόμη τον αναγνωρίζουν και ως Κοινωνικό Παιδαγωγό. Παιδαγωγός ο οποίος μέσα από τα σχολεία του αποσκοπούσε στην διαπαιδαγώγηση ολόκληρου του λαού. Με τον ίδιο ακριβώς τρόπο που αντιμετωπίζει και η συνεταιριστική ιδέα τα μέλη της. Ο συνεταιρισμός καλλιεργημένα άτομα-μέλη για μια πιο όμορφα δομημένη κοινωνία. Έτσι όπως την έπλασε και ο Πεσταλότσι στο μυαλό του. Αυτό φαίνεται από τις ιδέες και απόψεις του. «Έβλεπε την αυτοβοήθεια στενότερα δεμένη και με την κοινωνική συνένωση των ανθρώπων. Έλεγε ότι ο άνθρωπος οφείλει να οδηγηθεί προς την Αυτοβοήθεια μέσω της συνεργασίας, γιατί αυτός είναι ο μοναδικός δρόμος για την επιβίωσή του». (Μαριάδης 1992 σ. 134).

Ένα ακόμη στοιχείο το οποίο απέρριπτε ο Πεσταλότσι στον άνθρωπο ήταν η απομονωμένη ζωή του, η οποία σήμαινε άκρατο ατομικισμό, ο οποίος είναι το κύριο χαρακτηριστικό του καπιταλισμού.

Οι σύγχρονοί του από τον Όουεν μέχρι και τον Ράϊφφαϊζεν έχουν ακόμη σχέση μεταξύ τους σχετικά με τις συνεταιριστικές

του σκέψεις και τα προγράμματα των Πρωτεργατών του Σύγχρονου Συνεταιρισμού. Αυτό δείχνει την επίδρασή του στους σύγχρονους του αλλά και το μέγεθος της ακτίνας, διάδοσης και ιδεών του.

Το 1827 πεθαίνει στην Ελβετία. Έργα του τα οποία και αναγράφονται στον τάφο του είναι: «Λίενχαρντ και Γερτούδη», Ιδρυτής της νέας λαϊκής Σχολής στο Μήνχενμπουχζεε και Μπρούκντοφ. Σε πολλές πόλεις ήταν παιδαγωγός τη ανθρωπότητας αλλά και ο προστάτης των φτωχών.

Η αμέσως επόμενη χώρα η οποία έχει να αναδείξει ένα Πρωτεργάτη του σύγχρονου Συνεργατισμού είναι η Ιταλία.

Ο Λουίτζι Λουτσάτι (Luigi Luzatti 1841-1927) ο οποίος ανήκει στη δεύτερη γενιά των Πρωτεργατών γιατί ως βασικό του πρότυπο είχε τον Σούλτσε. Οι συνεταιριστικές του ιδέες οι οποίες ήταν προϊόν έμπνευσης του Σούλτσε τις εφάρμοσε για πρώτη φορά ιδρύοντας συνεταιρισμό για τους Γονδολιέρους της Βενετίας. Οι ιδέες του χαρακτηρίστηκαν προοδευτικές και για το λόγο αυτό διώχθηκε από τους Αυστριακούς. Το έργο του το συνέχισε σε άλλες πόλεις της Ιταλίας.

Στο Λόντι (LODI) ιδρύει τη Λαϊκή Τράπεζα η οποία αποκτά μιμητές και δημιουργούνται στη συνέχεια αρκετές στη χώρα της Ιταλίας.

Η πίστη του Λουτσάτι πως η συνεταιριστική ιδέα αποτελεί τη λύση του κοινωνικού προβλήματος, αναπτύσσει όλων των ειδών τους συνεταιρισμούς. Ιδρύει το «Ελεύθερο Συνεταιριστικό Πανεπιστήμιο» (University Libera de la Cooperatiore). (Μαριάδης 1992 σ. 136).

Ο Λουτσάτι αναφέρεται στην μικροαστική τάξη και κυρίως

στους μικροεπαγγελματίες για τους οποίους δημιουργεί συνεταιριστικές οργανώσεις. Η δημιουργία των συνεταιριστικών αυτών οργανώσεων βοηθάει στις καλύτερες σχέσεις των εργοδοτών και των εργαζομένων.

«Ο Συνεργατισμός από τη φύση του βρίσκεται σε συνεχή αγώνα με όλους τους οικονομικούς θεσμούς, που διακατέχονται από τον καπιταλισμό· τους καταπολεμά δε όχι με βίαια μέσα, αλλά στα πλαίσια της νομιμότητας, άσχετα αν ο τελικός του στόχος είναι να τους υποκαταστήσει με δικούς του συνεταιριστικούς θεσμούς». Αυτό είναι ένα από τα κυριότερα σημεία που χαρακτηρίζουν τον Λουτσάτι. (στο ίδιο).

Με βάση τα παραπάνω, μπορούμε να δούμε την επιρροή του Σούλτσε στο Λουτσάτι. Σ' ένα όμως σημείο υπάρχει διαφορά απόψεων μεταξύ των δύο. Ο πρώτος έβλεπε τους συνεταιρισμούς ως μεταβατικούς φορείς μόνο και όχι ως ένα πιθανό κοινωνικό σύστημα. Ο δεύτερος μιλάει για υποκατάσταση του καπιταλιστικού συστήματος από τον συνεταιρισμό.

Ο Λουτσάτι γεννήθηκε στη Βενετία της Ιταλίας από ισραηλίτες γονείς, την εποχή που η Ιταλία ήταν υπό Αυστριακή κατοχή. Εκτός το ότι ήταν ένας άξιος συνεταιριστής είχε σταδιοδρομήσει και ως μεγάλος πολιτικός. (στο ίδιο).

Φεύγοντας από την Ιταλία και από την συνεταιριστική που είχε ν' αναδείξει, περνάμε στην Ελλάδα. Η οποία την εποχή εκείνη, βρίσκεται κάτω από την Οθωμανική αυτοκρατορία. Ο Ελληνικός λαός εντόπιζε το πρόβλημά του στην βιολογική και εθνική του επιβίωση και όχι στην επιβίωση κάποιας κοινωνικής τάξης. Βλέπουμε πως δεν υπήρχαν οι προϋποθέσεις να αναπτύξουν πρόδρομοι ή πρωτεργάτες συνεταιριστικές ή τέτοιου είδους ιδεολο-

γίες όπως γινόταν την ίδια εποχή στην Ευρώπη. Για το λόγο αυτό η Ελλάδα δεν είχε ν' αναδείξει προδρόμους ή πρωτεργάτες αλλά κάποια συνεταιριστικά σχήματα τα οποία είχαν δημιουργηθεί το 18^ο και το 19^ο αιώνα.

Παρουσιάζεται στην Ελλάδα την εποχή εκείνη ένα συνεργατικό μοντέλο, το οποίο δεν πρόκειται για «συνεταιριστική συνεργασία» αλλά για συνεργασία μεταξύ εργασίας και κεφαλαίου. (στο ίδιο σ. 140).

Το μοντέλο αυτό είναι η Κοινή Συντροφιά των Αμπελακίων η οποία θεωρητικά και πρακτικά αποτελεί προδρομική μορφή του σύγχρονου συνεταιρισμού.

Τα Αμπελάκια είναι χωριό της Θεσσαλίας. Είναι κτισμένο αμφιθεατρικά στην πλαγιά του όρους Όσσα (Κίσσαβος) σε υψόμετρο 500 περίπου μέτρων.

Το χωριό αυτό πριν δύο περίπου αιώνες ήταν γνωστό σε όλη την Ευρώπη για την οικονομική κοινωνική και συνεργατική του ανάπτυξη υπό τουρκοκρατικής κατοχής.

Ιστορικές πηγές αναφέρουν, πως τα Αμπελάκια επί τουρκοκρατίας ανήκαν στα ορεινά χωριά στα οποία κατοικούσαν μόνο Έλληνες και όχι Τούρκοι. Αυτά τα χωριά τα ονόμαζαν «Ελευθεροχώρια» γιατί δεν κατοικούσαν καθόλου Τούρκοι, είχαν το προνόμιο της αυτοδιοίκησης και μπορούσαν να καλλιεργούν και να αναπτύσσουν διάφορες τέχνες, υφαντική, μεταξουργία.

Αναπτύσσεται η βιοτεχνία σε αξιόλογο επίπεδο. Δημιουργήθηκαν βιοτεχνικά κέντρα στην Ήπειρο, την Πελοπόννησο, τη Θεσσαλία. Έτσι αναπτύχθηκαν και τα Αμπελάκια.

Στα βιοτεχνικά αυτά κέντρα οι εργαζόμενοι χωρίζονταν σε

επαγγελματικές οργανώσεις οι οποίες είχαν την ονομασία «σινάφια». Αυτές ήταν αντίστοιχες μορφές συντεχνιών της Ευρώπης. (Μαριάδης 1992 σ. 150).

Η παραγωγή των βιοτεχνικών προϊόντων είχε αυξηθεί κατά πολύ με αποτέλεσμα, ν' αναζητούνται στις αγορές του εξωτερικού. Οι Έλληνες έμποροι οι οποίοι παρακολουθούσαν το εμπόριο, και την κίνηση των Ελληνικών προϊόντων στην αγορά, έφεραν τα κεφάλαιά τους και τα επένδυσαν στις Ελληνικές βιομηχανίες. Οι λόγοι ήταν αρχικά για την αξιοποίηση του κεφαλαίου αλλά και για εθνικούς σκοπούς. Οι στόχοι βοήθησαν στο να μην δημιουργηθούν αντιθέσεις μεταξύ των συντεχνιών των εργαζομένων. (στο ίδιο).

Στις αρχές του 18^{ου} αιώνα παρουσιάζεται μεγάλος ανταγωνισμός στο εμπόριο γεγονός που κινεί τους επαγγελματίες στη δημιουργία «συντροφιών». Ξεκινώντας από δύο εμπόρους τουλάχιστον δημιουργούσαν τις συντροφίες οι οποίες λεγόταν και κομπανίες και οσπίτια. Εξ' ου και η ονομασία Κόμπανι (Compagnie) η οποία αντιστοιχούσε στις ίδιες ομάδες της Ευρώπης. Η ονομασία «οσπίτιον» (η οποία είχε γερμανική και γαλλική ρίζα) υποχώρησε αργότερα.

Η λειτουργία της Κοινής Συντροφίας μεγαλούργησε για τριάντα μόνο χρόνια και μετά διαλύθηκε. Οι λόγοι διάλυσης οι οποίοι αναφέρονται από τους μελετητές είναι : Η πτώχευση της τράπεζας της Βιέννης όπου εκεί είχε η Κοινή Συντροφία τις περισσότερες καταθέσεις, οι καταχρήσεις μερικών πρακτόρων του εξωτερικού. Ένας άλλος λόγος ήταν η επιβολή βαρύτερων φόρων από τους Τούρκους με σκοπό την δύσκολη πώληση των προϊόντων. Ο ανταγωνισμός από την Αγγλία προς τα προϊόντα

παραγωγής της Κοινής Συντροφίας. Τέλος ο βασικότερος λόγος ήταν οι διχόνοιες που επικρατούσαν ανάμεσα στους μετόχους. Για άλλους μελετητές βασική αιτία διάλυσης αποτελούσε η πτώχευση της τράπεζας της Βιέννης. Ο ανταγωνισμός των αγγλικών προϊόντων, με την άνοδο της βιομηχανικής επανάστασης, αύξησαν την κατανάλωση των προϊόντων αυτών· σε αντίθεση με τα προϊόντα της Κοινής Συντροφίας τα οποία έχαναν έδαφος υπέρ των βιομηχανικών προϊόντων. Η ανάπτυξη της αγγλικής κλωστοϋφαντουργίας σε επίπεδο βιομηχανίας μείωσε το κόστος παραγωγής σε σύγκριση με το αντίστοιχο κόστος των νημάτων της Κοινής Συντροφίας. Αυτό ήταν και το αδιέξοδο το οποίο είχε να αντιμετωπίσει η Κοινή Συντροφία. (στο ίδιο).

Σύμφωνα με την άποψη του Μαριάδη πιστεύει πως η Κοινή Συντροφία «ήταν προφανώς μια μορφή ετερόρρυθμης εταιρίας, η οποία όμως δεν ήταν καθαρά καπιταλιστική εταιρία αλλά είχε μέσα της κάποια χαρακτηριστικά συνεταιριστικά στοιχεία όπως: α) Κοινωνική Αλληλεγγύη β) Ανοιχτή Θύρα γ) Σύθεση των μελών δ) Η Αρχή της Αναλογίας». (στο ίδιο).

Σχετικά με το πρώτο στοιχείο είναι γνωστό πως η Συντροφία δημιούργησε για τα μέλη της ιατρεία για την περίθαλψή τους, σχολεία και βιβλιοθήκες και την δυνατότητα υποτροφιών στα παιδιά των μελών της για σπουδές στο εξωτερικό.

Η αρχή της ανοιχτής θύρας, επέτρεπε δηλαδή κάθε κάτοικος της περιοχής να γίνει μέλος. Αυτή αποτελεί μια καθαρά συνεταιριστική Αρχή, όπως θα δούμε στην αναφορά σχετικά με αυτές.

Η σύθεση των μελών γινόταν από εργάτες, εμπόρους. Αυτό δείχνει την δυνατότητα συμμετοχής για κάθε κοινωνική τάξη,

αυτό δεν συμβαίνει στις κεφαλαιοκρατικές εταιρίες. Βέβαια πρέπει να διευκρινίσουμε πως δεν ήταν όλα τα μέλη ισότιμα μεταξύ τους. Άρα δεν ισχύει η αρχή της ισοτιμίας στη Συντροφία.

Η αρχή της αναλογίας, η οποία δείχνει την συμμετοχή των μελών αναλογικά στα κέρδη. Δηλαδή «ο κεφαλαιούχος έπαιρνε από τα κέρδη αναλογικά τόσο για το κεφάλαιο που ήταν μεγάλο, όσο και για τις προσφερόμενες υπηρεσίες του, ενώ ο εργάτης έπαιρνε αναλογικά μόνο για την προσφερόμενη εργασία του, καθότι το κεφάλαιο συμμετοχής του ήταν ελάχιστο» (Μαριάδης 1992 σ. 182).

Συμπερασματικά ο Μαριάδης καταλήγει πως η Κοινή Συντροφία αποτελούσε μια συνεργατική μορφή με μετόχους όλες τις παραγωγικές τάξεις, αλλά και με καπιταλιστικά στοιχεία. Χαρακτηρίζεται από τον ίδιο συνεταιριστικό πρόπλασμα το οποίο είχε πολλά κοινά χαρακτηριστικά με τα «Συνεταιριστικά Χωριά» του Owen, τα Φαλαγγεία του Fourier, και τα συνεταιριστικά μοντέλα του Raiffeisen.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ
ΑΡΧΕΣ

3.1 Γενικά

Αναφέραμε αρχικά πως η συνεργασία του ανθρώπου προήλθε από τις βασικές ανάγκες της ζωής αλλά και για να αποφύγει την κερδοσκοπία και την εκμετάλλευση από δυνατότερους οικονομικά ανθρώπους.

Ο Συνεταιρισμός δεν προήλθε ως δόγμα ή ως φιλοσοφική ή κοινωνική θεωρία από κάποιους σοφούς της εποχής εκείνης αλλά ούτε και διαμορφώθηκαν από κάποιο νομοθέτη και αργότερα εφαρμόστηκαν. Ήταν αυθόρμητες και λαϊκές οι προσπάθειες αυτές.

Αργότερα μετά από εφαρμογές στη συνεργασία, οι οποίες είχαν και αποτυχείς και επιτυχείς προσπάθειες η συνεταιριστική κίνηση απόχτησε και τους θεωρητικούς της. Οι θεωρητικοί αυτοί επεξεργάστηκαν τη φιλοσοφία και την θεωρία του συνεργατισμού, σε συνεργασία αργότερα και με τους νομοθέτες, μπόρεσαν να απορρίψουν τα αρνητικά στοιχεία. Κρατώντας τα χρήσιμα και βοηθητικά στοιχεία για το συνεργατισμό δημιούργησαν τις αρχές του. (Κλήμης 1980 σ. 60).

Οι αρχές αυτές έχουν στοιχεία από τον ελληνισμό, από τον ιουδαϊσμό και από το Χριστιανισμό, σύμφωνα με την άποψη του Λασέρ (Lasserre).

Σύμφωνα με τον Λασέρ από την αρχαία Ελλάδα απόκτησε το αίσθημα της αξιοπρέπειας, το στοιχείο της δικαιοσύνης από την αρχαία Ρώμη, από το Χριστιανισμό τέλος την αλληλεγγύη και την αγάπη προς τους τρίτους.

Οι σκέψεις και οι προσπάθειες που έγιναν και βοήθησαν να αναπτυχθούν με επιτυχία Συνεταιρισμοί, θεωρούνται και ονομά-

στηκαν «συνεταιριστικές αρχές». (στο ίδιο σ. 61).

Ο Συνεταιρισμός δεν είναι δόγμα αλλά ούτε και ρούχο το οποίο το ράβουμε στα μέτρα μας έτσι ώστε να μας αρέσει. Αυτό μας δείχνει το καθήκον κάθε Συνεταιρισμού και των μελών του, να τηρούν τις θεμελιώδεις αρχές. Η παραποίηση των αρχών αυτών ξεφεύγει από την συνεταιριστική ιδέα οδηγεί σε αδιέξοδο, ζημιώνει την ιδέα αυτή τον ίδιο το Συνεταιρισμό και τα μέλη του. Έχει παρατηρηθεί το φαινόμενο αυτό από τη νομοθεσία και τον κρατικό μηχανισμό για την αντιμετώπιση πιεστικών αναγκών κάποιας εποχής, με παραγκώνιση όμως των βασικών αρχών και με αυτοσχεδιασμούς. Το αποτέλεσμα ήταν ο τραυματισμός του θεσμού αλλά και η αδυναμία του να προσφέρει υπηρεσίες για αρκετό διάστημα. (στο ίδιο σ. 63).

2.3 Ροχδάλη

Στη Ροχδάλη αναπτύσσεται ο πρώτος συνεταιρισμός σύγχρονης μορφής. Η συνεταιριστική αυτή κίνηση γίνεται το 1844 στη Ροχδάλη της Αγγλίας.

Το αρχικό πρωτότυπο καταστατικό είναι δυσεύρετο. Για το λόγο αυτό υπάρχει καταστατικό το οποίο όμως είναι αυτό το οποίο το διαπίστωσαν οι «Δίκαιοι Σκαπανείς» και στη συνέχεια το αναθεωρημένο καταστατικό του 1855. (Περιοδικό Συνετ. Πορεία, τ. 28 Οκτ.- Νοεμ. 1992).

Στο καταστατικό αυτό περιέχονται οι κανόνες διοίκησης του συνεταιρισμού των δικαίων Σκαπανέων, του Ροτσντέιλ οι οποίες εγκρίθηκαν από τα Γενική Συνέλευση των μελών την 23^η Οκτωβρίου 1854.

Στους κανόνες αναγράφονται τα εξής:

- 1) Επωνυμία: Ο συνεταιρισμός θα φέρει την επωνυμία «Συνεταιρισμός των Δικαίων Σκαπανέων του Ροτσντέιλ.
- 2) Σκοπός: Σκοπός του συνεταιρισμού είναι να συγκεντρώσει, με εθελοντική συνεισφορά των μελών, ένα κεφάλαιο το οποίο να τους δώσει αυξημένες δυνατότητες να αγοράζουν τρόφιμα, καύσιμα, ενδύματα ή άλλα αγαθά, με την από κοινού διεξαγωγή γενικού εμπορίου.
- 3) Τόπος δραστηριότητας: Οι επιχειρηματικές δραστηριότητες του συνεταιρισμού θα διεξάγονται στο κατάστημα του συνεταιρισμού στη διεύθυνση Toad-lane του Ροτσντέιλ, όπου θα φυλάσσονται όλα τα λογιστικά βιβλία, τα χρεόγραφα και τα παραστατικά του συνεταιρισμού, με εξαίρεση εκείνα, αν υπάρχουν, τα οποία απαιτούνται για τη διεξαγωγή επιχειρηματικών δραστηριοτήτων εξ ονόματος του συνεταιρισμού σε άλλο μέρος. Ο τόπος δραστηριότητας μπορεί να αλλάξει με απόφαση του διοικητικού συμβουλίου.
- 4) Αποδοχή μελών: Ο συνεταιρισμός θα αποτελείται από τα αρχικά μέλη του Συνεταιρισμού των Δικαίων Σκαπανέων του Ροτσντέιλ, τα οποία υπογράφουν δήλωση αποδοχής αυτών των κανόνων και από όλα τα άλλα πρόσωπα, πλην των αρχικών μελών, τα οποία υπογράφουν δήλωση ότι είναι διατεθειμένα να αναλάβουν τουλάχιστον πέντε μερίδες και να καταθέσουν τουλάχιστον ένα σελίνι καθώς και ακόμα ένα σελίνι ως δικαίωμα εγγραφής και τα οποία έχουν γίνει αποδεκτά από το διοικητικό συμβούλιο και η αποδοχή τους έχει εγκριθεί από την πλειοψηφία των παρόντων κατά την τακτική γενική συνέλευση του συνεταιρισμού μελών. Κάθε πρόσωπο που αιτείται την εγγραφή του ως μέλος στο

συνεταιρισμό θα συμπληρώνει ειδικό έντυπο χορηγούμενο από το γραμματέα ή άλλον οριζόμενο αξιωματούχο, στο οποίο θα αναφέρονται το όνομα, το επάγγελμα και η διεύθυνση κατοικίας του, θα προσυπογράφεται από δύο μέλη του συνεταιρισμού και θα απευθύνεται στο διοικητικό συμβούλιο. Εάν ο αιτών γίνεται αποδεκτός από το διοικητικό συμβούλιο, το όνομά του αναρτάται στην αίθουσα συνεδριάσεων του συνεταιρισμού τρεις πλήρεις ημέρες πριν από τη γενική συνέλευση κατά την οποία το όνομα του υποψηφίου εκφωνείται και αν δεν εγερθούν αντιρρήσεις από τα παρόντα μέλη, ο υποψήφιος θα θεωρείται μέλος του συνεταιρισμού μετά την εκ μέρους του υπογραφή της δήλωσης. Κάθε πρόσωπο που προτείνεται με τον τρόπο αυτό οφείλει, αφού λάβει το έντυπο υποψηφιότητας, να αγοράσει ένα αντίτυπο των κανόνων και να καταβάλλει ως δικαίωμα εγγραφής ένα σελίνι, το οποίο μεταφέρεται στις αποσβέσεις παγίου κεφαλαίου. Το ποσό του δικαιώματος εγγραφής επιστρέφεται στο πρόσωπο που προτάθηκε αλλά δεν έγινε αποδεκτό. Πρόσωπο το οποίο προτάθηκε και δεν έγινε αποδεκτό και το οποίο δεν υπογράφει τη δήλωση και δεν πραγματοποιεί την κατάθεση εντός δύο μηνών από την ημερομηνία της πρότασης χάνει το ποσό του δικαιώματος εγγραφής και δεν γίνεται αποδεκτό ως μέλος, εκτός αν προταθεί εκ νέου.

5) Μητρώο Μελών: Το διοικητικό συμβούλιο μεριμνά για την τήρηση μητρώου όλων των μελών, διαθέσιμου προς έλεγχο, στον τόπο της κύριας δραστηριότητας του συνεταιρισμού και μεριμνά για τη διαγραφή των ονομάτων όλων των προσώπων τα οποία σύμφωνα με αυτούς τους κανόνες έπαυσαν να είναι μέλη. Κανένα πρόσωπο δεν θα θεωρείται μέλος εκτός αν ή μέχρις ότου το

όνομά του εγγραφεί στο μητρώο αυτό. Πρόσωπο το οποίο διεκδικεί το δικαίωμα εγγραφής του ονόματός του στο μητρώο μπορεί να απευθύνει σχετικό ερώτημα στη διαιτησία σύμφωνα με τις προαναφερθείσες διατάξεις.

6) Κεφάλαιο - τρόπος καταβολής: Το κεφάλαιο του συνεταιρισμού θα αποτελείται από μερίδες της μιας λίρας καθεμιά, οι οποίες δεν θα είναι μεταβιβάσιμες, αλλά η επένδυση κάθε μέλους θα συσσωρεύεται ή θα χρησιμοποιείται προς αποκλειστικό όφελος του μέλους ή του συζύγου, της συζύγου, των τέκνων ή συγγενών του μέλους. Κάθε μέλος οφείλει να έχει τουλάχιστον πέντε μερίδες και θα καταβάλλει τουλάχιστον τρεις πέννες την εβδομάδα ή τρία σελίνια και τρεις πέννες το τρίμηνο μέχρι να αναπληρώσει τις πέντε μερίδες του. Σε περίπτωση καθυστέρησης θα επιβάλλεται πρόστιμο τρεις πέννες το τρίμηνο, εκτός αν αποδεδειγμένα η καθυστέρηση οφείλεται σε ασθένεια, οικονομική δυσπραγία ή ανεργία ή σε άλλο λόγο που κρίνεται σοβαρός από το διοικητικό συμβούλιο, στην οποία περίπτωση θα αποστέλλεται γραπτή δήλωση για την αιτία της καθυστέρησης στο γραμματέα κατά το χρόνο κατά τον οποίο έπρεπε να πραγματοποιηθεί η πληρωμή, διαφορετικά το πρόστιμο θα επιβάλλεται. Κάθε μέλος θα εισπράττει από το πλεόνασμα του συνεταιρισμού, μετά την αφαίρεση των σχετικών δαπανών κάθε έτους, ένα μέρος σε ύψος που δεν θα υπερβαίνει το πέντε τοις εκατό το χρόνο επί του καταβληθέντος ποσού για τις μερίδες του, όπως θα ανακοινώνεται στις τριμηνιαίες συνελεύσεις του συνεταιρισμού που αναφέρονται στη συνέχεια. Τα μέλη μπορούν να προκαταβάλλουν το σύνολο ή ένα μέρος της αξίας των μερίδων. Κανένα μέλος δεν μπορεί να κατέχει περισσότερες από εκατό μερίδες στο κεφάλαιο

του συνεταιρισμού ούτε μέλος ή πρόσωπο εξουσιοδοτημένο από μέλος ή για λογαριασμό του μπορεί να δικαιούται συμμετοχή στο κεφάλαιο ή στα αποτελέσματα του συνεταιρισμού που να υπερβαίνει το ποσό των εκατό λιρών εξαιρουμένων των ετησίων επιστροφών, ούτε με τη μορφή των επιστροφών σε τόκους των κεφαλαίων που να υπερβαίνουν τις τριάντα λίρες το χρόνο.

7) Δάνεια: Το διοικητικό συμβούλιο που αναφέρεται στη συνέχεια, μπορεί να συνάπτει δάνεια από οποιοδήποτε πρόσωπο, μέλος ή όχι του συνεταιρισμού, για την εξυπηρέτηση των σκοπών του, όταν παρίσταται ανάγκη, παρέχοντας προς διασφάλιση ομολογα, υπογραφόμενα από τουλάχιστον τρία από τα μέλη του συμβουλίου και προσυπογραφόμενα από τον εκάστοτε γραμματέα και εκδιδόμενα με τη μορφή που αναφέρεται στο τέλος αυτού του κανόνα. Το ύψος των δανείων καθορίζεται από ειδική γενική συνέλευση των μελών και δεν υπερβαίνει το τετραπλάσιο του καταβληθέντος ποσού των μεριδίων των εκάστοτε μελών (το ποσό αυτό θα αναφέρεται σε δήλωση βρισκόμενη στην κατοχή των εκάστοτε επιτρόπων του συνεταιρισμού βεβαιωμένη από τον «Προϊστάμενο της Υπηρεσίας Συνεταιρισμών»). Το ύψος του επιτοκίου των δανείων δεν μπορεί να είναι ανώτερο του έξι τοις εκατό το χρόνο. Τα δάνεια υπόκεινται σε προσυμφωνημένους κανόνες εξόφλησης και τα ποσά τα οποία διασφαλίζονται με τον τρόπο αυτό θα εξοφλούνται με τον τρόπο που αναφέρεται στα ομολογα, δεσμεύοντας όλα τα μέλη του συνεταιρισμού για την εξόφληση με τον τρόπο που αναφέρεται στους κανόνες Ζ'94. Όλα τα σχετικά έγγραφα που υπέχουν θέση ομολόγων με το προαναφερθέν περιεχόμενο θα θεωρούνται για όλες τις απαιτήσεις ότι έχουν εκδοθεί από τα εξουσιοδοτημένα για την έκδοσή τους

πρόσωπα που προβλέπονται στους παρόντες κανόνες, εκτός αν αποδεικνύεται το αντίθετο.

Μορφή Ομολόγου: Δηλούται προς πάντες με το παρόν έγγραφο ότι τα μέλη του Συνεταιρισμού των Δικαίων Σκαπανέων του Ροτςντέιλ υποχρεούνται να....

του.....

για το ποσό των..... λιρών.

Όρος του παρόντος ομολόγου είναι ότι εφόσον τα μέλη του συνεταιρισμού καταβάλλουν στον..... το ποσό των..... λιρών την..... με τόκο..... επί του αναφερθέντος ποσού ή επί του ανεξόφλητου κάθε φορά ποσού κατά την 1^η του μηνός..... και..... κατ' έτος, το ομόλογο αυτό θα είναι άκυρο. Διαφορετικά η ισχύς του θα εξακολουθήσει και το οφειλόμενο ποσό θα ληφθεί κατά πρώτον από τα περιουσιακά στοιχεία του συνεταιρισμού και σε περίπτωση παράλειψης από τα πρόσωπα τα οποία είναι τώρα μέλη ή τα οποία κατά τη διάρκεια ισχύος του υποσχετικού θα καταστούν μέλη με εξαίρεση τα πρόσωπα τα οποία έπαυσαν να είναι μέλη του συνεταιρισμού δύο χρόνια πριν η υποχρέωση τεθεί σε ισχύ.

Προς επιβεβαίωση των ανωτέρων τα υπογράφοντα μέλη του διοικητικού συμβουλίου του συνεταιρισμού θέτουμε τις υπογραφές και τις σφραγίδες μας για λογαριασμό του συνεταιρισμού την.... του μηνός.....

Μέλη του Διοικητικού Συμβ.

Γραμματέας

8) Ειδοποίηση Ανάληψης: Τα μέλη μπορούν να αποσύρουν ποσά άνω των \$5 ακολουθώντας την εξής κλίμακα προειδοποίησης:

§ 2.10s με αίτηση στο Διοικητικό Συμβούλιο

§ 2.10s	ως § 5	2 εβδομάδες
5	10	3 "
10	20	4 "
20	30	4 "
30	40	6 "
40	50	7 "
50	60	8 "
60	70	9 "
70	80	10 "
80	90	11 "
90	100	12 "

9) Περιπτώσεις Δυσπραγίας: Μέλος που βρίσκεται σε κατάσταση δυσπραγίας μπορεί να αποσύρει οποιοδήποτε ποσό διαθέτει στα κεφάλαια του συνεταιρισμού κατά τη διακριτική ευχέρεια του διοικητικού συμβουλίου.

10) Μείωση Αριθμού Μεριδών: Σε περίπτωση που το διοικητικό συμβούλιο έχει στη διάθεσή του μετρητά περισσότερα από όσα μπορεί επωφελώς να επενδύσει, έχει την εξουσία να μειώσει τον αριθμό των μεριδών που κατέχουν τα μέλη. Εξαγοράζονται κατά προτεραιότητα μερίδες από τα μέλη που διαθέτουν τον ανώτατο αριθμό. Τα μέλη μπορούν να αφήσουν τα πλεονάζοντα ποσά στα κεφάλαια του συνεταιρισμού μετά την εκπνοή της ειδοποίησης, αλλά έκτοτε δεν θα καταβάλλεται σε αυτά τόκος.

11) Διανομή Κερδών: Τα καθαρά αποτελέσματα όλων των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, πλην των χονδρεμπορίων που αναφέρονται στη συνέχεια, οι οποίες διεξάγονται από το συνεται-

ρισμό, μετά την καταβολή ή την πρόβλεψη των δαπανών διαχείρισης, τόκου δανείων, κατάλληλων αποσβέσεων παγίου κεφαλαίου και μερισμάτων για το κεφάλαιο των μερίδων, όπως προαναφέρθηκε, θα χρησιμοποιούνται κατά καιρούς με απόφαση της τακτικής τριμηνιαίας γενικής συνέλευσης είτε προς αύξηση του κεφαλαίου ή των δραστηριοτήτων του συνεταιρισμού ή σε εναγή σκοπό αλληλοβοήθειας και το υπόλοιπο μείον δύο και μισό τοις εκατό θα διανέμεται μεταξύ των μελών του συνεταιρισμού σε αναλογία προς το ύψος του τριμήνου. Τα κέρδη που προέρχονται από αγαθά πωλούμενα σε μη μέλη θα καταχωρούνται στις αποσβέσεις παγίου κεφαλαίου.

12) Τρόπος Διεξαγωγής Εργασιών: Όλες οι εισπράξεις οι προερχόμενες από συμμετοχές στο κεφάλαιο, δωρεές, δικαιώματα εγγραφής, πρόστιμα κλπ., θα καταθέτονται σε λογαριασμό που θα ανοιχτεί σε κάποια τράπεζα η οποία θα επιλεγεί από το διοικητικό συμβούλιο εξ ονόματος του συνεταιρισμού, εκτός αν τα διαθέσιμα του συνεταιρισμού είναι τόσο μικρά που δεν επιτρέπουν τη διατήρηση τέτοιου λογαριασμού, οπότε διατηρούνται με τη φροντίδα του στα χέρια του ταμιά. Τα ποσά αυτά θα χρησιμοποιούνται για την εξυπηρέτηση των σκοπών τους συνεταιρισμού σύμφωνα με τους κανόνες του. Το μέρος των κεφαλαίων του συνεταιρισμού το οποίο δεν απαιτείται να χρησιμοποιηθεί αμέσως ή προς εξυπηρέτηση συνήθων υποχρεώσεων, κατά τις προαναφερθείσες διατάξεις, θα επενδύεται από τους επιτρόπους με τη σύμφωνη γνώμη της τριμηνιαίας συνέλευσης ή μιας ειδικής γενικής συνέλευσης των μελών. Οι δοσοληψίες του συνεταιρισμού θα διεξάγονται με μετρητά.

13) Οι δραστηριότητες του συνεταιρισμού διακρίνονται σε δύο

τμήματα: χονδρεμπορίου και λιανεμπορίου.

14) Χονδρεμπορικό τμήμα: α) Το χονδρεμπορικό τμήμα θα υπάρχει για την εξυπηρέτηση εκείνων των μελών που επιθυμούν να προμηθεύονται είδη σε μεγάλες ποσότητες.

15) Το τμήμα αυτό θα το διαχειρίζεται επιτροπή από οκτώ πρόσωπα και τους τρεις επιτρόπους του συνεταιρισμού, οι οποίοι θα συνεδριάζουν κάθε Τετάρτη στις επτά και μισή το βράδυ. Θα ασκούν τη διαχείριση αγορών και πωλήσεων προϊόντων για τα οποία έχει συμφωνήσει το διοικητικό συμβούλιο να υπάρχουν αποθέματα στο τμήμα αυτό. Η επιτροπή εκλέγεται κατά τις τριμηνιαίες συνελεύσεις του Απριλίου και του Οκτωβρίου κάθε χρόνου. Τέσσερα από τα μέλη αποχωρούν εναλλάξ κατά τις περιόδους αυτές.

16) Το τμήμα αυτό θα επιβαρύνεται με τόκο πέντε τοις εκατό το χρόνο για το κεφάλαιο που του παραχωρείται εκ μέρους του διοικητικού συμβουλίου.

17) Τα κέρδη που προέρχονται από αυτό το τμήμα μετά την καταβολή των δαπανών διαχείρισης και άλλων δαπανών, περιλαμβανομένου του προαναφερθέντος τόκου, διαιρούνται κάθε τρίμηνο σε τρία μέρη. Το ένα μέρος από αυτά αποτελεί αποθεματικό για την αντιμετώπιση ζημιών που ενδέχεται να προκύψουν κατά την διεξαγωγή των εργασιών μέχρις ότου εξισωθεί με το αναγκαίο πάγιο κεφάλαιο και τα λοιπά δύο μέρη διανέμονται μεταξύ των μελών σε αναλογία με το ύψος των αγορών τους από το τμήμα αυτό.

18) Διοίκηση του Συνεταιρισμού: Η διοίκηση του συνεταιρισμού απαρτίζεται από τον Πρόεδρο, τον ταμία, το γραμματέα, τρεις επιτρόπους και πέντε μέλη του διοικητικού συμβουλίου που ε-

κλέγονται κατά την πρώτη γενική συνέλευση που θα συγκληθεί μετά τη επικύρωση των παρόντων κανόνων. Στη συνέχεια, ο Πρόεδρος, ο γραμματέας και οι επίτροποι θα εκλέγονται από τη γενική συνέλευση που θα συνέρχεται τον Ιανουάριο και τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου θα εκλέγονται από τη γενική συνέλευση του Ιουλίου κάθε έτους. Οι πρώτοι αξιωματούχοι μπορούν να επανεκλέγονται. Όταν λόγου θανάτου, παραίτησης ή άλλης αιτίας κενωθεί θέση επιτρόπου ή άλλου αξιωματούχου του συνεταιρισμού, συγκαλείται έκτακτη γενική συνέλευση των μελών κατά την οποία εκλέγονται άλλα άτομα για την πλήρωση των κενών. Δεν μπορούν να είναι υποψήφιοι για αξιώματα επιτρόπου ή μέλους του διοικητικού συμβουλίου άτομα τα οποία δεν έχουν συμπληρώσει έξι μήνες ως μέλη, ούτε υποψήφιοι για το αξίωμα του Προέδρου άτομα τα οποία δεν υπήρξαν προηγουμένως επίτροποι ή μέλη του διοικητικού συμβουλίου.

19) Επιχειρηματική διαχείριση: Η γενική διαχείριση του συνεταιρισμού διεξάγεται, με βάση τις ακολουθούμενες διατάξεις από το διοικητικό συμβούλιο, το οποίο έχει υπό τον έλεγχό του όλες τις επιχειρηματικές δραστηριότητες που διεξάγονται από το συνεταιρισμό ή για λογαριασμό του, τον καθορισμό των προσώπων που θα απασχοληθούν και το ύψος των πληρωμών για τις δραστηριότητες αυτές, το διορισμό των πωλητών ή άλλων αξιωματούχων που είναι αναγκαίοι, τον καθορισμό των καθηκόντων και των μισθών, κατά τη κρίση τους, υπό την αίρεση έγκρισης από την τριμηνιαία συνέλευση. Όλα τα μέλη του συνεταιρισμού, για εργασίες ή υπηρεσίες που προσφέρουν στο συνεταιρισμό ή για λογαριασμό του θα αμείβονται με αποδοχές τις οποίες καθορίζει το διοικητικό συμβούλιο. Πρόσωπα που δεν είναι μέλη μπορούν

να απασχολούνται από το διοικητικό συμβούλιο με τις ίδιες αποδοχές όπως τα μέλη.

20) Συμφωνητικά: Όλα τα συμφωνητικά στα οποία μετέχει ή τα οποία εγκρίνει το διοικητικό συμβούλιο εξ ονόματος του συνεταιρισμού για οποιοδήποτε σκοπό ή συνδεδεμένα με οποιαδήποτε δραστηριότητα διεξαγόμενη ή επιδιωκόμενη να διεξαχθεί από το συνεταιρισμό σε συμφωνία με τις διατάξεις των κανόνων που ισχύουν κάθε φορά, δεσμεύουν όλα τα μέλη του συνεταιρισμού. Όλα τα πρόσωπα που διατυπώνουν απαιτήσεις στηριζόμενες σε τέτοια συμφωνητικά θα έχουν τα δικαιώματα επίκλησης της ευθύνης των μελών του συνεταιρισμού, σε περίπτωση ανεπάρκειας των περιουσιακών στοιχείων του συνεταιρισμού, τα οποία προβλέπονται στους κανόνες 21 και 44. Η υπογραφή του γραμματέα μαζί με την υπογραφή του Προέδρου ή του προεδρεύοντος στη σχετική συνεδρίαση του διοικητικού συμβουλίου κατά την οποία έγινε αποδεκτό το συμφωνητικό θα συνιστούν επαρκή τεκμηρίωση για όλες τις απαιτήσεις που διατυπώνονται καλή τη πίστη, εφόσον το συμφωνητικό έχει καταρτισθεί σύμφωνα με τους κανόνες του συνεταιρισμού.

21) Τα ποσά που οφείλονται από τα μέλη, σύμφωνα με τις διατάξεις αυτών των κανόνων, για τις μερίδες ή για άλλους λόγους θα εισπράττονται από αυτά, τους εκτελεστές της διαθήκης τους ή τους διαχειριστές, διά της νομικής οδού, ως χρέη προς το συνεταιρισμό. Ο γραμματέας θα παρουσιάζει στις τριμηνιαίες συνελεύσεις τις εισπράξεις από οφειλές για μερίδες ή πρόστιμα ή άλλες οφειλές προς το συνεταιρισμό, καθώς και τις πληρωμές προς τα μέλη, σύμφωνα με τις διατάξεις αυτών των κανόνων, κατά το διάστημα που μεσολάβησε από την προηγούμενη παρουσίαση.

Αντίγραφο των αποτελεσμάτων θα δίδεται στους επιτρόπους του συνεταιρισμού, οι οποίοι με απόφαση αυτής της συνέλευσης θα λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα κατά την κρίση τους για την πραγματοποίηση της είσπραξης του οφειλόμενου ποσού. Τα αποτελέσματα θα διαβιβάζονται στους αναφερόμενους στη συνέχεια διαιτητές στην περίπτωση που παίρνονται μέτρα αναγκαστικής είσπραξης των οφειλών από μερίδες στο συνεταιρισμό όπως στη συνέχεια καθορίζεται.

22) Αποχώρηση ή διαγραφή: Το μέλος που έχει εξοφλήσει τις μερίδες του μπορεί να αποχωρήσει από το συνεταιρισμό με γραπτή δήλωση της πρόθεσής του προς το γραμματέα. Το μέλος που δεν έχει εξοφλήσει τις μερίδες του μπορεί να αποχωρήσει ύστερα από σύμφωνη γνώμη της πλειοψηφίας των μελών του διοικητικού συμβουλίου. Με την αποχώρηση ή τη διαγραφή μέλους επιστρέφεται το κεφάλαιο που έχει καταβάλλει με όλους τους οφειλόμενους τόκους ή κέρδη αν υπάρχουν, εντός έξι μηνών από την αποχώρηση ή διαγραφή.

Το μέλος που έχει συμμετάσχει στα κέρδη, υπόκειται σε παρακράτηση ενός ποσού (το οποίο δεν υπερβαίνει τα 2 σελίνια), κατά την κρίση του διοικητικού συμβουλίου, στην περίπτωση που αποχωρήσει από το συνεταιρισμό. Οι παρακρατήσεις αυτές μεταφέρονται στις αποσβέσεις παγίου κεφαλαίου.

23) Μερίδες Αποβιώσαντος Μέλους: Αν ένα μέλος αποβιώσει χωρίς να αφήσει διαθήκη, καταλείποντας σύζυγο, το διοικητικό συμβούλιο θα αποδώσει σε αυτή ή αυτόν το κεφάλαιο που έχει καταβάλλει το εν λόγω μέλος με όλα τα οφειλόμενα μερίσματα, εντός δύο μηνών από της ενημέρωσής του για το θάνατο του μέλους αν οι μερίδες του μέλους που απεβίωσε, χωρίς να αφήσει

διαθήκη, είναι ολιγότερες των τριάντα. Αν οι μερίδες είναι περισσότερες από τριάντα, ακολουθείται η κλίμακα προειδοποίησης του 8^{ου} κανόνα. Αν το μέλος που απεβίωσε δεν καταλείπει σύζυγο αλλά τέκνο ηλικίας κάτω των είκοσι ενός ετών, το διοικητικό συμβούλιο, εντός του προαναφερθέντος χρόνου, είτε θα καταβάλλει τα ποσά στο τέκνο ή στα τέκνα εξίσου, αν είναι περισσότερα από ένα είτε θα χρησιμοποιήσει προς όφελός τους χωρίς οποιαδήποτε επιβάρυνση σε κάθε περίπτωση. Αν μέλος αποβιώσει χωρίς να αφήσει διαθήκη και χωρίς να καταλείπει σύζυγο ή τέκνο κάτω των είκοσι ενός ετών, το διοικητικό συμβούλιο οφείλει να καταβάλλει όλα τα οφειλόμενα ποσά των μερίδων σε όποιο πρόσωπο δικαιούται μέρος της περιουσίας του θανόντος σύμφωνα με τους κανόνες διανομής της περιουσίας των άνευ διαθήκης. Αν μέλος αποβιώσει αφήνοντας διαθήκη, το διοικητικό συμβούλιο με την παρουσίαση των εγγράφων επικύρωσης της διαθήκης ή εγγράφων διαχείρισης της διαθήκης καταβάλλει τα ποσά στους εκτελεστές ή διαχειριστές της διαθήκης εντός του προαναφερθέντος χρόνου αφότου ενημερώθηκαν για το θάνατο του διαθέτη.

24) Καθήκοντα Ελεγκτών: Θα υπάρχουν δύο ελεγκτές του συνεταιρισμού, οι οποίοι θα εκλέγονται κατά την πρώτη και τρίτη τριμηνιαία συνέλευση κάθε χρόνου, και θα αποχωρούν αντίστοιχα, διατηρώντας τη δυνατότητα επανεκλογής. Το διοικητικό συμβούλιο μεριμνά ώστε οι λογαριασμοί για τις δραστηριότητες που διεξάγονται για λογαριασμό του συνεταιρισμού να καταχωρούνται κανονικά στα κατάλληλα βιβλία και να συντάσσεται λογαριασμός αποτελεσμάτων του συνεταιρισμού με όλα τα αναγκαία παραστατικά μέχρι την Τρίτη που ακολουθεί τη δεκάτη-

Πέμπτη των μηνών Μαρτίου, Ιουνίου, Σεπτεμβρίου και Δεκεμβρίου κάθε χρόνου, ο οποίος να τίθεται στη διάθεση των αρμοδίων για τον έλεγχο μεταξύ δέκα και δεκαπέντε ημερών πριν από την ημέρα που καθορίστηκε για την τριμηνιαία συνέλευση του συνεταιρισμού όπως ορίζεται στη συνέχεια. Θα θέτει επίσης στη διάθεση της συνέλευσης ισολογισμό εισπράξεων και πληρωμής και ενεργητικού και παθητικού του συνεταιρισμού, υπογραφόμενο από τους ελεγκτές, με ανάλυση των υποθέσεων του συνεταιρισμού από την τελευταία τριμηνιαία συνέλευση και την τότε κατάσταση. Οι ελεγκτές θα παρουσιάζουν στις συνελεύσεις εκθέσεις για τον ισολογισμό που ετέθη στη διάθεσή τους και στην περίπτωση που δεν τον υιοθετούν στον σύνολο ή κατά ένα μέρος του, θα αναφέρονται ειδικά σε αυτό στη συνέλευση. Κάθε ισολογισμός που έχει εγκριθεί από τη συνέλευση θα δεσμεύει όλα τα μέλη του συνεταιρισμού. Τα λογιστικά βιβλία του συνεταιρισμού είναι διαθέσιμα προς εξέταση και κάθε μέλος μπορεί να ελέγξει το λογαριασμό του ή τους γενικούς λογαριασμούς του συνεταιρισμού σε κάθε εύλογο χρόνο κατά τη διάρκεια ενός μηνός μετά τη συνέλευση.

25) Καθήκοντα του Διοικητικού Συμβουλίου: Το διοικητικό συμβούλιο θα συνεδριάζει κάθε Πέμπτη στις επτά και τριάντα το βράδυ και θα έχει απαρτία όταν είναι παρόντα έξι από τα μέλη του. Σε όλες τις περιπτώσεις εξ ονόματος του συνεταιρισμού και όλες οι πράξεις και εντολές του στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων που του έχουν εκχωρηθεί θα έχουν και αποτέλεσμα ισοδύναμο με τις πράξεις και εντολές της πλειοψηφίας των μελών της γενικής συνέλευσης των συνεταιρισμών. Κατά τις συνεδριάσεις κάθε θέμα θα αποφασίζεται κατά πλειοψηφία. Έκτακτη συνεδρίαση του

διοικητικού συμβουλίου μπορεί να συγκληθεί από δύο μέλη με αίτηση που υποβάλλεται προς το γραμματέα μια πλήρη ημέρα πριν από τη σύγκληση. Κατά την έκτακτη συνεδρίαση δεν εξετάζονται άλλα θέματα πλην του καθοριζομένου στην αίτηση σύγκλησης. Τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου θα συγκαλούν όλες τις συνεδριάσεις του συνεταιρισμού όταν θα υποβάλλονται σχετικά αιτήματα, όπως εδώ αναφέρονται. Στα μέλη του διοικητικού συμβουλίου που δεν προσέρχονται ένα τέταρτο της ώρας μετά την καθορισθείσα ώρα συνεδρίασεως επιβάλλεται πρόστιμο τριών πεννών, εκτός αν υποβάλουν λόγους απουσίας που ικανοποιούν την πλειοψηφία των μελών. Ο γραμματέας τηρεί κατάλογο των παρόντων στις συνεδριάσεις μελών.

26) Γενική και Τριμηνιαίες Συνελεύσεις: Η γενική συνέλευση των μελών συνέρχεται την πρώτη Δευτέρα κάθε μήνα στις οκτώ το βράδυ. Οι συνελεύσεις της πρώτης Δευτέρας των μηνών Ιανουαρίου, Απριλίου, Ιουλίου και Οκτωβρίου αποτελούν τις τριμηνιαίες συνελεύσεις του συνεταιρισμού, κατά τις οποίες οι αξιωματούχοι παρουσιάζουν τις εκθέσεις πεπραγμένων, στις οποίες αναφέρονται το ύψος των κεφαλαίων και η αξία των αποθεμάτων που διαθέτει ο συνεταιρισμός.

27) Σκοποί των Τακτικών Γενικών Συνελεύσεων: Οι τακτικές γενικές συνελεύσεις των μελών αποβλέπουν στην επεξήγηση των αρχών και των κανόνων του συνεταιρισμού, στη συζήτηση των υποθέσεων του και στην υποβολή προτάσεων για βελτιώσεις ή αλλαγές προς καθοδήγηση του διοικητικού συμβουλίου και στην έγκριση αποδοχής υποψηφίων που επιθυμούν να γίνουν μέλη του συνεταιρισμού.

28) Έκτακτες Γενικές Συνελεύσεις: Έκτακτη γενική συνέλευση

μπορεί να συγκληθεί οποτεδήποτε με απόφαση του διοικητικού συμβουλίου, μα ανακοίνωση που αναρτάται στην αίθουσα συνεδριάσεων και στα κύρια σημεία δραστηριότητας του συνεταιρισμού, όπου αναφέρεται ο χρόνος και τα θέματα της συνέλευσης, τουλάχιστον έξι πλήρεις ημέρες πριν από τη συνέλευση. Μπορεί επίσης να συγκληθεί από είκοσι μέλη με γραπτή αίτηση την οποία υπογράφουν και στην οποία αναφέρεται το θέμα, παρέχοντας επίσης περιθώριο έξι πλήρων ημερών. Κανένα άλλο θέμα δεν μπορεί να συζητηθεί κατά τις συνελεύσεις αυτές πλην των οριζομένων στην ανακοίνωση σύγκλησης.

29) Αριθμός Απαρτίας: Οι γενικές συνελεύσεις συνέρχονται στον τόπο της κύριας δραστηριότητας του συνεταιρισμού ή σε άλλο μέρος που μπορούν να αποφασίσουν οι τριμηνιαίες συνελεύσεις. Η συνέλευση δεν προχωρεί στις εργασίες της εκτός αν τουλάχιστον είκοσι μέλη του συνεταιρισμού που έχουν δικαίωμα ψήφου είναι παρόντα μια ώρα μετά την καθορισθείσα για την έναρξη. Διαφορετικά, αν μεν πρόκειται για τριμηνιαία συνέλευση του συνεταιρισμού ή έκτακτη γενική συνέλευση που έχει συγκληθεί από το διοικητικό συμβούλιο, αναβάλλεται η συνεδρίαση για την ίδια ημέρα της επόμενης εβδομάδας, αν δε έχει συγκληθεί με αίτηση μελών, ματαιώνεται. Η γενική συνέλευση μπορεί να αναβληθεί για οποιοδήποτε χρόνο, που όμως δεν υπερβαίνει τις δεκατέσσερις πλήρεις ημέρες. Σε καμία περίπτωση η συνέλευση δεν θεωρείται σε αδυναμία να χειρισθεί τις υποθέσεις της λόγω έλλειψης απαρτίας, αφότου καταληφθεί η έδρα.

30) Ψήφοι: Σε όλες τις συνελεύσεις του συνεταιρισμού κάθε μέλος έχει μόνο μια ψήφο.

31) Καθήκοντα του Προέδρου: Ο Πρόεδρος προεδρεύει σε όλες

τις συνελεύσεις του συνεταιρισμού. Σε περίπτωση απουσίας του σε οποιαδήποτε από τις συνελεύσεις του συνεταιρισμού, οι παρόντες αξιωματούχοι και τα μέλη εκλέγουν μεταξύ τους τον πρόεδρο της συγκεκριμένης συνέλευσης. Ο Πρόεδρος ή ο προεδρεύων υπογράφει τα πρακτικά της συνέλευσης του συνεταιρισμού καθώς και τα συμφωνητικά και διαθέτει την αποφασιστική ψήφο επί πλέον της ψήφου του ως μέλους.

32) Καθήκοντα του Γραμματέα: Ο γραμματέας είναι παρών σε όλες τις συνελεύσεις του συνεταιρισμού. Καταγράφει ορθά τα ονόματα των αξιωματούχων και των μελών του διοικητικού συμβουλίου που παρευρίσκονται και τα πρακτικά των συζητήσεων, τα οποία στη συνέχεια μεταφέρει σε βιβλίο όπου επικυρώνονται με την υπογραφή του προεδρεύοντος της συνελεύσεως. Επί πλέον των προαναφερθέντων καθηκόντων του, προσυπογράφει όλα τα συμφωνητικά τα οποία συνάπτονται ή εγκρίνονται από το διοικητικό συμβούλιο και όλα τα ομόλογα που εκδίδονται για λογαριασμό του συνεταιρισμού προς επικύρωσή τους, δέχεται αιτήσεις εγγραφής και αιτήματα πληρωμών κάθε είδους, που προβλέπονται από τους κανόνες. Τηρεί τους λογαριασμούς, τα παραστατικά και τα έγγραφα του συνεταιρισμού με τον τρόπο και για τους σκοπούς που ορίζει το διοικητικό συμβούλιο. Προετοιμάζει τα ετήσια και λοιπά δελτία που προβλέπονται από το νόμο για τους συνεταιρισμούς να στέλνονται στον Προϊστάμενο της υπηρεσίας συνεταιρισμών, εισπράττει τις εισφορές για τις μερίδες και τα πρόστιμα που οφείλονται στο συνεταιρισμό και μετά το πέρας της συνέλευσης τα παραδίδει στον ταμία. Ο γραμματέας, σε όλες τις περιπτώσεις κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του ενεργεί υπό την επίβλεψη, τον έλεγχο και την καθοδή-

γηση του διοικητικού συμβουλίου.

33) Καθήκοντα του Ταμιά: Ο ταμίας είναι υπεύθυνος για τα ποσά χρημάτων που κατά καιρούς του παραδίδει ο γραμματέας ή άλλο πρόσωπο για λογαριασμό του συνεταιρισμού και για την τοποθέτηση ή χρησιμοποίησή τους κατ' εντολή του διοικητικού συμβουλίου με τον τρόπο που αυτό ορίζει. Συντάσσει ισοζύγιο χρηματικών εισπράξεων / πληρωμών κάθε εβδομάδα και παραδίδει αντίγραφο στο γραμματέα και αν απαιτείται, παρευρίσκεται σε κάθε γενική συνέλευση.

34) Καθήκοντα των Επιτρόπων: Η περιουσία του συνεταιρισμού βρίσκεται υπό τη διαχείριση των επιτρόπων, οι οποίοι τη διαχειρίζονται προς το συμφέρον του συνεταιρισμού. Κάθε επιχορήγηση, μεταβίβαση και διασφάλιση της περιουσίας προς το συμφέρον του συνεταιρισμού και όλα τα παραστατικά και τα ασφαλιστήρια για τη διασφάλιση του συνεταιρισμού θα γίνονται στα ονόματα των κάθε φορά επιτρόπων. Οι επίτροποι θα πραγματοποιούν όλες τις συναλλαγές που σχετίζονται με την κατάθεση και ανάληψη χρημάτων από την Τράπεζα. Κάθε επίτροπος έχει το δικαίωμα σε κάθε πρόσφορο χρόνο, να εξετάζει τα λογιστικά βιβλία και τα παραστατικά των δραστηριοτήτων που πραγματοποιούνται για λογαριασμό του συνεταιρισμού και να παίρνει αντίγραφά τους ή μέρος αυτών. Οι επίτροποι έχουν και κάνουν χρήση των καθηκόντων και λειτουργιών που τους παραχωρούνται από το νόμο για τους συνεταιρισμούς, εκτός αν οι παρόντες κανόνες ορίζουν διαφορετικά.

35) Επίτροποι Αρνούμενοι τη Μεταβίβαση: Στην περίπτωση που επίτροπος, του οποίου αφαιρείται η ιδιότητα ή αμελεί να μεταβιβάσει περιουσιακό στοιχείο του συνεταιρισμού, όπως εντέλλεται

το διοικητικό συμβούλιο, εάν είναι μέλος διαγράφεται από το συνεταιρισμό και παύει να έχει οποιαδήποτε απαίτηση από το συνεταιρισμό για εισφορές που έχει καταβάλλει. Το διοικητικό συμβούλιο κινεί τις νομικές διαδικασίες για να υποχρεώσει τον ανυπάκουο επίτροπο, μέλος ή όχι να μεταβιβάσει ή εγκαταλείψει το περιουσιακό στοιχείο.

36) Διασφάλιση έναντι Αξιωματούχων και Άλλων: Κάθε πρόσωπο που τοποθετείται σε θέση που σχετίζεται με είσπραξη, διαχείριση ή καταβολή χρημάτων για τους σκοπούς του συνεταιρισμού, πριν από την ανάληψη των καθηκόντων του οφείλει να παρέχει εγγύηση, σύμφωνα με το νόμο για τους συνεταιρισμούς, που να κρίνεται επαρκή από το διοικητικό συμβούλιο.

37) Καθήκοντα των Αγοραστών: Σε κανένα πρόσωπο άλλο από τα τακτικώς οριζόμενα από τους αξιωματούχους ή μέλη δεν επιτρέπεται να αγοράζει οτιδήποτε για λογαριασμό του συνεταιρισμού. Οι αξιωματούχοι του συνεταιρισμού σε καμία περίπτωση και με οποιαδήποτε δικαιολογία δεν μπορούν να αγοράζουν αγαθά παρά μόνο μετρητοίς. Αξιωματούχος που ενεργεί αντίθετα με τον κανόνα αυτόν θα διαγράφεται.

38) Ευθύνη του Συνεταιρισμού: Ο συνεταιρισμός δεν έχει ευθύνη για τα χρέη οποιουδήποτε μέλους παρά μέχρι του ποσού της μερίδας ή των μερίδων που κατέχει το μέλος. Σε περίπτωση χρεοκοπίας ή αδυναμίας πληρωμής χρέους και εφόσον υποβληθεί αίτηση προς τους αξιωματούχους του συνεταιρισμού από το δανειστή ή τους δανειστές του μέλους για ενημέρωσή τους ως προς το ποσόν του κεφαλαίου που το μέλος αυτό έχει επενδύσει στα κεφάλαια του συνεταιρισμού, οι αξιωματούχοι υποχρεούνται να εξετάσουν το λογαριασμό του μέλους και να προβούν σε δήλωση

για το λογαριασμό αυτό. Στην περίπτωση που ο δανειστής ή οι δανειστές απαιτούν το ποσό που έχει επενδύσει το μέλος, το οφειλόμενο στο μέλος αυτό ποσό, μετά την πληρωμή των αναγκαίων δαπανών, θα καταβληθεί στο πρόσωπο που είναι αρμόδιο να το εισπράξει, αφού υπογράψει στο βιβλίο, όπως στην περίπτωση διαγραφής μελών.

39) Διαφορές: Σε περίπτωση που ανακύπτει διαφορά μεταξύ του συνεταιρισμού και μέλους ή μελών ή προσώπων που ενεργούν για λογαριασμό των μελών ή σε περίπτωση διαμαρτυρίας εναντίον μέλους ή αξιωματούχων, υποβάλλεται αίτημα ικανοποίησης προς τους αξιωματούχους και τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου. Εάν δεν υπάρχει ικανοποίηση, μπορεί να γίνει προσφυγή προς τη γενική συνέλευση των μελών του συνεταιρισμού, της οποίας η απόφαση είναι τελική και δεσμευτική, πλην της περίπτωσης προσφυγής στη διαιτησία.

40) Διαιτησία διαγραφών: Σε περίπτωση μη διευθέτησης, σύμφωνα με τον προηγούμενο κανόνα, διαφοράς που ανέκυψε μεταξύ μέλους ή προσώπου ενεργούντος για λογαριασμό μέλους και των επιτρόπων, του ταμιά ή άλλου αξιωματούχου του συνεταιρισμού ή του διοικητικού συμβουλίου, η διαφορά αναπέμπεται στη διαιτησία σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις (13 και 14 Βικτόρια σ.115, 5, 23). Για το σκοπό αυτό κατά τη δεύτερη συνέλευση του συνεταιρισμού μετά την επικύρωση των παρόντων κανόνων από τον Προϊστάμενο της Υπηρεσίας Συνεταιρισμών, θα προταθούν και θα εκλεγούν πέντε διαιτητές από τους οποίους κανείς δεν θα έχει συμφέροντα αμέσως ή εμμέσως συνδεδόμενα με τα κεφάλαια του συνεταιρισμού. Σε κάθε περίπτωση διαφοράς, τα ονόματα των διαιτητών θα αναγράφονται σε τεμάχια χαρτιού και θα τοπο-

θετούνται σε γυάλινο δοχείο, και τα τρία από αυτά που θα ανασύρονται πρώτα από το διαμαρτυρόμενο ή από πρόσωπο που αυτός ορίζει, θα αποτελούν τους διαιτητές, οι οποίοι θα αποφασίζουν για το αντικείμενο της διαφοράς. Σε περίπτωση κένωσης μιας θέσης διαιτητή θα εκλέγεται άλλος κατά την αμέσως επόμενη γενική συνέλευση.,

41) Βλαπτική Συμπεριφορά: Το διοικητικό συμβούλιο μπορεί να αναστείλει τη συμμετοχή οποιουδήποτε μέλους που επιδεικνύει συμπεριφορά βλαπτική για το συνεταιρισμό μέχρι να φέρει το θέμα στη γενική συνέλευση (αφού δοθεί προειδοποίηση τριών ημερών προς το καταγγελλόμενο μέλος) η οποία έχει την εξουσία να διαγράψει το μέλος ή να πάρει άλλα μέτρα κατά την κρίση της. Το μέλος που διαγράφεται με τον τρόπο αυτό δεν μπορεί εκ νέου να γίνει αποδεκτό παρά με πλειοψηφία δύο τρίτων των παρόντων κατά τη γενική συνέλευση. Στην περίπτωση αυτή απαιτείται να ενημερωθεί η προηγούμενη γενική συνέλευση για την πρόθεση υποβολής επανεγγραφής.

42) Πνευματική Καλλιέργεια των Μελών: Ειδικό χωριστό ταμείο ιδρύεται για την πνευματική καλλιέργεια των μελών του συνεταιρισμού και των μελών των οικογενειών τους των οποίων έχουν την επιμέλεια, με τη λειτουργία της βιβλιοθήκης που έχει ήδη εγκατασταθεί και με άλλους τρόπους μαθητείας που κρίνονται πρόσφοροι. Οι πόροι του ταμείου αποτελούνται από παρακράτηση δύομισι τοις εκατό από τα κέρδη και από όλα τα επιβαλλόμενα πρόστιμα λόγω παράβασης των κανόνων. Τη διαχείριση του ταμείου θα ασκεί επιτροπή από έντεκα μέλη, που ορίζεται για το σκοπό αυτό κατά την ετήσια συνέλευση. Κενά που δημιουργούνται στην επιτροπή συμπληρώνονται κατά τις τριμη-

νιαίες συνελεύσεις.

43) Διαμαρτυρίες και Προτάσεις: Αν κάποιο μέλος έχει να καταθέσει διαμαρτυρία σχετιζόμενη με τις ποιότητες ή τις τιμές στις οποίες πωλούνται τα προϊόντα από το συνεταιρισμό ή με τη συμπεριφορά των υπαλλήλων ή των αξιωματούχων του συνεταιρισμού, η διαμαρτυρία αυτή απευθύνεται γραπτώς προς το διοικητικό συμβούλιο από το διαμαρτυρόμενο μέλος ή από άλλο μέλος εκ μέρους του. Η διαμαρτυρία ερευνάται και λαμβάνεται απόφαση από το διοικητικό συμβούλιο, η οποία καταχωρείται στο βιβλίο πρακτικών. Εάν το διαμαρτυρόμενο μέλος δεν ικανοποιείται από την απόφαση, το θέμα φέρεται στην γενική συνέλευση των μελών. Αν και πάλι το θέμα δεν διευθετηθεί προς ικανοποίηση των διαμαρτυρομένων μερών, το θέμα φέρεται σε έκτακτη γενική συνέλευση που συγκαλείται για το σκοπό αυτό και της οποίας η απόφαση είναι τελεσίδικη. Κατά τον ίδιο τρόπο τα μέλη μπορούν να απευθύνονται στο διοικητικό συμβούλιο γραπτώς προτάσεις για περισσότερη αποτελεσματικότητα προς την κατεύθυνση των στόχων του συνεταιρισμού, οι οποίες εξετάζονται από το διοικητικό συμβούλιο.

44) Διάλυση του Συνεταιρισμού: Ο συνεταιρισμός διαλύεται είτε με απόφαση δύο έκτακτων γενικών συνελεύσεων των μελών που συγκαλούνται σε διάστημα όχι μικρότερο από δέκα και μεγαλύτερο από τριάντα ημέρες μεταξύ τους, είτε από το διοικητικό συμβούλιο είτε από μια εικοσάδα μελών του συνεταιρισμού, με ειδοποίηση που στέλνεται σε κάθε περίπτωση σε κάθε μέλος του συνεταιρισμού, με τρόπο που αποφασίζεται από το διοικητικό συμβούλιο και με πλειοψηφία τουλάχιστον τριών τετάρτων των παρόντων στις συνελεύσεις μελών, τα οποία έχουν τουλάχιστον

τα πέντε έκτα του κεφαλαίου των μερίδων του συνεταιρισμού. Διαλύεται επίσης με δικαστική απόφαση εναντίον των επιτρόπων του συνεταιρισμού ύστερα από προσφυγή προσώπου για εξόφληση χρέους προς αυτό εκ μέρους του συνεταιρισμού και εφόσον οι επίτροποι δεν καταβάλλουν το χρέος εντός έξι ημερολογιακών μηνών ή δώσουν επαρκείς διασφαλίσεις για την πληρωμή του χρέους ή κινήσουν διαδικασίες προσφυγής εναντίον της απόφασης. Με τη διάλυση του συνεταιρισμού η περιουσία του θα χρησιμοποιηθεί κατά πρώτον για την πληρωμή όλων των απαιτήσεων που δημιουργήθηκαν κατά την πορεία της επιχειρηματικής δραστηριότητας που διεξήχθη για λογαριασμό του και κατά δεύτερο λόγο για την επιστροφή των κεφαλαίων που χορηγήθηκαν στον συνεταιρισμό υπό μορφή δανείων σύμφωνα με τις προαναφερθείσες διατάξεις και των οφειλομένων τόκων (αν υπάρχουν) με προτεραιότητα αυτή και τέλος για την επιστροφή όλων των ποσών που έχουν καταβληθεί για τις μερίδες. Το υπόλοιπο, αν υπάρχει, της περιουσίας θα χρησιμοποιηθεί από τους επιτρόπους του συνεταιρισμού κατά την περίοδο αυτή σε ευαγή ιδρύματα ή κοινωνικούς σκοπούς κατά την κρίση τους. Αν η περιουσία αποδειχθεί ανεπαρκής για την εκπλήρωση των προαναφερθέντων υποχρεώσεων, το διοικητικό συμβούλιο, ή, αν αυτό αμελήσει επί δύο ημερολογιακούς μήνες μετά τη διάλυση, οι επίτροποι του συνεταιρισμού και όλα τα πρόσωπα που υπήρξαν μέλη κατά τα δύο προ της διάλυσης χρόνια, οφείλουν να συνεισφέρουν για να καλύψουν το έλλειμμα, λαμβάνοντας υπόψη τα ποσά που κατέβαλαν και εισέπραξαν όλα αυτά τα πρόσωπα αντίστοιχα όταν ήταν μέλη του συνεταιρισμού. Σε περίπτωση που κάποιο πρόσωπο δεν συνεισφέρει σύμφωνα με την ποσόστωση που καθορίζονται

στον κατάλογο το ερώτημα κατά πόσο επιβαρύνεται αναλογικά θα εξετάζεται ως θέμα διαφοράς μεταξύ των μελών και του συνεταιρισμού υπό το πνεύμα των παρόντων κανόνων το οποίο μπορεί να παραπεμφθεί στη διαιτησία είτε από το μέλος, το διοικητικό συμβούλιο, είτε από τους επιτρόπους υπό τις προαναφερθείσες εξουσίες.

45) Τροποποίηση των Κανόνων: Κανένας νέος κανόνας δεν θα εισαχθεί ούτε κάποιος από τους περιλαμβανόμενους εδώ κανόνες ή όσους πρόκειται να εισαχθούν θα ανακληθεί ή μεταβληθεί παρά με πλειοψηφία τριών τετάρτων των παρόντων μελών στη γενική συνέλευση του συνεταιρισμού, συγκαλούμενη ύστερα από αίτημα είκοσι ή περισσότερων μελών στον τόπο διεξαγωγής των δραστηριοτήτων του συνεταιρισμού, αφού καθορισθεί η ημερομηνία της συνέλευσης έξι εβδομάδες νωρίτερα. Ο κανόνας που αναφέρεται στη διάλυση του συνεταιρισμού δεν θα μεταβληθεί παρά με πλειοψηφία της συνέλευσης όμοια με την απαιτούμενη για τη διάλυση του συνεταιρισμού όπως προβλέπεται από το σχετικό κανόνα. Αντίγραφο των νέων ή τροποποιημένων κανόνων διαβιβάζεται αμέσως στον προϊστάμενο της υπηρεσίας συνεταιρισμών προς έγκριση, υπογραμμένο από το γραμματέα και τρία μέλη του διοικητικού συμβουλίου. Οι νέοι ή τροποποιημένοι κανόνες θα ισχύουν μετά την επικύρωσή τους από τον προϊστάμενο της υπηρεσίας συνεταιρισμών.

46) Ειδοποίηση Μεταστέγασης ή Διάλυσης: Σε περίπτωση μεταβολής του τόπου δραστηριότητας ή διάλυσης του συνεταιρισμού σχετική ειδοποίηση αποστέλλεται στον προϊστάμενο της υπηρεσίας συνεταιρισμών επτά ημέρες πριν ή μετά τη μεταστέγαση ή διάλυση υπογραφόμενη από το γραμματέα ή άλλο κορυφαίο α-

ξιοματούχο του συνεταιρισμού, καθώς και από τρία ή περισσότερα μέλη του συνεταιρισμού.

47) Ερμηνεία των Κανόνων: Κατά την ερμηνεία των κανόνων λέξεις αρσενικού γένους θα εκλαμβάνονται ως ισχύουσες και στο θηλυκό, λέξεις αναφερόμενες σε ένα πρόσωπο ή πράγμα θα θεωρούνται ότι αναφέρονται και σε περισσότερα πρόσωπα ή πράγματα και λέξεις αναφερόμενες σε ομάδα θα θεωρούνται ότι συνεπάγονται την πλειοψηφία αυτής της ομάδας εκτός αν υπάρχει ένδειξη στο περιεχόμενο που δεν συνάδει προς αυτή την ερμηνεία.

JOHN COCKROFT
ABRAHAM GREENNOO
WILLIAM COOPER
JAMES SMITHIES Γραμ.

Πιστοποιητικό του Προϊστάμενου της Υπηρεσίας Συνεταιρισμών.

Με το παρόν βεβαιώ ότι οι κανόνες αυτοί είναι σύμφωνοι με το νόμο και με τις διατάξεις των θεσμικών πλαισίων 15 και 16 Vict. C. 31 των σχετικών με τους βιομηχανικούς συνεταιρισμούς και τους συνεταιρισμούς πρόνοιας.

JOHN TIDD PRATT

Προϊστάμενος της Υπηρεσίας
Συνεταιρισμών της Αγγλίας

(Περιοδικό Συνεταιριστική Πορεία τ. 28 Οκτ. - Νοέμ. 1992).

3.3 Η Ελεύθερη προσχώρηση ή η αρχή της "Ανοικτής Θύρας".

Η διατύπωση της αρχής αυτής γίνεται ως εξής. «Κάθε άν-

θρωπος είναι ελεύθερος να γίνει μέλος του συνεταιρισμού, αρκεί να αναλάβει την υποχρέωσιν να σέβεται το καταστατικόν του. Είναι αληθές ότι οι Ροτσντεϊλιανοί ήταν περισσότερο περιοριστικοί. Δηλαδή το κάθε νέο μέλος έπρεπε να γίνει δεκτό από την γενική συνέλευση. (Λάμπερ σ. 80. Αθήναι 1963).

Σύμφωνα με τον ίδιο είναι απαραίτητο να αναφερθεί, πως οι συνεταιρισμοί συνεταιρισμών, δεν μπορούν να εφαρμόσουν αυτή την αρχή και οφείλουν να εξετάζουν κάθε νέο μέλος. Πρέπει τα μέλη ή οι ομαδικές οργανώσεις να συμφωνούν αυστηρά με την πρακτική αλλά και το συνεργατικό πνεύμα.

Για τους Ροτσντεϊλιανούς η αρχή αυτή ήταν γνωστή. Οι Σκαπανείς είναι αυτοί που έδωσαν επέκταση και ευρεία έννοια, απ' ότι είχε δοθεί από παλαιότερες συνεταιριστικές οργανώσεις. (στο ίδιο σ. 81).

Παρουσιάζεται η αλτρουιστική πλευρά του συνεταιριστικού πνεύματος, εφόσον το εταιρικό κεφάλαιο τίθεται στη διάθεση των μελών, οι οποίοι αργότερα θα θελήσουν να έρθουν στον συνεταιρισμό. Είναι αντίθετο του πλούτου, τον οποίο συσσωρεύει κανείς για τον εαυτό του ή για ένα μικρό σύνολο ατόμων. (στο ίδιο σ. 81).

Η Συνεταιριστική Σχολή της ICA σήμερα ορίζει την αρχή της «Ανοιχτής Θύρας» (Open Membership) ως «Η συμμετοχή σ' έναν συνεταιρισμό θα έπρεπε να είναι προαιρετική. Θα όφειλε να είναι «ανοιχτή» (δυνατή) χωρίς τεχνητούς (σκόπιμους) περιορισμούς, χωρίς κοινωνικές, πολιτικές ή θρησκευτικές διακρίσεις, σ' όλους τους ανθρώπους, οι οποίοι θέλουν να κάνουν χρήση των υπηρεσιών του συνεταιρισμού και είναι πρόθυμοι να αναλάβουν όλες τις υποχρεώσεις που σχετίζονται με τη συμμετοχή

τους αυτή». (Μαριάδης 1992 σ. 215). Στο σημείο αυτό βλέπουμε μέσα στην αρχή της ανοιχτής θύρας συγχωνεύεται η αρχή της Ουδετερότητας όσο και εκείνη της Προαιρετικότητας. Θα υπάρξει στη συνέχεια αναφορά των αρχών αυτών.

Η Γερμανική σχολή από την πλευρά της μέσω της αρχής αυτής δίνει τη δυνατότητα να γίνουν όλοι μέλη ενός συνεταιρισμού εφόσον πληροί τις προϋποθέσεις οι οποίες ορίζονται από το καταστατικό. Η αρχή αυτή αλλά και το μεταβαλλόμενο κεφάλαιο, δεν μπορεί να ορίσει τον αριθμό των μελών του συνεταιρισμού. Είναι εύκολο όμως να καταλάβει κανείς πως από τη μια αναφέρεται στην «ανοιχτή θύρα» για όλους αλλά αμέσως μετά προσδιορίζεται το αντικείμενο του συνεταιρισμού με το οποίο ασχολείται. Συμπερασματικά δηλαδή πρέπει το μέλος να έχει σχέση με το αντικείμενο αυτό. Για παράδειγμα, ο «Οικοδομικός Συνεταιρισμός Δημοσίων Υπαλλήλων», είναι ουσιαστικά «ανοιχτός» σ' όλους (αλλά μόνον) στους δημοσίους υπαλλήλους. Το ίδιο παράδειγμα ισχύει για τον «Παραγωγικό Συνεταιρισμό Ραπτών. Είναι ανοιχτός σε όλους αλλά ουσιαστικά «κλείνει» την πόρτα σ' έναν αρτοποιό εφόσον δεν έχει καμία σχέση με το αντικείμενο. Αυτό μας δείχνει πως δεν καταπατάται η αρχή αυτή της «Ανοιχτής Θύρας».

Στη Γαλλία υπάρχουν παραγωγικοί κατά βάση συνεταιρισμοί, οι οποίοι «κλείνουν τις πόρτες» σε συγκεκριμένο αριθμό μελών. Αυτό σύμφωνα με τους Γάλλους γίνεται γιατί είναι εύκολο να γίνει οι καθένας σχεδόν, μέλος ενός παραγωγικού συνεταιρισμού. Όταν εμφανισθούν αρκετοί ενδιαφερόμενοι οι οποίοι θέλουν να γίνουν μέλη, θα μπορούν να συγκροτήσουν παράλληλα ένα δεύτερο συνεταιρισμό παραγωγικό, ο οποίος να χαρακτηρί-

ζεται «αδελφός» συνεταιρισμός, για να στεγάσει τα νέα μέλη. (Μαριάδης 1992 σ. 217).

3.4 Η Εθελούσια Προσχώρηση

Η εθελούσια προσχώρηση δεν είναι η ίδια με την αρχή της ελεύθερης προσχώρησης. Η αρχή αυτή σημαίνει ότι ένας συνεταιρισμός δεν μπορεί παρά τα πρόσωπα που ήθελαν να γίνουν μέλη να είναι, αλλά χωρίς να έχουν καμία υποχρέωση και καμία απαίτηση απ' αυτόν. Βασική προϋπόθεση της ελεύθερης προσχώρησης είναι η εθελούσια ή εκούσια όπως αλλιώς μπορεί ν' αναφερθεί προσχώρηση. Το αντίστροφο όμως είναι δυνατό να συμβεί. Αν σκεφθούμε το παράδειγμα πως τα μέλη ενός συνεταιρισμού, θέλουν να λάβουν μέρος σ' αυτόν αλλά ο συνεταιρισμός δεν δέχεται νέα μέλη. (Λάμπερ 1963 σ. 81).

Με την αρχή αυτή τοποθετείται αναγκαία ο συνεταιρισμός στον κύκλο του ιδιωτικού δικαίου. Ο συνεταιρισμός δηλαδή είναι αυτός που θα συγκεντρώσει άτομα που μετά από ελεύθερη σκέψη θα γινόταν μέλη του. Επίσης θα μπορούσε να δημιουργήσει προσωπικές ενώσεις και συνδικάτα. Δηλαδή το μέλος με τους λιγότερους ψήφους θα αποφασίζετο αν θα προσχωρούσε συλλογικά σ' ένα συνεταιρισμό αλλά και είχε τη δυνατότητα παραίτησης. Αυτό δεν θα δημιουργούσε πρόβλημα στο συνδικάτο. (στο ίδιο).

Εάν όμως ένα δημοτικό συμβούλιο αποφάσιζε την προσχώρηση του δήμου σε μια συνεταιριστική ένωση δήμων διανομής ηλεκτρισμού, οι κάτοικοί του θα ήταν υποχρεωμένοι να χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες του συνεταιρισμού αυτού δημοσίου δι-

καίου. Μπορεί κάτοικοι να ήθελαν την ίδια παροχή υπηρεσιών από κάποιου καπιταλιστικού τύπου εταιρεία αυτό όμως δεν τους στερεί την «ελευθερία» να μετακομίσουν σε άλλο δήμο ο οποίος να μην έχει σχέση με την υπηρεσία του συνεταιρισμού. (στο ίδιο).

Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο φαίνονται διηρημένοι οι συνεταιρισμοί. Δηλαδή για τον υποχρεωτικό ή όχι χαρακτήρα της αρχής της εθελούσιας προσχώρησης. Τίθεται έτσι το ερώτημα, είναι αρχή της Ροχδάλης; Δεν παρουσιάζεται όμως κάτι παρόμοιο στο καταστατικό των Σκαπανέων. Δεν υπάρχει από την άλλη όμως αντίρρηση πως ξεκίνησε με δική τους βούληση το έργο αυτό. Η άλλη όμως πλευρά δεν μας δίνει κάποια αρχή νέα. Η άποψη του Πονασον σχετικά με το θέμα, τοποθετεί την εθελούσια προσχώρηση μεταξύ των προσθηκών στις αρχές του Ρόσντεϊλ. (Λάμπερ 1963 σ. 81).

Σύμφωνα με τον Μαριάδη η αρχή αυτή ορίζεται ως αρχή της προαιρετικότητας. «Ο κάθε πολίτης είναι ελεύθερος, κατά τη συγκρότηση ενός συνεταιρισμού, ν' αποφασίσει προαιρετικά για την είσοδό του σ' αυτόν, ή για την αποχώρησή του από αυτόν μετά από κάποιο χρόνο, χωρίς να πιεσθεί ή να εμποδισθεί από οποιονδήποτε για τις πράξεις του αυτές εκτός βέβαια αν υπάρχουν ιδιαίτεροι λόγοι που προβλέπονται από τον Νόμο». (Μαριάδης 1992 σ. 222).

Ο ίδιος διαχωρίζει την προεραϊτικότητα σε σχέση με πάντα με τον Συνεργατισμό σε δύο σκέλη: Το πρώτο είναι η είσοδος και συμμετοχή στον συνεταιρισμό και το δεύτερο είναι η άμεση σχέση συναλλαγής μεταξύ των μελών του συνεταιρισμού.

Η προεραϊτικότητα και από νομική και από πρακτική πλευ-

ρά, βασίζεται στη βούληση του ατόμου καθαρά, γι' αυτό, μαζί με την Αυτοβοήθεια, την Αυτοευθύνη και την Αυτοδιοίκηση είναι τα βασικότερα χαρακτηριστικά του συνεταιρισμού.

Σχετικά με το δεύτερο σκέλος το οποίο αναφέρεται στις συναλλαγές των μελών με τον συνεταιρισμό διαπιστώνεται το εξής: Φυσικά κανείς δεν μπορεί να υποχρεώσει κάποιον άλλον να γίνει μέλος ενός συνεταιρισμού· κι αυτό γιατί αμέσως δημιουργεί και δικαιώματα του μέλους προς το συνεταιρισμό αλλά και απαιτήσεις του συνεταιρισμού από το μέλος. Συμπερασματικά δεν μπορεί το μέλος ν' αντεπεξέλθει στις υποχρεώσεις του κάτω από τις συνθήκες αυτές. Από την άλλη πλευρά όμως σ' αυτό που ουσιαστικά χάνουν και οι συνεταιρισμοί αλλά και τα μέλη είναι που έχουν την δυνατότητα ακόμη κι αυτοί (μέλη) να συναλλάσσονται και με άλλα εμπορικά καταστήματα. Αυτό είναι χαρακτηριστικό και εμφανές στους γεωργικούς συνεταιρισμούς, στην Ελλάδα. Παρά τη συμμετοχή τους σ' ένα συνεταιρισμό, οι γεωργοί δεν υποχρεούνται να συναλλάγουν αποκλειστικά μόνο μ' αυτόν. (Μαριάδης 1992 σ. 223).

Στο νομοθετικό πλαίσιο ακόμη και στο σημερινό, δεν έχει θεσπιστεί κάποιος τέτοιος συνεταιριστικός νόμος, ο οποίος ουσιαστικά θα ορθοποδούσε το συνεταιρισμό.

3.5 Αρχή του Δημοκρατικού ελέγχου

Ο Συνεργατισμός, εξετάζοντάς τον ως σύστημα (και ο συνεταιρισμός ως όργανο εφαρμογής) στηρίζεται στην συστηματική συνεργασία των μελών του. Η συνεργασία αυτή αποσκοπεί στην αυτοβοήθεια, για μέλη, αλλά και στην αυτοδιοίκηση. Η αυ-

τοβοήθεια του ενός για τον άλλο με τη δύναμή του, καθορίζουν την επιτυχή ή αποτυχή προσπάθεια σε σχέση με το πρόβλημα το οποίο αντιμετωπίζουν. (Κλήμης 1980 σ. 52).

Τα κεφάλαια του συνεταιρισμού αντλούνται από τα ίδια τα μέλη του, με αποτέλεσμα να μην εξαρτώνται από τρίτους χρηματοδότες. Αναφερόμαστε συγκεκριμένα στο Συνεταιριστικό ή Συμμετοχικό κεφάλαιο, το οποίο δημιουργείται από την καταβολή των συνεταιριστικών μερίδων (που καταβάλλεται) του κάθε μέλους. Ο σκοπός είναι να παράγει προϊόντα, υπηρεσίες ή οποιαδήποτε άλλα αγαθά σε ευνοϊκές τιμές για τα μέλη του (Μαριάδης 1992 Σα. 226).

Το Συνεταιριστικό κεφάλαιο από την στιγμή που αντλείται από τα μέλη και δεν χρηματοδοτείται από τρίτους κάνει το συνεταιρισμό Αυτοδιοικούμενο. Αν η οργάνωση διοικούνταν από τρίτους, ξένοι από τη θέληση των μελών του συνεταιρισμού, μπορεί να είχαν φιλανθρωπικό σκοπό, ή ακόμη «θα ευεργετούσαν τους ανίκανους να αυτοδιοικηθούν» ή τέλος που κάποια εξωτερική επέμβαση, τους έδωσε εξουσίες, που δεν δικαιούνται και καταλήγουν στην εκμετάλλευση των μελών. (Κλήμης 1980 σ. 52).

Η αυτοδιοίκηση πρέπει να είναι υπεύθυνη και με υπεύθυνο τρόπο να διαχειρίζονται οι συνεταίροι τις υποθέσεις τους και πάντα στα πλαίσια του νόμου που ορίζονται. «Περιορισμοί, διαδικασίες και έλεγχοι κρατικοί θα υπάρχουν πάντα αλλά αυτά δεν πρέπει να υπερβαίνουν το μέτρο και να παραβιάζουν τις βασικές συνεταιριστικές αρχές γιατί τότε η Οργάνωση παύει να είναι Συνεταιρισμός, είναι ομοίωμα Συνεταιρισμού». (Κλήμης 1980 σ. 53).

Η δράση και η διοίκηση κάθε συνεταιρισμού, δημιουργεί

δικαιώματα και υποχρεώσεις στα μέλη του. Άρα η διοίκηση γίνεται δημοκρατικά. Κάθε συνεταίρος έχει και ψήφο υποχρεωτικό, εκτός αν υπάρχει περιορισμός κάποιου μέλους στην άσκηση των ψήφων για νόμιμους λόγους.

Η συνεταιριστική σχέση κυβερνάται βασικά από τον κανόνα της ισότητας. Αυτό συνεπάγεται όλοι έχουν προσωπικότητα στο συνεταιρισμό, όλοι ψηφίζουν και όλοι μπορούν και εκλέγονται σε αξιώματα. (Κλήμης 1980 σ. 54).

Όταν όμως ένας συνεταιρισμός οργανώνεται σαν επιχείρηση, με μεγάλες υποχρεώσεις, απαιτήσεις, και των μελών προς το συνεταιρισμό και το αντίστροφο, αυξάνοντας έτσι το συμμετοχικό κεφάλαιο, τα μέλη δικαιούνται την ανάλογη αύξηση των δικαιωμάτων τους. Εάν για παράδειγμα σε μια συνεταιριστική οργάνωση υπάρχουν μέλη που πρέπει και χρειάζονται περισσότερο αγαθά ή υπηρεσίες από το συνεταιρισμό, να παρέχονται σ' αυτόν, υποχρεώνοντάς τον (ο συνεταιρισμός μέσω του καταστατικού) να συνεισφέρει περισσότερο στο κεφάλαιο, σε ευθύνη, σε ύψος συναλλαγών αποθείται από το συνεταιρισμό γιατί ζημιώνεται. Αυτό ισχύει σε περίπτωση απόλυτης ισότητας των μελών. Για το λόγο αυτό υπάρχουν εφαρμογές κάποιας αναλογικότητας, για να γίνει πιο ουσιαστική η ισότητα. Δηλαδή όταν κάποιο μέλος προβλέπεται ότι θα χρησιμοποιήσει σε μεγάλο βαθμό τα μηχανήματα και τις εγκαταστάσεις του συνεταιρισμού να έχει το δικαίωμα απόκτησης περισσότερων μερίδων για να συμμετέχει στις δαπάνες και τις ευθύνες κατασκευής και λειτουργίας περισσότερο. Η μεγαλύτερή του προσφορά του δίνει μια μικρή σχετικά αναλογία ψήφων αλλά δεν μπορεί μέσω αυτού να έχει μεγαλύτερη εξουσία σε βάρος των άλλων μελών.

Το φαινόμενο αυτό παρουσιάζεται κυρίως στους παραγωγικούς συνεταιρισμούς. Στους πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς δεν παρουσιάζεται και τόσο αυτό γιατί εκεί δίδεται μεγαλύτερη σημασία στην προσωπική δουλειά του καθενός. Μεγαλύτερη παρουσία έχει στους δευτεροβάθμιους συνεταιρισμούς και στις κεντρικές οργανώσεις που απαιτούνται μεγάλες εγκαταστάσεις άρα και μεγάλα κεφάλαια. Όλα αυτά ορίζονται από τη νομοθεσία κάθε χώρας για την ασφάλεια των συναλλαγών και ανάλογα με τα είδη των συνεταιρισμών έτσι ώστε να μην ζημιώνονται τα «μικρά» οικονομικά μέλη εξυπηρετώντας με τις εγκαταστάσεις τους μεγάλους παραγωγούς. (Κλήμης 1980 σ. 55).

Με την αρχή της ελεύθερης προσχώρησης καταλαβαίνουμε αμέσως πως κανείς δεν εμποδίζεται να γίνει μέλος του συνεταιρισμού. Έχει το δικαίωμα της πίστης σε όποια Θρησκεία αυτός θέλει, μπορεί να πιστεύει τις δικές του πολιτικές πεποιθήσεις και ιδεολογίες αρκεί να μην μεταφέρονται μέσα στο συνεταιρισμό. «Ούτε οι κομματικοί φορείς, Θρησκευτικές αιρέσεις, ενώσεις ή άλλοι συναφείς σύλλογοι, έχουν το δικαίωμα να ασκήσουν την επιρροή τους πάνω στο συνεταιρισμό ή άλλου είδους προπαγάνδα». (Μαριάδης 1992 σ. 206).

Ο Συνεταιρισμός προσφέρεται να εξυπηρετήσει όλους τους ανθρώπους με παρόμοιες ανάγκες. Για τους καταναλωτές, για τους επαγγελματίες για τους γεωργούς και παραγωγούς όπου μπορεί να παρέχει τις υπηρεσίες του διευκολύνοντας τα μέλη του. Βασικό στοιχείο της συνεργασίας είναι να αδιαφορήσει το κάθε μέλος για τον συνάνθρωπό του (μέσα στη συνεργασία) για ιδεολογίες του, πολιτικές πεποιθήσεις, θρησκείες, φυλή κ. ο. κ. «Ο Συνεταιρισμός τους δέχεται όλους είναι ουδέτερος στις δια-

φορές τους, αρκεί να μπορούν να εξυπηρετηθούν από το μηχανισμό του Συνεταιρισμού, να το θέλουν, και η συμμετοχή τους να μην εμποδίζει - από αντικειμενικούς λόγους ή από υπαιτιότητά τους - την καλή λειτουργία του Συνεταιρισμού». (Κλήμης σ. 56).

Η τάση των διαφόρων παρατάξεων να επεμβαίνουν σε συνεταιριστικές οργανώσεις, θα σταματούσε αν καταλάβαιναν πως «ο Συνεταιρισμός είναι ένας μηχανισμός χρήσιμος - όχι αντίθετος στους σκοπούς τους - και γι' αυτό τον προπαγανδίζουν στους οπαδούς τους και τον χρησιμοποιούσαν.

Η αναγνώριση των οργανώσεων από την πλευρά των παρατάξεων, εξυπηρετεί την επέκταση της συνεταιριστικής κινήσεως αφού όσο περισσότερες ανθρώπινες ομάδες αναγνωρίζουν ότι ο Συνεταιρισμός συγγενεύει με τις επιδιώξεις τους και εξυπηρετεί τους σκοπούς τους και τον χρησιμοποιούν, τόσο το καλύτερο για όλους». (Κλήμης 1980 σ. 57).

Η αρχή της ουδετερότητας δεν περιέχεται στο καταστατικό του Ρότσντεϊλ. Οι Ροτσντεϊλιανοί από την πλευρά τους θεωρούσαν αδύνατο να προσχωρήσει στο συνεταιρισμό μέλος το οποίο να είναι συντηρητικό. Από την πλευρά του ο Σαρλ Ζιντ παρόλο που ήταν πολύ πιστός αρχικά αλλά στη συνέχεια με τη αρχή αυτή πίστευε πως αποκλείει και αυτό ακόμη το δόγμα του συνεργατισμού. Η αρχή αυτή κατά το Ζιντ έπρεπε να ονομαστεί αρχή της «κύριας ανεξαρτησίας». (Λαμπέρ 1963 σ. 64).

Ο Λαμπέρ πιστεύει πως η ουδετερότητα δεν αποτελεί υποχρεωτική αρχή για μια συνεταιριστική οργάνωση. Υποστηρίζει πως υπάρχουν ουδέτερα συνεταιριστικά κινήματα, αλλά υπάρχουν και κινήματα τα οποία εξ ολοκλήρου υιοθετούν μια πολιτική ή Θρησκευτική απόχρωση. Μόνο η Διεθνής Συνεταιριστική

Ένωση πρέπει να παραμένει ουδέτερη. (στο ίδιο σ. 85).

3.7 Αγορά και Πώληση «τοις μετρητοίς»

Η αρχή της αυτή δημιουργήθηκε με βάση κάποιους συνεταιρισμούς οι οποίοι διαλύθηκαν λόγω μεγάλων πιστώσεων. Οι Ροσνταλιανοί απέκλειαν την αγορά και πώληση επί πιστώσει. Από το καταστατικό και μόνο καθορίζεται ο όρος αυτός. Όποιο μέλος το οποίο παραβίαζε το νόμο αυτό θα πλήρωνε πρόστιμο, και θα έχανε τη θέση του μέσα στο συνεταιρισμό.

Οι περιστάσεις της εποχής εκείνης δημιούργησαν το «φόβο» στα μέλη με αποτέλεσμα την επιβολή του όρου αυτού. Παρουσιάζονται συνεταιρισμοί οι οποίοι συγκέντρωναν κάποιο κεφάλαιο το οποίο δεν έφτανε για να αγοράσουν εμπορεύματα. Προμηθεύονταν έτσι προϊόντα επί πιστώσει. Σιγά-σιγά οι προμηθευτές οι οποίοι ήταν και οι τραπεζικοί τους, άρχισαν να τους χρεώνουν τα προϊόντα με υψηλές τιμές πράγμα που τους οδήγησε στην κατάρρευση του συνεταιρισμού. (Λαμπέρ 1963 σ. 83).

Η άποψη του Σαρλ Ζιντ και του Πουασόν δεν χαρακτηρίζουν την αρχή αυτή βασική σχετικά με την πίστωση. Συγκεκριμένα αναφέρουν πως με ορισμένες προφυλάξεις πρέπει να υπάρχει και η πίστωση γιατί αποτελεί και στοιχείο κοινωνικής πρόοδου. Είναι κάτι, υποστηρίζει ο Ζιντ, που βοηθάει τις νέες οικογένειες να εγκαθίστανται γρηγορότερα. (στο ίδιο σ. 84).

Πρέπει να τονισθεί πως αυτή οφείλεται αποκλειστικά στις περιστάσεις και την εξηγούν οι δυσκολίες των συνεταιρισμών πριν από το Ρόντστεϊλ. Ακόμη και οι Σκαπανείς με βάση αυτά, στην αρχή ήθελαν να εργασθούν μόνο με το συμμετοχικό κεφά-

λαιο (μερίδες). Στη συνέχεια όμως είδαν πως δεν αποτελούσε την καταστροφή του συνεταιρισμού εάν η πίστωση γινόταν με προφυλάξεις (στο ίδιο σ. 84).

3.8 Τόκος επί του Συμμετοχικού κεφαλαίου

Ο τοκισμός των μερίδων στο συνεταιρισμό βρίσκει κατά βάση τους συνεταιριστές αντίθετους. Ο Ράϊφφαιζεν απέρριπτε κάθε εκτοκισμό που είχε σχέση με το συμμετοχικό κεφάλαιο των μερίδων του συνεταιρισμού. Από τη Ροχδάλη βλέπουμε πως είχαν καθιερώσει από την αρχή ένα σταθερό αλλά περιορισμένο τόκο των συνεταιριστικών μερίδων. Ο Σούλτσε ήταν υπέρ του πλήρους εκτοκισμού των μερίδων. Βλέπουμε τον Σούλτσε και το Ράϊφφαιζεν στην ίδια χώρα να πιστεύουν σε δύο ακριβώς αντίθετες πλευρές. (Μαριάδης 1992 σ. 235).

Η ICA παρουσιάζει μια συμβιβαστική λύση και αναφέρει «Το συμμετοχικό κεφάλαιο θα έπρεπε να τοκίζεται μόνον με ένα πολύ περιορισμένο επιτόκιο». Με τον όρο «Θα έπρεπε» δίνει περιθώρια στα μέλη ενός συνεταιρισμού στην ουσία να πράξουν όπως το θεωρούν αναγκαίο, χωρίς όμως να ξεφεύγουν από το πνεύμα του Συνεργατισμού. (στο ίδιο).

Η πλευρά του Όουεν και του Ράϊφφαιζεν βρίσκουν όπως αναφέρεται παραπάνω κατηγορηματικούς στην αρχή αυτή. «Ο τόκος σαν αμοιβή του κεφαλαίου αποτελεί μεταπρακτικό κέρδος», κάτι το οποίο ξεφεύγει γενικώς από την θεωρία του συνεταιρισμού. (στο ίδιο).

Σκοπός του συνεταιρισμού είναι η συνεργασία των μελών μέσα από την δική τους συνεταιριστική επιχείρηση, η οποία δίνει

τα πλεονεκτήματα μιας μεγάλης επιχείρησης στα μέλη του. Βλέπουμε πως ο συνεταιρισμός δεν δίνει μεγάλη βάση στο κεφάλαιο, όπως δίνει η καπιταλιστική επιχείρηση, αλλά βάση στη συνεργασία των μελών. Το κεφάλαιο στο συνεταιρισμό είναι το μέσο προς κάποιο σκοπό. Σύμφωνα και με τον Μαριάδη «Διότι πριμοδοτώντας το μέσο ανισχυροποιούμε οπωσδήποτε το σκοπό». (Μαριάδης 1992 σ. 237).

Η απόρριψη του τοκισμού του συμμετοχικού κεφαλαίου, όπως υποστηρίζει ο Ράϊφφαϊζεν και άλλοι συνεταιριστές, κάνει το συνεταιρισμό να διαφέρει και να «απογυμνώνεται» από τον κεφαλαιοκρατικό χαρακτήρα το οποίο έχει μια επιχείρηση. (στο ίδιο).

Ο Σαρλ Ζιντ πιστεύει και δικαιολογεί τον τόκο χαρακτηρίζοντάς τον ως «αποταμίευση του εισοδήματος της εργασίας». (Λαμπέρ 1963 σ. 71).

Οι συνεταιρισμοί πληρώνοντας τόκο στο κεφάλαιο, το κάνουν για λόγους ανάγκης γιατί δεν έχουν λόγο να αποδείξουν νομιμοφροσύνη ή να κάνουν αποταμίευση. (στο ίδιο).

3.9 Η Αρχή της Επιστροφής

Η διατύπωση της αρχής αυτής από την ICA αναφέρει πως «τα πλεονάσματα τα οποία προέρχονται από την λειτουργία της Κοινής Επιχείρησης ενός συνεταιρισμού, ανήκουν στα μέλη και "θα έπρεπε" να διανέμονται με τρόπο ώστε να μην πλεονεκτεί κανένα μέλος σε βάρος άλλου». Στη συνέχεια η Γενική Συνέλευση είναι αυτή η οποία αποφασίζει αν τα πλεονάσματα θα χρησιμοποιηθούν σε επενδύσει του συνεταιρισμού, στη δημιουργία

κοινοφελών έργων, ή θα διανεμηθούν στα μέλη ανάλογα με το ύψος των συναλλαγών τους με τον συνεταιρισμό. (Μαριιάδης 1992 σ. 241).

Είναι αρχή η οποία εκφράζει, αυτόν κάθε αυτόν τον χαρακτήρα του συνεταιρισμού εφόσον δίνει το δικαίωμα στα μέλη να εισπράξουν τα πλεονάσματα, ανάλογα με το ύψος των συναλλαγών τους. Δημιουργείται έτσι το πνεύμα της συνεργασίας και όχι του ανταγωνισμού. Ανάλογα με το είδος του συνεταιρισμού διαφέρουν και οι συναλλαγές. Δηλαδή σ' έναν πιστωτικό συνεταιρισμό οι συναλλαγές εκφράζονται ανάλογα με το ποσό των δανείων, που συνάπτει κάθε μέλος. Το πλεόνασμα που μπορεί να υπάρχει στο τέλος κάθε διαχειριστικού έτους, υπολογίζεται ανά μονάδα (δραχμή) επιστρέφονται στο κάθε μέλος ανάλογα με το σύνολο των δραχμών των δανείων του.

Στους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς, είναι υποχρεωτικό το πλεόνασμα να επιστρέφεται σε κάθε μέλος ανάλογα με τις αγορές των αγαθών, που είχε με το συνεταιρισμό. Φυσικά δεν υπάρχει λόγος σε διαφορετική περίπτωση να υπάρχει συμμετοχή των μελών (στο ίδιο).

Φυσικά δημιουργείται το ερώτημα στον αναγνώστη: για ποιο λόγο ο συνεταιρισμός δημιουργεί πλεόνασμα όταν ο στόχος του δεν είναι το κέρδος ;

Ο Μαριιάδης απαντώντας στο ερώτημα αυτό ισχυρίζεται: «Πως πρόκειται για πλεονάσματα, που προέρχονται από τη λειτουργία κάποιου εμπορικού μεταπρακτικού μηχανισμού. Δηλαδή α) Οικονομίες μεγέθους (Economies of scale) που τις πραγματοποιεί μια οργάνωση ενός οικονομικά και λειτουργικά αποδοτικού μεγέθους, απέναντι σ' ένα οικονομικά ασύμφορο πολυφωνιακό,

πολυπωλιακό, πολυμεταποιητικό κλπ. σύστημα, που θα επικρατούσε, αν το κάθε μέλος δρούσε μόνο στους τομείς αυτούς. β) Διαφορές τιμών. Οι διαφορές αυτές προκύπτουν ανάμεσα από τη διαφορά αγοράς και πώλησης των προϊόντων. γ) Διαφορές τιμών που προέρχονται από την μαζική προμήθεια καταναλωτικών αγαθών και μέσων παραγωγής. Πρόκειται για τους καταναλωτικούς και προμηθευτικούς συνεταιρισμούς, οι οποίοι εκμεταλλεύονται τα πλεονάσματα του μονοψωνιακού συστήματος (εμπορίου), πετυχαίνουν πολύ χαμηλές τιμές για τα μέλη τους. Αν από τις παραπάνω οικονομίες μεγέθους και τις διαφορές τιμών αφαιρεθούν όλες οι δαπάνες του συνεταιρισμού (Αρχή κάλυψης του κόστους), εκείνο το οποίο προκύπτει ονομάζεται πλεόνασμα και όχι εμπορικό άλλο μεταπρακτικό κέρδος και πρέπει να επιστρέφεται στα μέλη του συνεταιρισμού σύμφωνα με την συνεταιριστική αυτή Αρχή που αναλύουμε». (Μαριάδης 1992 σ. 243).

Ο Λαμπέρ υποστηρίζει πως «η αρχή της επιστροφής δεν είναι κριτήριο του γνήσιου συνεταιρισμού». Αναφέροντας δύο παραδείγματα αιτιολογεί την άποψή του. Όταν ένας συνεταιρισμός μεταφέρει για αποθεματικό το σύνολο του κέρδους του με σκοπό την επέκταση των εργασιών του δεν μπορεί να υπάρξει επιστροφή. Όταν κάποιος συνεταιρισμός πωλήσει τα προϊόντα του φτηνά και η τιμή του είναι κοντά στην τιμή του κόστους δεν υπάρχει πάλι επιστροφή. Δεν μπορεί όμως ν' αμφισβητήσει κανείς την ύπαρξη συνεταιριστικής ιδέας στους παραπάνω συνεταιρισμούς. Ο ίδιος λοιπόν λέει πως η επιστροφή ν' αποτελέσει το βασικό χαρακτηριστικό ενός συνεταιρισμού. (Λαμπέρ 1963 σ. 73).

Πρέπει επίσης να σημειωθεί πως η επιστροφή επιβεβαιώνει την ανισότητα που υπάρχει στο σύστημα διανομής, η οποία προ-

έρχεται από την διαφορά των ικανοτήτων και την προσπάθεια του καθένα να προσφέρει στο συνεταιρισμό. Θα ήταν πιο απλό αν οι τιμές των προϊόντων ήταν κοντά στο κόστος, άρα δεν θα υπήρχε κέρδος. Όταν από την άλλη πλευρά υπάρξει πλεόνασμα τότε θα χρησιμοποιηθεί για μορφωτικά έργα, έργα υγείας ή αναπαύσεως και γενικότερα με σκοπούς συλλογικού ενδιαφέροντος.. (στο ίδιο σ. 74).

Στην Ελλάδα οι επιστροφές πλεονασμάτων είναι σπάνιο έως ανύπαρκτο φαινόμενο και ειδικότερα στους γεωργικούς συνεταιρισμούς. Είναι βέβαια αποτέλεσμα της αδιαφορίας των μελών για την αρχή αυτή, με τελικό αποτέλεσμα οι συνεταιριστικές οργανώσεις, να περιπέσουν σε πλήρη αδράνεια. (Μαριάδης 1992 σ. 243).

Ενσωματωμένη μέσα στην αρχή αυτή υπάρχει και το «Αξίωμα της Κάλυψης του κόστους». Το Αξίωμα αυτό κατατάσσει αμέσως τους συνεταιρισμούς εκτός κερδοσκοπίας. Δηλαδή ο συνεταιρισμός αποσκοπεί στην κάλυψη των δαπανών του και όχι στην μεγιστοποίηση του κέρδους του, όπως οι επιχειρήσεις που αποβλέπουν σ' αυτό. (στο ίδιο).

3.10 Παιδεία

Ο Συνεργατισμός αποτελεί μια σχέση μεταξύ των ανθρώπων η οποία έχει ορισμένους στόχους και διατελεί μια οικονομικοκοινωνική ιδεολογία. Έτσι δημιουργείται η ανάγκη της σωστής πληροφόρησης για την ιδεολογία αυτή και ποιες είναι οι αρχές της, οι οποίες ακολουθεί. Τι σημαίνει να είναι οπαδός της ιδεολογίας αυτής όπως και τι είναι ο όρος «συνεταιριστής». Η

πληροφόρηση αυτή πρέπει να γίνει βασικά από τα μέλη της, τα οποία πρέπει να γνωρίζουν τέλεια τον όρο, των αιρετών στελεχών, των υπαλλήλων κάθε συνεταιριστικής οργάνωσης όπως και του ευρύτερου κοινού. (Κλήμης 1980 σ. 66).

Ο Άγγλος θεωρητικός και πρόδρομος του σύγχρονου Συνεργατισμού Όουεν πίστευε, ότι μόνο η παιδεία μπορεί να βοηθήσει στη συνεταιριστική παιδεία και μέσω αυτής στην ιδανική κοινωνία. (Μαριάδης 1992 σ. 247).

Οι Πρωτεργάτες της Ροχάλδης προέβλεψαν και μάλιστα στα σύντομα σχετικά με την παιδεία των μελών σε σχέση με τη συνεταιριστική ιδέα. Απόδειξη αποτελεί το άρθρο 42 της Γενικής Συνέλευσης της Ροχάλδης το οποίο περιληπτικά αναφέρει: Δημιουργείται κεφάλαιο το οποίο θα διατίθεται για την προαγωγή της ήδη λειτουργούσας βιβλιοθήκης με σκοπό, φυσικά την πνευματική ανάπτυξη των μελών. Το κεφάλαιο το οποίο θα διατίθεται για το σκοπό αυτό θα προέρχεται από την επιβολή παρακράτησης του 2,5% το χρόνο από τα καθαρά κέρδη, ή από πρόστιμα παραβιάσεων των κανόνων.

Η παιδεία πρέπει να έχει σχέση με την ιστορική εξέλιξη των συνεταιρισμών, την ιδεολογία και αποστολή του Συνεργατισμού και την Οργάνωση και διαχείριση των συνεταιρισμών. Δεν πρέπει βέβαια να απορρίπτουμε την οργάνωση την οποία δεν έχει αναπτύξει αυτή την αρχή. Αποτελεί συνεταιριστική οργάνωση παρ' όλα αυτά. (Λαμπέρ 1963 σ. 85).

Η καθιέρωση της αδιάκοπης θεωρητικής επιμόρφωσης, σαν Αρχή του συνεταιρισμού από τους πρωτοπόρους της Ροχάλδης ήταν μια αφετηρία χωρίς τέλος. Αξίζει να τονισθεί ιδιαίτερα ότι η διδασκαλία του Συνεργατισμού ξεκίνησε σε ορισμένες χώρες

από την στοιχειώδη εκπαίδευση (Αργεντινή, Τσεχοσλοβακία, Καναδά) και στη συνέχεια πέρασε σε όλες τις βαθμίδες. Η Συνεταιριστική διδασκαλία είναι υποχρεωτική στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες της Πολιτείας Wisconsin των ΗΠΑ, από το 1933. Δεν είναι τυχαίο ότι στην Πολιτεία αυτή ιδρύθηκε και αναπτύχθηκε και το μεγαλύτερο «Κέντρο για Συνεταιρισμούς» του δυτικού κόσμου,, το γνωστό, μέχρι πριν από δύο δεκαετίες περίπου ως «International Center for Cooperatives», το οποίο κατά τη δεκαετία του 1970 ενσωματώθηκε στο Πανεπιστήμιο του Madison της ίδιας Πολιτείας, μετονομαζόμενο σε «Πανεπιστημιακό Κέντρο για Συνεταιρισμούς» γνωστό ως University Center for Cooperatives.

Μετά το 1940 η διδασκαλία του Συνεργατισμού καθιερώνεται στα περισσότερα Πανεπιστήμια της ανατολικής και δυτικής Ευρώπης, του Καναδά και των ΗΠΑ. Διδάσκεται ο Συνεργατισμός και σε Πανεπιστήμια της Ν. Αμερικής, των Ινδιών, των Φιλιππίνων και της Ταϊλάνδης. (Μαριάδης 1992 σ. 250).

Στη χώρα μας, η Συνεταιριστική Εκπαίδευση ήταν ελλιπής. Αυτό συνέβη γιατί οι συνεταιρισμοί μας, γενικά χωρίς να έχουν γίνει θεωρητικά πλήρως κατανοητοί από τους φορείς τους (μέλη, αιρετά και μόνιμα στελέχη, κοινό) βάδιζαν πάντα και δυστυχώς βαδίζουν ακόμα χωρίς το σωστό προσανατολισμό. Την διαπίστωση αυτή την στηρίζουμε με απόλυτη αντικειμενικότητα στην υπερεικοσάχρονη εμπειρία μας (Μαριάδης) στο χώρο της θεωρίας και της πράξης του Συνεργατισμού (έρευνα, διδασκαλία). (στο ίδιο).

Αναφορικά με την επιμόρφωση των συνεταιριστικών στελεχών η ΠΑΣΕΓΕΣ ίδρυσε, όπως έπρεπε, στη δεκαετία του '60

δική της Σχολή, η οποία μέχρι σήμερα επιμορφώνει τα συνεταιριστικά στελέχη κύρια των γεωργικών συνεταιριστικών οργανώσεων.

Η κάποια Συνεταιριστική Εκπαίδευση, από την καθιέρωση του συνεταιριστικού θεσμού, στη χώρα μας, ήταν έργο των Ελλήνων Σύγχρονων Συνεταιρισμών όπως: Σωκράτη Τασεμίδα, Νίκου Μιχαλόπουλου, Θόδωρου Τζωρτζάκη, Ντίνου Μαλούχου και Δημήτρη Γρηγοριάδη. Οι Έλληνες αυτοί Πρωτεργάτες της συνεταιριστικής ιδέας στην Ελλάδα προσπάθησαν να πείσουν στις αρχές του 20^{ου} αιώνα τους αρμόδιους φορείς της Πολιτείας να εισάγει την διδασκαλία του Συνεργατισμού στα Ελληνικά σχολεία. Δυστυχώς όμως δεν εισακούστηκαν. (στο ίδιο σ. 252).

Στη συνέχεια, με δεύτερη προσπάθεια του Τζωρτζάκη, σε διαφορετικό επίπεδο βέβαια, είχε θετικό αποτέλεσμα. Το 1929 ιδρύθηκε με νόμο και οργανώθηκε κάτω από τη δική του διεύθυνση, στη Ανωτάτη Γεωπονική Σχολή Αθηνών (Α.Γ.Σ.Α.) «μετεκπαιδευτική μονάδα συνεταιριστικών σπουδών βραχείας διάρκειας», η οποία ονομάστηκε «Σχολή Συνεταιριστών».

Τα Πανεπιστήμια ενώ βρίσκονται στο ξεκίνημα, κάποια άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα έχουν ήδη δημιουργήσει μια κάποια ιστορία και υποδομή στη Συνεταιριστική Εκπαίδευση. (στο ίδιο).

Τα Ιδρύματα αυτά είναι Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Τ.Ε.Ι.) της χώρας. Είναι γνωστό ότι ο Συνεργατισμός, ως επιστήμη, άρχισε να διδάσκεται στη χώρα μας, σε μόνιμη βάση, για πρώτη φορά το 1974 στη Σχολή Τεχνολόγων Γεωπόνων του τότε ΚΑΤΕΕ και σημερινού Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης.

Μετά τη ψήφιση και εφαρμογή του νέου νόμου 1404 και συγκεκριμένα από το χειμερινό εξάμηνο 1984/5 η διδασκαλία

του Συνεργατισμού εισάγεται στις Σχολές Διοίκησης και Οικονομίας (Σ.Δ.Ο.) των Τ.Ε.Ι. Στη Σ.Δ.Ο. Μεσολογγίου του Ν. Αιτωλοακαρνανίας και Ηρακλείου Κρήτης δημιουργήθηκαν Σχολές «Συνεταιριστικών Οργανώσεων και Εκμεταλλεύσεων» (στο ίδιο).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

4.1 Γενικά

Με τον όρο «Τρόπο Παραγωγής» εννοούμε τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι παράγουν και διανέμουν τα υλικά αγαθά με σκοπό την ικανοποίηση των αναγκών τους. Βασικά στοιχεία για την συγκρότηση του τρόπου παραγωγής είναι οι εργαζόμενοι, τα μέσα παραγωγής, ο μη-εργαζόμενος ή ιδιοκτήτης των μέσων παραγωγής, η σχέση ιδιοκτησίας και τέλος η σχέση πραγματικής ιδιοποίησης σύμφωνα με τον Balibar. (Χαραλάμπους 1995 σ. 27).

Ο Fossaert αναφέρει πως ένας τρόπος παραγωγής δεν περιλαμβάνει το πολιτικό και ιδεολογικό επίπεδο. Επίσης δεν περιλαμβάνει ούτε την παραγωγή των ανθρωπίνων υπάρξεων στο βιολογικό επίπεδο. (Χαραλάμπους 1991 α).

Όλοι οι τρόποι παραγωγής έχουν το δικό τους χαρακτηριστικά σχετικά με την οικονομική διάσταση ενός βιο-ανθρωποκοινωνικού σχηματισμού. (Χαραλάμπους 1995 σ. 28).

Υπάρχουν τρεις τρόποι παραγωγής. Ο Κεφαλαιοκρατικός, ο Συνεταιριστικός και ο Οικογενειακός. Αυτοί οι τρεις παρουσιάζουν ο καθένας χωριστά τα δικά του χαρακτηριστικά τα οποία θα μελετήσουμε παρακάτω.

4.2 Τρόπος Παραγωγής

Προσπαθώντας να προσδιορίσουμε ένα τρόπο παραγωγής πρέπει να κάνουμε την παρακάτω υπόθεση:

- φύλα
- τάξεις

- orders (νομοκατεστημένες τάξεις).
- φύλα και τάξεις
- φύλα και κάστες
- φύλα και orders.

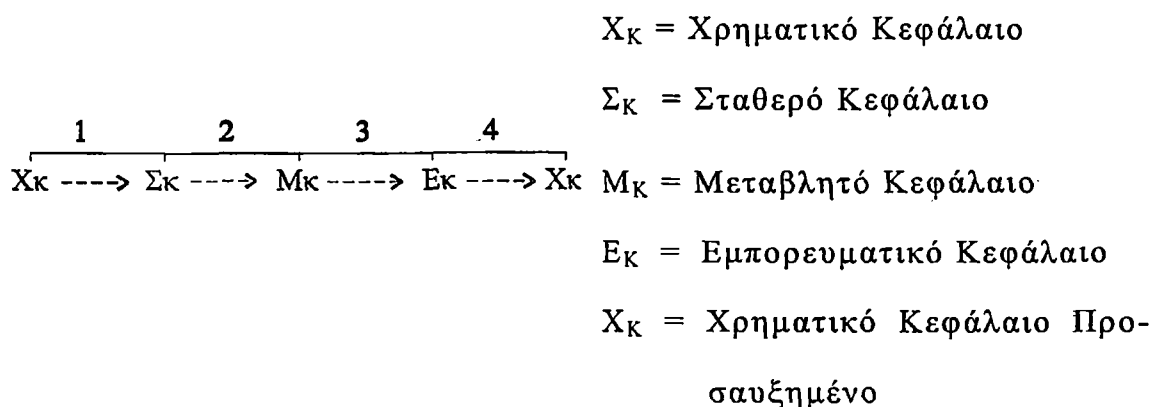
Με την υπόθεση αυτή μπορούμε να βάλουμε σε τάξη και να δούμε τις τάξεις-καθεστώς (σχέσεις με τα μέσα παραγωγής) όσο και τα φύλα-καθεστώς.

Η άποψη του Fossaert (1997) είναι πως ο συνεταιριστικός τρόπος παραγωγής είναι το μεταβατικό στάδιο μεταξύ του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής, και ενός σοσιαλιστικού τρόπου παραγωγής.

Η άποψη του Αβδελίδη (1978) είναι πως οι συνεταιρισμοί είναι καπιταλιστικές επιχειρήσεις και διαφέρουν από τις ιδιωτικές καπιταλιστικές μόνο στο ότι έχουν χαρακτήρα συλλογικό. Κατά το ίδιο οι οικονομικοί νόμοι οι οποίοι ισχύουν στην καπιταλιστική επιχείρηση ισχύουν και στο συνεταιρισμό. Δηλαδή α) είναι συλλογικές επιχειρήσεις που λειτουργούν με βάση τους νόμους του καπιταλισμού. β) Είναι ενώσεις εργαζομένων οι οποίες αποσκοπούν στην υπεράσπιση των οικονομικών συμφερόντων και στη βελτίωση της οικονομικής και κοινωνικής κατάστασης. γ) αποτελούν το όπλο για την βελτίωση των οικονομικών και επαγγελματικών διεκδικήσεών τους. Δ) Είναι οργανώσεις που ιδρύονται εθελοντικά και λειτουργούν δημοκρατικά. ε) Αναπτύσσεται η αλληλοβοήθεια και η αλληλεγγύη των μελών, στ) Στηρίζονται στην προσωπική συμμετοχή της εργασίας των μελών τους. ζ) Ο αριθμός των μελών είναι απεριόριστος. η) Τέλος τα κεφάλαια δημιουργούνται από τις εισφορές των μελών.

Στο σημείο αυτό βλέπουμε πως ο Αβδελίδης με τα χαρακτηριστικά που δίνει στο συνεταιρισμό δεν διαφέρει ουσιαστικά από τον Fossaert. Η μόνη διαφορά που υπάρχει μεταξύ των δύο είναι ότι ο δεύτερος θέτει το μεταβατικό στάδιο μεταξύ κεφαλαιοκρατικού και σοσιαλιστικού τρόπου παραγωγής το συνεταιρισμό. (στο ίδιο).

Τα χαρακτηριστικά μιας κεφαλαιοκρατικής επιχείρησης αρθρώνονται μέσα από τη κυκλική κίνηση του κεφαλαίου. Δηλαδή το κεφάλαιο της επιχείρησης κάνει ένα κύκλο και αρχίζει την κίνησή του με την μορφή κεφαλαίου. Στη συνέχεια μεταμορφώνεται σε παραγωγικό κεφάλαιο, μέσα από τη διάσπασή του σε σταθερό (μηχανές, κτιριακές εγκαταστάσεις, πρώτες ύλες) και σε μεταβλητό (μισθοί εργατών). Η τρίτη φάση αναφέρεται στη μεταμόρφωση του παραγωγικού κεφαλαίου σε εμπορευματικό δηλαδή σε εμπορεύματα και τέλος μετά την πώληση των εμπορευμάτων σε χρήμα προσαυξημένο. Δηλαδή η αύξηση αυτή είναι το κέρδος του επιχειρηματία ο οποίος σ' αυτό αποσκοπούσε επενδύοντας το κεφάλαιό του. Η αναφορά των παραπάνω μπορεί να απεικονιστεί ως εξής:

(Marx, 1977, βιβλίο II).

Το χρήμα δηλαδή ονομάζεται κεφάλαιο μόνο όταν επενδύεται

για να παράγει κέρδος. (στο ίδιο).

Μελετώντας την οικιακή οικονομία βλέπουμε πως δεν μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε την έννοια κεφάλαιο. Δηλαδή όταν μια αγροτική οικογένεια απασχολείται στην παραγωγή αγροτικών προϊόντων, είναι ταυτόχρονα και παραγωγοί και καταναλωτές. Η γη αποτελεί ένα μέσο επιβίωσης από την πλευρά της οικονομίας της ομάδας, όχι όμως ένα κεφάλαιο απόδοσης. Οι μόνες δόκιμες έννοιες είναι η κληρονομιά, η ακαθάριστη τελική παραγωγή, η φεουδαρχική απόσπαση, και τέλος η παραγωγή που δεν καταναλώνεται η οποία μπορεί να αποθηκευτεί ή αποταμιευτεί. (στο ίδιο σ. 33).

Η Οικονομική σχέση η οποία υπάρχει σε μια οικογένεια είναι ασύμμετρη αφού πραγματικός ιδιοκτήτης των μέσων παραγωγής είναι ο άντρας, εάν φυσικά αναφερόμαστε σε οικογένεια ανεξάρτητη από κάποιο φεουδάρχη.

Η Βιοτεχνική παραγωγή ή με την άποψη του Fossaert ο βιοτεχνικός τρόπος παραγωγής μπορεί να θεωρηθεί Οικογενειακός Τρόπος Παραγωγής (Ο.Τ.Π.). Στη σημερινή εποχή σ' αυτή τη κατηγορία ανήκουν: η παραγωγή άρτου, το μπακάλικο, η επιπλοποιία, το συνεργείο αυτοκινήτων και γενικότερα τις μικρές επιχειρήσεις οι οποίες έχουν τόσους μισθωτούς εργάτες όσους να μην επιτρέπουν τον ιδιοκτήτη των μέσων παραγωγής να μεταμορφωθεί σε μη εργαζόμενο.

Η άποψη του Fossaert η οποία αναφέρθηκε παραπάνω δεν δημιουργεί πρόβλημα στο μπακάλικο ή σε κάποιο άλλο εμπορικό κατάστημα. Στην περίπτωση όμως του επιπλοποιείου και του συνεργείου αυτοκινήτων είναι χώροι όπου απασχολούνται μόνο άνδρες. Για να γίνει αποδεκτό και τα δύο βιομηχανικά παραδείγμα-

τα συνεργείο, επιπλοποιείο θα πρέπει να ισχύσουν οι εξής προϋποθέσεις:

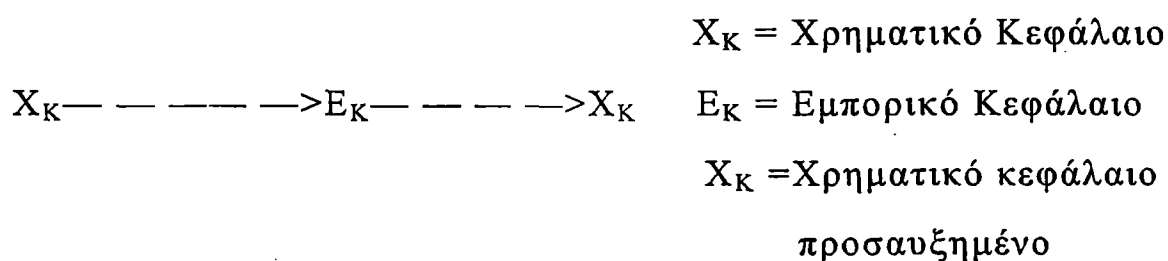
- Οι ιδιοκτήτες των μέσων παραγωγής είναι ταυτόχρονα και εργαζόμενοι, απασχολούνται αρκετά συχνά τα αρσενικά μέλη της οικογένειας.
- Οι ιδιοκτήτες αφιερώνουν περισσότερο χρόνο εργασίας από ότι οι μισθωτοί, για να εξασφαλίσουν ένα έσοδο που δεν ξεπερνά ποιοτικά αυτό του αγρότη και το μισθό του εργάτη.
- Τα έσοδα των ιδιοκτητών των μέσων παραγωγής δεν τους επιτρέπουν να διάγουν τον τρόπο ζωής των κεφαλαιοκρατών.
- Ο τόπος κατοικίας των ιδιοκτητών και ιδιαίτερα η οικιακή εργασία της γυναίκας αποτελούν συστατικά στοιχεία της επιχείρησης.
- Η εμπορευματική παραγωγή αυτών των μικρών επιχειρήσεων είναι μικρή.
- Ο όρος της οικογενειακής επιχείρησης, που πολύ συχνά χρησιμοποιείται στην περίπτωση των βιοτεχνικών επιχειρήσεων, προδίδει και το χαρακτήρα τους.
- Οι σχέσεις μεταξύ εργοδότη και μισθωτών είναι περισσότερο παραδοσιακές, αυταρχικές, άτυπες και λιγότερο τυποποιημένες, ορθολογικές και απρόσωπες.
- Κατά ένα γενικό τρόπο οι ιδιοκτήτες αυτών των οικογενειακών επιχειρήσεων, μέσα από τον ανταγωνισμό, είτε να προλεταριοποιηθούν είτε να μεταμορφωθούν σε κεφαλαιοκράτες. (στο ίδιο).

Μόνο όταν ισχύουν τα παραπάνω, το συνεργείο αυτοκινήτων, το επιπλοποιείο μπορούν να αποτελέσουν Ο.Τ.Π. με μια μόνο ιδιαιτερότητα ότι φέρει μόνο άνδρες.

Ως οικογενειακός τρόπος παραγωγής μπορεί να θεωρηθεί η

πυρηνική οικογένεια της οποίας το ένα μέλος, κατά κανόνα ο άνδρας, είναι μισθωτός εργάτης ή υπάλληλος. (στο ίδιο σ. 37).

Ο.Ο.Τ.Π. σε αντίθεση με τον Συνεταιριστικό Τρόπο Παραγωγής (Σ.Τ.Π.) δεν έχει χαρακτήρα κεφαλαιοκρατικό. Ο Σ.Τ.Π. λειτουργεί με βάση την κυκλική κίνηση του κεφαλαίου. Το αρχικό κεφάλαιο μεταμορφώνεται, στην περίπτωση των παραγωγικών συνεταιρισμών, σε παραγωγικό και εμπορικό κεφάλαιο για να κλείσει τον κύκλο με τη μορφή του Προσαυξημένου χρηματικού κεφαλαίου. Στην περίπτωση των καταναλωτικών συνεταιρισμών, η κίνηση δε διαφέρει στην ουσία της, γιατί στο τέλος του κύκλου θα πρέπει να έχουν ένα προσαυξημένο χρηματικό κεφάλαιο. Δηλαδή αυτό που απεικονίζει το παρακάτω σχήμα.

Φαίνεται έντονα από αυτό το σχήμα η σχέση του με τη λειτουργία των κεφαλαιοκρατικών επιχειρήσεων. Εάν δεν λειτουργούσαν οι συνεταιρισμοί όπως οι κεφαλαιουχικές επιχειρήσεις δεν θα μπορούσαν να επιβιώσουν μέσα σ' αυτό το κεφαλαιοκρατικό περιβάλλον στο οποίο αναπτύσσονται. Δεν θα μπορούσαν να συντηρηθούν εάν δεν δεχόταν την δημιουργία των κερδών και τη συσσώρευση του κεφαλαίου. (Χαραλάμπους 1995 σ. 43).

Επίσης δεν είναι δυνατόν να υπάρξει συνεταιρισμός στον οποίο, το χρηματικό κεφάλαιο της αρχικής μορφής να είναι ίσο ή μικρότερο από την τελική του μορφή. Δεν μπορεί να συμβεί αυτό γιατί δεν μπορεί να επιβιώσει ένας τέτοιος συνεταιρισμός με αυτά τα στοιχεία. Εξ άλλου σήμερα η κεφαλαιοκρατική αγορά η ο-

ποία κυριαρχεί δεν θα άφηνε μια τέτοια συνεταιριστική μορφή να αναπτυχθεί. Φυσικό κι επόμενο είναι να μην μπορεί να αναπτυχθεί και στη διεθνή αγορά, γιατί εκεί αναφερόμαστε σε πολύ μεγάλο ανταγωνισμό μεταξύ των εταιρειών.

Εξετάζοντας τους πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς καταλαβαίνουμε πως η συσσώρευση του κεφαλαίου είναι αδύνατον να γίνει. Αυτό μπορεί να γίνει μέσα από την Ένωση Συνεταιρισμών ή την Κλαδική Συνεταιρισμών. Ένας ακόμη τρόπος όπου μπορεί να επιτευχθεί η συνεργασία κεφαλαίου είναι με την διευρυμένη συνεργασία η οποία σημαίνει πάνω απ' όλα τη δημοκρατική δημιουργία ακόμη μεγαλύτερων επιχειρηματικών συγκροτημάτων, μέσω συγχωνεύσεων και μικτών επιχειρήσεων, όταν και όποτε ο απαιτεί ο ανταγωνισμός της αγοράς, σύμφωνα με τον Schoue. (στο ίδιο).

Αναφέρουμε αρχικά τον «κεφαλαιοκρατικό» χαρακτήρα τον οποίο έχουν οι συνεταιρισμοί, υπάρχουν όμως και στοιχεία τα οποία περιορίζουν αυτόν τον χαρακτήρα ή ακόμη και τείνουν να τον αναιρέσουν. (Χαραλάμπους 1995 σ. 44).

«Πρώτο στοιχείο αποτελεί κατά το δεύτερο χρόνο της κυκλικής κίνησης του κεφαλαίου η σχέση: Σταθερό κεφάλαιο - Μεταβλητό κεφάλαιο σε μια κεφαλαιοκρατική επιχείρηση μεταφράζεται σε μια σχέση κεφαλαιοκράτης-εργάτες φορείς του εμπορεύματος της εργατικής δύναμης. Στην περίπτωση των συνεταιρισμών δεν υπάρχει αυτή η ταξική σχέση. Οι εργάτες είναι ιδιοκτήτες των μέσων παραγωγής ή όπως αλλιώς μπορεί να ειπωθεί οι εργάτες αναλαμβάνουν, ταυτόχρονα, λειτουργίες μη-εργαζομένων, αφού διευθύνουν οι ίδιοι την επιχείρηση που ίδρυσαν με τη δική τους θέληση». (στο ίδιο).

Άλλο στοιχείο στην περίπτωση των καταναλωτικών συνεταιρισμών είναι η έννοια του μερίσματος, το οποίο κατανέμεται στους συνεταιίρους με βάση τις ανταλλαγές που κάνουν με το συνεταιρισμό. Ένα ακόμη στοιχείο αποτελεί η ισότητα μεταξύ των μελών κι' αυτό απορρέει από το δικαίωμα ψήφου για κάθε μέλος. (στο ίδιο).

Βλέπουμε με βάση τα παραπάνω στοιχεία «κεφαλαιοκρατικού χαρακτήρα» αλλά και «σοσιαλιστικού». Στο πρώτο εντοπίζονται τα χαρακτηριστικά μέσα από την κυκλική κίνηση του κεφαλαίου ενώ στο δεύτερο στοιχεία σοσιαλιστικού χαρακτήρα είναι η έλλειψη εκμεταλλευτικής σχέσης στο εσωτερικό της επιχείρησης και η ταύτιση του εργάτη και του ιδιοκτήτη των μέσων παραγωγής σε ένα πρόσωπο. Τέλος η εργατική δύναμη δεν είναι εμπόρευμα. (στο ίδιο).

Ο Fossaert (1997) τον αναπαριστάνει ως ακολούθως:

$A_4 \quad B_5 \quad P_5 \quad T_5 \quad MT_3 \quad \text{ή} \quad MT_4$

A_4 = Ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής και ανταλλαγής

B_5 = Βιομηχανική Παραγωγή (Πολύπλοκη συνεργασία εργατών)

P_5 = Κοινωνική συλλογική ιδιοκτησία

T_5 = Εργάτης ελεύθερος και αποχωρισμένος από τα μέσα παραγωγής

MT_3 = Μέσα παραγωγής σχετιζόμενα με τη βιομηχανική επανάσταση

MT_4 = Μέσα παραγωγής σχετιζόμενα με τη επανάσταση της πληροφορικής (Fossaert 1997 σ.503).

Ένας άλλος τρόπος παρουσίασης του Συνεταιριστικού Τρόπου παραγωγής μπορεί να παρουσιαστεί με την παρακάτω μορφή.

$$A_4 — B_4 — P_5 — T_5 — MT_2$$

B_4 = Βιοτεχνική παραγωγή (συνεργασία μέσω εξειδίκευσης)

MT_2 = Μέσα παραγωγής σχετιζόμενα με την αγροτική επανάσταση (Fossaert 1997).

Σύμφωνα με τον Χαραλάμπους κατά τον Fossaert επιβάλλεται να γίνει η εξής παρατήρηση: «Ο εργάτης στο Συνεταιριστικό Τρόπο Παραγωγής δεν είναι ελεύθερος και αποχωρισμένος από τα μέσα παραγωγής. Αντίθετα είναι δεμένος μ' αυτά αφού είναι ιδιοκτήτης τους, και ως τούτου οφείλουμε να αντικαταστήσουμε το T_5 με το T_6 το οποίο προσδίδουμε την έννοια του ελεύθερου εργάτη που είναι συλλογικά ιδιοκτήτης των μέσων παραγωγής. Οφείλουμε επίσης να αντικαταστήσουμε το A_4 , το οποίο εκφράζει την κεφαλαιοκρατική εκμετάλλευση, με το A_6 το οποίο δηλώνει την απουσία ύπαρξης εκμετάλλευσης στο εσωτερικό της επιχείρησης. Το T_6 δεν υπάρχει στον πίνακα του Fossaert. Το προτείνουμε για να διακρίνουμε το συλλογικό ιδιοκτήτη-εργαζόμενο τόσο από τον εργάτη που είναι αποσπασμένος από τα μέσα παραγωγής όσο και από το βιοτέχνη και αγρότη που είναι μεν ιδιοκτήτες των μέσων παραγωγής, όχι όμως και συνεταιριστικά εργαζόμενοι. Το A_6 προτείνεται από εμάς (Χαραλάμπους 1995 σ. 47).

Η τροποποίηση του πίνακα του Fossaert γίνεται ως εξής:

$$A_6 — B_5 — P_5 — T_6 — MT_3 \text{ ή } MT_4$$

ή

A_6 ή ΑΕ = απουσία ύπαρξης εκμετάλλευσης στο εσωτερικό της επιχείρησης

B_5 ή ΒΠ = Βιομηχανική Παραγωγή

P_5 ή ΑΙ = Συλλογικοί Ιδιοκτήτες

T_6 ή ΕΣ = Εργαζόμενοι Συνεταιριστικά

MT_3 ή ΜΠΒΕ = Μέσα παραγωγής σχετιζόμενα με τη βιομηχανική επανάσταση

MT_4 ή ΜΠΕΠ = Μέσα παραγωγής σχετιζόμενα με την επανάσταση της πληροφορικής.

Ο παραπάνω τύπος σύμφωνα με τον Χαραλάμπους (1995) ορίζεται ως ο Συνεταιριστικός Τρόπος Παραγωγής, όπου οι συλλογικοί ιδιοκτήτες (P_5 ή ΣΙ) εργάζονται συνεταιριστικά (T_6 ή ΕΣ) χρησιμοποιώντας μέσα παραγωγής τα οποία προέρχονται από τη βιομηχανική επανάσταση (MI_3 ή $MTBE$) ή την επανάσταση της πληροφορικής (MT_4 ή ΜΠΕΠ). Η δραστηριότητα των συνεταιρισμένων εργατών εκφράζεται μέσα από μια βιομηχανική παραγωγή (B_5 ή ΒΠ) στην οποία απουσιάζει η εκμεταλλευτική σχέση (A_6 ή ΑΕ). (Χαραλάμπους 1995).

Με το σχήμα αυτό τονίζεται περισσότερο η ατομική δράση του Σ.Τ.Π. Για να φανεί η κοινωνική του δράση πρέπει να αναπαραστήσουμε μέσα από τις ισότιμες ανταλλαγές των ατομικών συνεταιρισμών σε κοινωνικό. Υποθέτοντας πως ο Κ.Τ.Π. διακρίνεται σε παραγωγή μέσων παραγωγής (Τομέας Α) και παραγωγή μέσων κατανάλωσης (Τομέας Β) τότε απλοποιημένα βλέπουμε τη συγκρότηση από ατομικό σε κοινωνικό συνεταιρισμό ως εξής:

Τομέας Α : ΣΙ - ΕΣ - ΜΠΒΕ ή ΜΠΕΠ - ΒΠ - ΑΕ

Τομέας Β : ΣΙ - ΕΣ - ΜΠΒΕ ή ΜΠΕΠ - ΒΠ - ΑΕ

Αναφερθήκαμε παραπάνω στο Σ.Τ.Π. και συγκεκριμένα αναφέρθηκε πως οι ιδιοκτήτες είναι συλλογικοί εργαζόμενοι συλλογικά και υπάρχει η απουσία της εκμετάλλευσης. Τα μέσα παραγωγής προήρθαν από την βιομηχανική ή την πληροφορική επανάσταση. Όμως επίσης αναφέρθηκε παραπάνω πως έχει και ένα κεφαλαιοκρατικό στοιχείο το οποίο είναι η κυκλική κίνηση του κεφαλαίου. (Χαραλάμπους 1995).

Στο σημείο αυτό θα ήταν χρήσιμο να αναφερθεί η θεωρία μετάβασης του Μαρξ, η οποία μορφοποιήθηκε μέσα από τη μελέτη της μετάβασης από το φεουδαρχικό στον Κ.Τ.Π. και το περιεχόμενό του είναι το εξής:

Αρχικά διαμορφώθηκε η τυπική γραμμή της εργασίας στο κεφάλαιο. Δημιουργείται έτσι «μια οικονομική σχέση κυριαρχίας και υποταγής εκ του γεγονότος ότι ο κεφαλαιοκράτης καταναλώνει στο εξής την εργατική δύναμη την οποία επιβλέπει και κατευθύνει». Άλλο χαρακτηριστικό της τυπικής υπαγωγής της εργασίας στο κεφάλαιο είναι η απόσπαση απόλυτης υπεραξίας και η απουσία κάποιας καινοτομίας μέσα στον ίδιο τον τρόπο παραγωγής: «η διαδικασία εργασίας εκτυλίσσεται ακριβώς κατά τον ίδιο τρόπο με το παρελθόν, άρα τα ίδια τεχνολογικά μέσα χρησιμοποιούνται με το παρελθόν». (στο ίδιο σ. 49).

«Η δεύτερη φάση έχει σχέση με την πραγματική υπαγωγή της εργασίας στο κεφάλαιο, οπότε μπορούμε να μιλάμε για Κ.Τ.Π. «με την ακριβή έννοια του όρου». (στο ίδιο).

Με βάση τις δύο αυτές φάσεις μετάβασης της θεωρίας του

Μαρξ μας δόθηκε η αφορμή να δούμε πως και ο Σ.Τ.Π. έχει τα στοιχεία ενός μεταβατικού τρόπου παραγωγής. Τέλος πρέπει να επισημανθεί ότι «η επικράτηση του ενός ή του άλλου τρόπου παραγωγής εξαρτάται από τις στρατηγικές των αντιπάλων πράγμα που μας ανάγει στην έννοια του συσχετισμού των δυνάμεων». (στο ίδιο σ. 51).

4.3 Ταξική Πάλη

«Ο Συνεταιριστικός Τρόπος παραγωγής αν και δεν φέρει τάξεις, τα μέλη του στις σχέσεις τους με την κεφαλαιοκρατική τάξη ορίζονται σαν μια τάξη». (Χαραλάμπους 1995).

Η ταξική καταγωγή των μελών των καταναλωτικών συνεταιρισμών μας κάνει να χρησιμοποιήσουμε τις έννοιες «εργάτης» και «σύγχρονα μικροαστικά στρώματα». Επίσης στους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς παρουσιάζεται μια ταξική συμμαχία. Επεξεργάζοντας την έννοια του Ο.Τ.Π. όμως ο όρος «παραδοσιακά μικροαστικά στρώματα» θα πρέπει να απορριφθεί και να αντικατασταθεί από άλλη η οποία να εκφράζει τις σχέσεις των δύο φύλων του Ο.Τ.Π., και τις σχέσεις των ανδρών αυτού του τρόπου παραγωγής με τις άλλες κοινωνικές τάξεις. Ένα άλλο στοιχείο είναι ότι ο όρος εργάτες επικρατεί κατά βάση στον κεφαλαιοκρατικό τρόπο παραγωγής αλλά οι άνδρες μιας οικογένειας επίσης μπορούν να χαρακτηριστούν υπό τον ίδιο όρο. Άρα αποτελεί και όρο του Οικογενειακού Τρόπου Παραγωγής. Τα «σύγχρονα μικροαστικά στρώματα» αποτελούν μέρος του Ο.Τ.Π. Επίσης ο τελευταίος όρος πρέπει να απορριφθεί γιατί δεν εσωτερικεύει τις σχέσεις των δύο φύλων. Παράδειγμα «η έννοια της σύγχρονης

μικροαστικής τάξης και η διάκριση χειρωνακτικής-πνευματικής εργασίας, παραγωγική - μη παραγωγική εργασία» (Πουλαντζάς, 1981) δεν μπορεί να αποδώσει το καθεστώς της νηπιαγωγού, της δασκάλας, της κοινωνικής λειτουργού και της νοσοκόμας. Αυτά τα επαγγέλματα, τα οποία κατά κανόνα είναι «γυναικεία» ανταποκρίνονται στις λειτουργίες φροντίδας των παιδιών, των ασθενών και προβληματικών ατόμων και αναλαμβάνονταν στο παρελθόν από τις γυναίκες μητέρες, στο εσωτερικό της οικογένειας. Εάν αυτά τα επαγγέλματα φροντίδας, δηλαδή παραγωγής και αναπαραγωγής του ανθρώπινου είδους αναλαμβάνονταν από τις γυναίκες, τότε θα πρέπει να αποκρυπτογραφηθούν σε σχέση με ανδρικές λειτουργίες, δηλαδή με όρους φύλου, που μας ανάγουν στη συγκεκριμένη περίπτωση στην τέταρτη διάσταση του Βιοανθρωπο-κοινωνικού σχηματισμού και όχι μέσα από την έννοια της σύγχρονης μικροαστικής τάξης, που μας ανάγει στις σχέσεις των τάξεων. Το ότι στις λειτουργίες παραγωγής - αναπαραγωγής του ανθρώπινου είδους υπάρχει εσωτερικευμένο το στοιχείο της πνευματικής εργασίας (εκπαίδευση των παιδιών από τις νηπιαγωγούς) δεν αναιρείται η υπόθεσή μας). (Χαραλάμπους 1995).

Οι Baudelot και άλλοι χρησιμοποίησαν τον όρο «μικροαστική τάξη παραχώρησης» για να τονίσουν πως αυτά τα επαγγέλματα ήταν αποτέλεσμα κάποιων λαϊκών αγώνων.

Ο Fossaert προτείνει τον όρο «οι υποβαστάζουσες» λέγοντας πως μόνο το οικονομικό επίπεδο δεν ορίζει τις τάξεις αλλά και το πολιτικό και το ιδεολογικό. Παρ' όλα αυτά δεν μπορούμε να δεχθούμε και τα δύο παραπάνω επιχειρήματα εφόσον δεν ανταποκρίνονται στις σχέσεις των δύο φύλων. Για τον ίδιο λόγο δεν μπορούν να χρησιμοποιούν τον όρο «μεσαία στρώματα». Αυ-

τό δεν έχει και κάποια σχέση με την επιστημονική προσπάθεια γνωστικής ιδιοποίησης της πραγματικότητας. (Χαραλάμπους 1995). Ένα παράδειγμα μπορεί να αποτελέσει το επάγγελμα της νηπιαγωγού που χρησιμοποιήθηκε κατά το τέλος του 19^{ου} αιώνα ως δημόσια μητέρα. Με βάση το χαρακτηρισμό αυτό ο οποίος ανήκει κατά βάση στον Κεφαλαιοκρατικό Τρόπο Παραγωγής μας δείχνει την τάση διάλυσης της οικογένειας χρησιμοποιώντας την «δημόσια μητέρα». Δεν περιοριζόμαστε μόνο στη νηπιαγωγό για το συγκεκριμένο χαρακτηρισμό αλλά και στη δασκάλα και στη νοσοκόμα και στη κοινωνική λειτουργό, την καθηγήτρια. Αναφερόμαστε σ' αυτά τα επαγγέλματα γιατί ασκούνται κατά βάση από γυναίκες. Σήμερα τα επαγγέλματα αυτά καταλαμβάνονται και από άνδρες, σε μερικά μάλιστα από αυτά είναι και περισσότεροι οι άνδρες, αυτό δεν πρέπει να μας κάνει να χάσουμε την ιστορική τάση διάσπασης του δημοσίου χώρου σε γυναικείο και ανδρικό. Η θεωρία αυτή μας οδηγεί στην υπόθεση ότι η γυναίκα τείνει να αναλάβει, όπως και στις προ-κεφαλαιοκρατικές κοινωνίες, τη γέννηση, τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών. Μεταξύ του προ-κεφαλαιοκρατικού σχηματισμού και των κεφαλαιοκρατικών βιο-ανθρωπο-κοινωνικών σχηματισμών, υπάρχουν δύο διαφορές. Στην πρώτη στους προ-κεφαλαιοκρατικούς σχηματισμούς ήταν λειτουργίες που ασκούνταν μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον. Αντίθετα στον κεφαλαιοκρατικό σχηματισμό οι λειτουργίες γίνονταν σε δημόσιους χώρους. Όπως αναφέρθηκε το παράδειγμα παραπάνω σχετίζεται με τις νηπιαγωγούς. (στο ίδιο).

Στο δεύτερο σκέλος η διαφορά η οποία παρουσιάζεται είναι η επέκταση της «παιδικής» ηλικίας ακόμη και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Δηλαδή τα παιδιά που σπουδάζουν μέχρι και τα 25

τους χρόνια είναι συγκεντρωμένα σε εκπαιδευτικά ιδρύματα, σε μεσήλικες οι οποίοι συγκροτούν τον οικονομικό ενεργό πληθυσμό και σε συνταξιούχους, συγκεντρωμένους στα γηροκομεία. Αυτές οι διασπάσεις που γίνονται δεν πρέπει να γίνονται αντιληπτές έξω από τη διάκριση του δημοσίου χώρου σε τάξεις. Πρέπει να ελεγχθεί όμως η υπόθεση οι κόρες των κυρίαρχων τάξεων, προσανατολίζονται προς τα επαγγέλματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε αντίθεση με τις κόρες των κυριαρχούμενων σε νηπιαγωγούς και δασκάλους κ.λ.π.

Αν λοιπόν τα λεγόμενα παραδοσιακά μικροαστικά στρώματα-άνδρες, οι εργάτες άνδρες και τα σύγχρονα μικροαστικά στρώματα-άνδρες αποτελούν μέρος του Οικογενειακού Τρόπου Παραγωγής τότε μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί δεν είναι μόνο μια μορφή ταξικής συμμαχίας, αλλά αποτελούν μια μορφή των ανδρών του Ο.Τ.Π. στον Κ.Τ.Π. Δίνεται στη συνέχεια και η υπόθεση όπου η πυρηνική οικογένεια κυριαρχεί της παραγωγικής. Οι κυρίαρχοι δηλαδή οι άνδρες οργανώνουν τους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς για να προμηθευτούν προϊόντα σε χαμηλές τιμές.

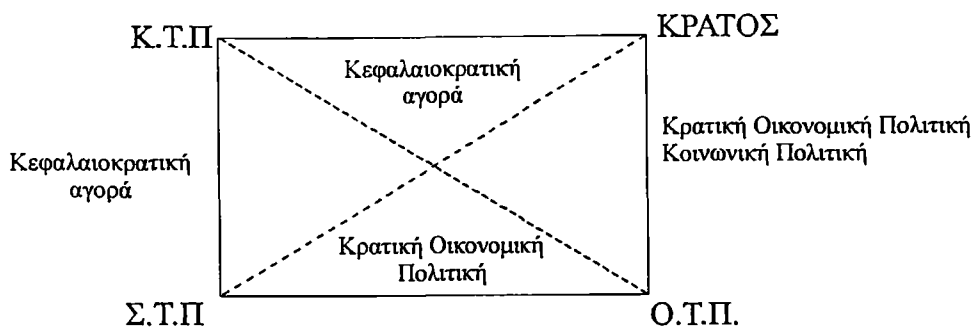
Επίσης οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί συγκροτούνται όπως οι πιστωτικοί, οι προμηθευτικοί κ.λ.π. από άνδρες του Ο.Τ.Π., άρα μεταξύ των πρώτων και των δεύτερων δεν υπάρχει διαφορά σε σχέση με την προοπτική του σοσιαλισμού. Δηλαδή με βάση την υπόθεση αυτή, οι συνεταιρισμοί μπορούν να οδηγηθούν και προς την προοπτική του σοσιαλισμού αλλά και προς την ενδυνάμωση του Ο.Τ.Π. Σύμφωνα με τα παραπάνω δεν μπορούμε να τα πάρουμε σαν απόλυτα στοιχεία, γιατί και σήμερα οι άνδρες-εργάτες συμμετέχουν και στον Ο.Τ.Π. και στην Κ.Τ.Π.

είναι ένα στοιχείο που μας εκφράζει τη συγκεντροποίηση του εργοστασιακού χώρου, αυτό είναι και στοιχείο ένδειξης των μελών των συνεταιρισμών οι οποίοι τείνουν προς τη σοσιαλιστική προοπτική. Μέλη προμηθευτικών και πιστωτικών συνεταιρισμών. (Χαραλάμπους 1995).

4.4 Κράτος

Οι σχέσεις του Κ.Τ.Π. με τον .Σ.Τ.Π. αρθρώνονται μέσω της αγοράς, όπως ο Κ.Τ.Π. με τον Σ.Τ.Π. Ο Σ.Τ.Π. με τον Ο.Τ.Π. αρθρώνονται είτε μέσα από τα ίδια τα άτομα που τους συγκροτούν είτε μέσω της κεφαλαιοκρατικής αγοράς, οπότε οι σχέσεις τους είναι ανταγωνιστικές. (Χαραλάμπους 1995). Το κράτος αρθρώνεται με τον Κ.Τ.Π. μέσω της κρατικής οικονομικής πολιτικής. Το ίδιο ισχύει και με τον Σ.Τ.Π. Η σχέση του κράτους με τον Ο.Τ.Π. διαμορφώνεται ταυτόχρονα μέσω της κρατικής οικονομικής πολιτικής που αφορά και τους τρεις τρόπους παραγωγής είναι με άλλους όρους η «κρατική αναπτυξιακή πολιτική». Το παρακάτω σχήμα βοηθάει τον αναγνώστη στην κατανόηση των παραπάνω.

ΣΧΕΣΗ ΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ Σ.Τ.Π.

Σύγχυση των δύο τρόπων
παραγωγής στα ίδια άτομα/ομάδες
Σχέση ανταγωνισμού

Είναι δύσκολο να κατανοήσει κανείς το Σ.Τ.Π., τις σχέσεις του με τους άλλους δύο τρόπους παραγωγής. Το ίδιο δύσκολο είναι να κατανοηθούν και οι σχέσεις κράτους και Σ.Τ.Π. (στο ίδιο σ. 126).

Το κράτος ενεθάρρυνε τους συνεταιρισμούς στη φάση ανάπτυξης και ανάπτυξής τους. Συγκεκριμένα στην Ελλάδα το κράτος ενεθάρρυνε, με το ποσό των χιλίων δραχμών, τον Πρώτο συνεταιρισμό που ιδρύθηκε το 1900 στον Αλμυρό της Θεσσαλίας με την ψήφιση του νόμου 602/1914. Αυτός ο νόμος βοηθάει για να ξεκινήσει η πολιτική του κράτους, τις πιστώσεις μέσω της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος με αποτέλεσμα την δημιουργία και αύξηση των Πιστωτικών Συνεταιρισμών. Επίσης και στη Γαλλία συναντάμε το 1897 τη δημιουργία των πιστωτικών συνεταιρισμών, με τη συμμετοχή του κράτους, με δωρεά 40 εκατομμυρίων επαυξημένων, στα κέρδη της εκδοτικής Τράπεζας της Γαλλίας. (Ζιντ 1934). Αυτό που βοήθησε στη δημιουργία των συνεταιρισμών αυτών ήταν το μικρό μέγεθος των οικογενειακών εκμεταλλεύσεων. Το μικρό μέγεθος των εκμεταλλεύσεων όμως δημιουρ-

γεί και τον κίνδυνο της προλεταριοποίησης ή και εξαθλίωσης των αγροτών εφόσον δεν μπορούσαν ούτε από τον ιδιωτικό τομέα να απορροφηθούν. (στο ίδιο). «Κατά δεύτερο λόγο δεν μπορούσε να αποδώσει τα αναμενόμενα κεφάλαια για τη χρηματοδότηση του οικονομικού τεχνικού εκσυγχρονισμού της οικογενειακής εκμετάλλευσης του αναγκαίου τόσο για την αντοχή της στον ανταγωνισμό με κράτη που παρήγαγαν με χαμηλότερο κόστος, όσο και για τη γενικότερη εθνική αναπτυξιακή κεφαλαιοκρατική διαδικασία. (Χαραλάμπους 1995).

Τα παραδείγματα που αναφέρθηκαν για την Ελλάδα και τη Γαλλία δεν εξαντλούν τη συμβολή του κράτους μέσα στους συνεταιρισμούς είτε για ανάδυση είτε για ανάπτυξη αυτών. Μπορεί δηλαδή να προσφέρει βοήθεια το κράτος, οικονομική, τεχνική, εκπαιδευτική. Η οικονομική βοήθεια προέρχεται στην παροχή φορολογικών κινήτρων, και δανείων σκοπό την ενθάρρυνση των συνεταιρισμών. (Καπογιάννης 1987-92). «Η παροχή φορολογικών προνομίων στους συνεταιρισμούς είναι το μέσο εκείνο με το οποίο το κράτος προστατεύει τις οικονομικές αυτές οργανώσεις έως ότου αποκτήσουν αυτοδυναμία και δυνατότητα αυθυπαρξίας. Σε ορισμένες χώρες αυτά τα προνόμια είναι σημαντικότερα και φτάνουν μέχρι και την πλήρη ή μερική απαλλαγή από συγκεκριμένους φόρους και τελωνειακούς δασμούς. Όσο όμως οι συνεταιρισμοί εδραιώνουν τη θέση τους στην οικονομική ζωή και διαδραματίζουν σημαντικό για την εθνική οικονομία ρόλο, τόσο αυτοί καλούνται να συνεισφέρουν και να γίνουν έτσι ισχυρή πηγή δημοσίων εσόδων». (στο ίδιο).

Από την πλευρά της τεχνικής βοήθειας αυτή γίνεται σε αρκετές χώρες με την συγκέντρωση υπηρεσίας συνεταιρισμών σαν

κρατικές υπηρεσίες. Οι υπηρεσίες αυτές αποτελούνταν από υπαλλήλους οι οποίοι ήταν κατάλληλα προετοιμασμένοι για την οργάνωση συνεταιριστικών οργάνωσεων. (Χαραλάμπους 1995).

Το κράτος ενθαρρύνει και τη συνεταιριστική εκπαίδευση. Σε πολλά κράτη διδάσκονται σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, μαθήματα σχετικά με τους συνεταιρισμούς. Αναφερθήκαμε σ' αυτές τις δραστηριότητες σε προηγούμενο κεφάλαιο. (στο ίδιο).

Οι μελέτες αυτές οι οποίες παρουσιάζουν το κράτος ως προστάτη - αρωγού δεν αρκούν. Πρέπει να τονίσουμε και τις μορφές εποπτείας του κράτους προς τους συνεταιρισμούς. Παράδειγμα μπορεί ν' αποτελέσει «ο θεσμός των Γεωργικών Συνεταιρισμών εις την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα», η οποία από ην μια αναφέρει ότι οι δημόσιες υπηρεσίες ασκούν έλεγχο πότε μικρό και πότε μεγάλο και από την άλλη δεν αναιρεί και τον όρο του κράτους-προστάτη. Υποστηρίζεται πως θα ήταν αναγκαίο ένα ελαστικό και φιλελεύθερο νομικό πλαίσιο το οποίο ν' αναγνωρίζει τα δικαιώματα των συνεταιρισμών αλλά οι δραστηριότητές τους να βγαίνουν μέσα από αυτούς και με προηγούμενη έγκριση των κυβερνητικών οργάνων. (στο ίδιο).

«Η υπόθεση του Κράτους ουδέτερου διαιτητή δεν είναι επαληθεύσιμη, όπως δεν είναι επαληθεύσιμη η υπόθεση σύμφωνα με την οποία η κοινωνία συγκροτείται από κοινωνικές ομάδες (ομάδες πίεσης) ίσης δύναμης». (Χαραλάμπους 1995).

Δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως ουδέτερος διαιτητής το κράτος διότι πρώτον, «ο τόπος όπου συμπυκνώνεται ο εκάστοτε συσχετισμός δυνάμεων των τάξεων, (Πουλαντζής, 1977), φύλων και γενεών» και δεύτερο «γιατί εκφράζει κατά πρώτον και κύριο λόγο, τα συμφέροντα των "τάξεων" - πληθυσμών των κρατικών

μηχανισμών» (Fossaert, 1980).

Σχετικά με τις ομάδες πίεσης ίσης δύναμης να τονίσουμε, σύμφωνα με τον Χαραλάμπους (1995), ότι οι οργανώσεις της κεφαλαιοκρατικής τάξης που συγκροτείται από άνδρες δεν έχουν την ίδια δύναμη με τις οργανώσεις των εργατών-ανδρών και των γυναικών. «Η ανισότητα των κοινωνικών δυνάμεων έχει ως βάση το γεγονός ότι οι κεφαλαιοκράτες-άνδρες ως ιδιοκτήτες των μέσων παραγωγής και ως φορείς της φυσικής δύναμης μπορούν να θέτουν, ανάλογα με τη συγκυρία, λιγότερο ή περισσότερο τους όρους τους στους εργάτες-άνδρες, οι οποίοι είναι μη-ιδιοκτήτες μέσων παραγωγής, και στις γυναίκες, που είναι ταυτοχρόνως μη-ιδιοκτήτες των μέσων παραγωγής και φορείς της λειτουργίας παραγωγής των ανθρωπίνων υπάρξεων. (στο ίδιο).

Μετά την παραπάνω αναφορά βλέπουμε πως «η σχέση που διαμορφώνεται μεταξύ κοινωνίας και πολιτών σ' ένα κεφαλαιοκρατικό κράτος, η οποία δεν είναι σταθερή στο χρόνο μπορεί να μας δείξει τη δομή ενός πολιτικού σχηματισμού, αλλά και την έκφραση σε περισσότερα καθεστώτα». (στο ίδιο σ. 133).

4.5 Θέση και στάση των Συνεταιρισμών στα σύγχρονα οικονομικοκοινωνικά συστήματα

Οι συνεταιριστικές οργανώσεις γεννήθηκαν με σκοπό να απαλλάξουν τον άνθρωπο από τις διαταραχές τις οποίες προκάλεσε το κεφαλαιοκρατικό σύστημα. Αλλά πρέπει να τονισθεί πως δεν είναι εξάρτημα και επακόλουθο του κεφαλαιοκρατικού συστήματος. Έχει τη δική του θεωρία με ευγενέστερες επιδιώξεις, προγενέστερες ρίζες.

Παρατηρούμε πως μέσα στις εφαρμογές του σοσιαλιστικού συστήματος, ο Συνεταιρισμός μπορεί και συνυπάρχει μέσα στις κατευθυνόμενες οικονομίες. Δηλαδή και σ' αυτές που λειτουργούν με την ιδιωτική πρωτοβουλία όσο και σ' αυτούς που έχουν κρατικοποιημένα τα μέσα της παραγωγής. Επιβάλλεται πάντως, οπωσδήποτε, να τονίσουμε ότι ο Συνεργατισμός-Συνεταιρισμός είναι ένα ιδιαίτερο οικονομικοκοινωνικό σύστημα που πιστεύει και ισχυρίζεται ότι έχει πάρει τα καλά σημεία από τα αντιτιθέμενα συστήματα, (του κεφαλαιοκρατισμού, του σοσιαλισμού, του κομμουνισμού, και των ιδεών πάνω στις οποίες στηρίζεται ιστορικά το καθένα) και δεν βαρύνεται με τα μειονεκτήματα και τα ελαττώματά τους. (Κλήμης 1980 σ. 158).

Ο Συνεταιρισμός σε σχέση με τα δυτικού τύπου δημοκρατικά καθεστώτα, είναι μια ιδιωτική πρωτοβουλία οργανωμένη με βάση τη συνεργασία, την αυτοβοήθεια και με επιδίωξη το γενικότερο καλό. Βλέπουμε έτσι την συλλογική ιδιωτική πρωτοβουλία η οποία δρα υπεύθυνα στον οικονομικό βασικά τομέα. Βασικός και αρχικός σκοπός, ήταν η αποφυγή της εκμετάλλευσης, από τους οικονομικά ισχυρούς προς τους οικονομικά ανίσχυρους. (στο ίδιο).

Τον 20^ο αιώνα μετά την ανάπτυξη των σοσιαλιστικών τάσεων, άρχισε να διαμορφώνεται αντιδραστικά στις ατέλειες του απόλυτου οικονομικού φιλελευθερισμού. Παρουσιάζεται η ενεργός ανάμειξη στη οικονομία του ίδιου του Κράτους και ημικρατικών Οργανώσεων διαφόρων τύπων. Οι οικονομικοί παράγοντες υφίστανται την επίδραση της ανάμειξης του Κράτους. Το σύγχρονο αυτό κράτος με αστικό ή ημιαστικό χαρακτήρα λειτουργεί με δικές του πρωτοβουλίες αλλά ζητά και από την ιδιωτική πρω-

τοβουλία την ανάπτυξη δραστηριοτήτων. Επίσης και η ιδιωτική πρωτοβουλία λειτουργεί με δική της πρωτοβουλία αλλά ζητά και τη συνδρομή του Κράτους. Εδώ έρχεται ο Συνεταιρισμός και παρακολουθεί τις εξελίξεις των σχέσεων Κράτους και ιδιωτικής πρωτοβουλίας. «Δεν γίνονται οι Συνεταιρισμοί όργανα της πολιτικής των αστικών ή των δημοκρατικών σοσιαλιστικών κρατών. Απλά έπαψαν να τα αγνοούν ή να τα αποφεύγουν,, εφόσον η επιρροή του κράτους είναι βασική στην όλη οικονομική εξέλιξη. Όπως τα προγράμματά του για οικονομική ανάπτυξη, τα κίνητρα και αντικίνητρα που δημιουργεί, με την εργατική πολιτική, την αγροτική πολιτική κ.λ.π.» (Κλήμης 1980 σ. 160).

Το δυνατό σοσιαλιστικό Κράτος αναγνώρισε και αναγνωρίζει τη γενικότερη σημασία των συνεταιρισμών γι' αυτό εκφράζει ενδιαφέρον ανάπτυξης αυτών.

Στις χώρες εκείνες που οικονομικός ρυθμιστικός παράγων είναι το Κράτος (σοσιαλιστικά, κομμουνιστικά καθεστώτα) με την κρατικοποίηση των μέσων παραγωγής και εκεί οι Συνεταιρισμοί αναπτύσσουν τις δραστηριότητές τους. Στα καθεστώτα αυτά η δράση τους δεν είναι απόλυτα ελεύθερη, αλλά αναγνωρίζεται από τη Διεθνή Συνεταιριστική Ένωση.

Γενικότερα σε όλο το κόσμο, σε όλα τα κράτη, «βρισκόμαστε σε μια περίοδο πολυκεντρικής, πολυδιάστατης και πολυδαίδαλης εξέλιξης μέσα σ' ένα πλέγμα μεταβαλλομένων σχέσεων, μέσα σε μια δράση συνεργασίας και ανταγωνισμού. Κλήμης (1980).

Οι Συνεταιρισμοί στη φάση αυτή διατηρούν την μορφή της μη κερδοσκοπικής ιδιωτικής πρωτοβουλίας η οποία προστατεύει τα μέλη της αλλά ενδιαφέρεται και για το κοινωνικό καλό. Είναι

σε αντίθεση και όχι σε εχθρότητα με την κερδοσκοπική ιδιωτική πρωτοβουλία, όσο και με εκείνη την κρατική οικονομία που υποδηλώνει την ατομική πρωτοβουλία. (στο ίδιο).

Ο Συνεταιρισμός είναι το σύστημα το οποίο θα επικρατήσει όταν σταματήσουν να γίνονται ακρότητες και μονομέρειες του κεφαλαιοκρατισμού και του κομμουνισμού. Έτσι θα μπορεί να αναπτυχθεί σωστά και να λειτουργήσει υπέρ του καλού της κοινωνίας. (στο ίδιο).

Συμπεράσματα

Στο τέλος της μελέτης αυτής, θα προσπαθήσουμε να φέρουμε μερικά στοιχεία - απαντήσεις στο παρακάτω ερώτημα, που ίσως δημιουργούνταν στον αναγνώστη μας.

Σε τι μας χρησιμεύει η κατανόηση της έννοιας Συνεργατισμός και η περαιτέρω ανάπτυξή του σε τρόπο παραγωγής;

Απάντηση 1

Η έννοια του Συνεργατισμού και η ανάπτυξή του μπορεί να μας βοηθήσει να καταλάβουμε πόσο σημαντικά αποτελέσματα μπορεί να φέρει. Όταν ο καθένας σαν άτομο ή σαν μονάδα δεν μπορεί να πετύχει το σκοπό του, τότε με την βοήθεια και άλλων ατόμων γίνεται εφικτό.

Αυτό αποτελεί την Συνεργασία η οποία με την ανάπτυξής της και όταν είναι καλά οργανωμένη, βοηθάει στον τρόπο παραγωγής. Η οργάνωση οδηγεί στην δημιουργία Συνεταιρισμού η οποία προέρχεται από τη συνεργασία πολλών ατόμων, με σκοπό την αυτοβοήθεια. Το γνωστό σε όλους «ο ένας για όλους και όλοι για έναν».

Απάντηση 2

Η Συνεργασία μεταξύ ομοιοεπαγγελματιών όπως για παράδειγμα ηλεκτρολόγων, υδραυλικών, μηχανικών κ. ο. κ. αποτελεί μια μορφή αστικού Συνεταιρισμού ο οποίος επίσης μπορεί να αναπτυχθεί όπως ακριβώς και οι Συνεταιρισμοί, οι οποίοι αναφέρθηκαν στην μελέτη αυτή. Δηλαδή μπορούν να απολαύσουν όλα τ' αγαθά τα οποία μπορεί να επιφέρει μια σωστή συνεργασία. Έτσι βλέπουμε πως η Συνεργασία έχει τη δυνατότητα να επεκταθεί σε όλα τα επαγγέλματα αλλά και μέσω της συνεργασίας να πα-

ραχθεί κοινωνικό έργο. Σε φιλανθρωπικά, κοινωνικά έργα με σκοπό και πάλι την αλληλοβοήθεια αλλά σε φιλανθρωπικό πλέον επίπεδο. Στη συγκεκριμένη μορφή το έργο που παράγει είναι κοινωνικό.

Απάντηση 3

«Η επιλογή μας, λοιπόν, να χρησιμοποιήσουμε την έννοια του Συνεργατικού Τρόπου παραγωγής βασίζεται στο ότι μπορεί να μας βοηθήσει να ξεπεράσουμε τόσο την αστική πολιτική οικονομία, η οποία ιδιοποιούμενη τον ιστορικό προσανατολισμό των κεφαλαιοκρατών, φυσικοποίησε το κεφαλαιοκρατικό σύστημα, όσο και το μαρξισμό, που περιοριζόμενος στην ανάλυση των διαιρεμένων σε τάξεις ανδρών δεν μπόρεσε να κατανοήσει ούτε τις σχέσεις του κεφαλαιοκρατικού συστήματος που αποτελεί βασικό στοιχείο αυτών των σχέσεων» Χαραλάμπους Συνέδριο 16-17 Μαΐου Μεσολόγγι.

Βιβλιογραφία

- Βαρθολομαίου Σπ. Η συνεταιριστική εκπαίδευση. Ανάλυση του Προβλήματος στο Περιοδικό Θέματα Συνεταιρισμών - Οικονομίας Τραπεζών 1974 τεύχος 21^ο σελ. 1737 - 1746
- Δημητριάδου Βαρβ., Οι Συνεταιρισμοί στο 5ετές πρόγραμμα στο, Συνεταιριστική Πορεία Δράση - Ιδεολογία - Επιστήμη 1986, τεύχος 2^ο, σ. 100-102.
- Ζουρίδη Α. Η Νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική και ο Ρόλος των Ελληνικών Συνεταιρισμών στο, Περιοδικό Συνεταιριστική Πορεία - Δράση - Ιδεολογία - Επιστήμη 1993, τεύχος 30ο, σελ. 111-117
- Ιλαντζή Β. Αναζήτηση διεξόδου στην κρίση των Συνεταιρισμών, στο Περιοδικό Συνεταιριστική Πορεία Δράση - Ιδεολογία - Επιστήμη 1990 τεύχος 18^ο, σελ. 77-81.
- Ιλαντζή Β. Ο πιστωτικός συνεταιρισμός και ο ρόλος του στην άσκηση της αγροτικής Πίστεως στο Περιοδικό Θέματα Συνεταιρισμών - Οικονομίας τραπεζών 1977 τεύχος 43^ο σελ. 3145-3153.
- Κλήμη Α., Τι είναι και τι δεν είναι ο Συνεργατισμός, Συνεργασία 1980
- Κλήμη Α., Οι ρίζες του Συνεταιρισμού μέσα στους αιώνες, Περιοδικό Θέματα Συνεταιρισμών τεύχος 51^ο, Σεπτέμβριος - Οκτώβριος 1978, σ. 3695.
- Κλήμη Αριστ. Η συνεργασία των ατόμων στον Ελληνικό χώρο. Γενικά. Οι παραδοσιακές -εθιμικές μορφές

στο, Περ. Θέματα Συνεταιρισμών και αγροτικής Οικονομίας 1982 τεύχος 73 σελ. 5269-5283.

Κλήμη Αρ. Συνεταιριστικό Πρόγραμμα- Συνεταιριστική Κρατική Πολιτική. Δίδαγμα από την ιστορία. Ανάγκη για συνεργασία των Πρακτικών στελεχών και της Επιστήμης στο, Περιοδικό Θέματα Συνεταιρισμών και Αγροτικής Οικονομίας 1982 τεύχος 74, σελ. 5329-5339.

Κολύμβα Ν. 80 χρόνια θεσμοθετημένου Συνεργατισμού στο, Περιοδικό Συνεταιριστική Πορεία Δράση-Ιδεολογία- Επιστήμη 1995, τεύχος 37^ο, σελ. 1-3

Κολύβα Ν. Οι Γεωργικοί Συνεταιρισμοί σ' ένα μεταβαλλόμενο οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον, στο Περιοδικό Συνεταιριστική Πορεία Δράση-Ιδεολογία- Επιστήμη 1990, τεύχος 18^ο σελ. 67-75.

Κολύρη Π. Ιδιαιτερότητες και σύγχρονα προβλήματα του Μάνατζμεντ στις Συνεταιριστικές Οργανώσεις και επιχειρήσεις, στο Περιοδικό Συνεταιριστική Πορεία Δράση- Ιδεολογία- Επιστήμη 1990, τεύχος 19^ο, σελ. 141-151

Λάμπερ Π., Η διδασκαλία του Συνεργατισμού, Αθήνα 1963

Λαμπροπούλου- Δημητριάδου Β. Η αντιμετώπιση της έννοιας και των Αρχών του Συνεταιρισμού από τη Δικαστική και Νομοθετική εξουσία στο, Συνεταιριστική Πορεία Δράση - Ιδεολογία - Επι-

στήμη 1987, τεύχος 5^ο, σ. 17-23.

Λαμπροπούλου Δημητριάδου Β. Η χρησιμοποίηση των Συνεταιρισμών στο δεύτερο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για την καταπολέμηση της φτώχειας στο, Συνεταιριστική Πορεία Δράση - Ιδεολογία - Επιστήμη 1989, τεύχος 15^ο, σελ. 189-193.

Μαριάδης Σ., Συνεταιρισμοί, Ιστορία - Φιλοσοφία- Αποστολή, η Τρίτη εναλλακτική λύση, Θεσσαλονίκη 1992.

Μαυρόγιαννη Δ., Η αναθεώρηση των διεθνών κανόνων λειτουργίας των συνεταιρισμών στο, Περιοδικό Συνεταιριστική Πορεία Δράση- Ιδεολογία - Επιστήμη 1995, τεύχος 38^ο, σελ. 65-90.

Παπαγεωργίου Κ.Α. Η συνεταιριστική γεωργική επιχείρηση στην κοινοτική ενοποιημένη αγορά, στο Περιοδικό Συνεταιριστική Πορεία Δράση-Ιδεολογία-Επιστήμη 1990, τεύχος 19^ο σελ. 129-138.

Παπούτση Χ. , Η Σύγχρονη Έννοια των Συνεταιριστικών Οργανώσεων, στο Περιοδικό Συνεταιριστική Πορεία Δράση-Ιδεολογία-Επιστήμη 1995, τεύχος 37^ο, σελ. 5-11.

Στρογγύλη Γ. Συνεταιριστικά προβλήματα - Επισημάνσεις θέσεις-Απόψεις στο, Συνεταιριστική Πορεία Δράση - Ιδεολογία - Επιστήμη 1989, τεύχος 13^ο, σελ. 1-10.

Τζωρτζάκη Θ., Το Συνεταιριστικό Πρόγραμμα, Βασικές γραμμές και κατευθύνσεις στο περ. Θέματα Συνεταιρισμών - Αγροτικής Οικονομίας 1983, τεύχος 75, σελ. 5397-5402.

Χαλαράμπους Κ., Συνεταιρισμός Κράτος Οικονομία, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας, Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου 1995 «α»

Χαραλάμπους Κ., Ελληνικό Συνεταιριστικό Κίνημα, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας, Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου 1995 «β»

Ξένη Βιβλιογραφία

Lars Marcus, Προβληματισμοί για το μέλλον των συνεταιρισμών, στο περιοδικό Συνεταιριστική Πορεία Δράση - Ιδεολογία- Επιστήμη 1989, τεύχος 16^ο σ. 219-223

Hans H. Munkner , Η έννοια «Συνεταιρισμός» στο Περιοδικό Θέματα Συνεταιρισμών και Αγροτικής Οικονομίας 1980, τεύχος 59^ο σελ. 4275-4279.

Πίνακας Περιεχομένων

Εισαγωγή	2
Κεφάλαιο Πρώτο	
ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣΜΟΣ	
1.1 Γενικά	5
1.2 Ορισμός	7
1.3 Δημιουργία δύναμης	9
1.4 Οικονομική δύναμη για αυτοβοήθεια	13
Κεφάλαιο Δεύτερο	
ΠΡΟΔΡΟΜΟΙ - ΠΡΩΤΕΡΓΑΤΕΣ	
2.1 Γενικά	16
2.2 Αρχαιότητα και Μεσαίωνας	17
2.3 Χώρες Ανάπτυξης	22
Κεφάλαιο Τρίτο	
ΑΡΧΕΣ	
3.1 Γενικά	54
3.2 Ροχάλδη	55
3.3 Η Ελευθερία προσχώρησης ή η αρχή της "Ανοικτής Θύρας"	79
3.4 Η Ελευθερία Προσχώρησης	82
3.5 Αρχή του Δημοκρατικού ελέγχου	84
3.6 Ουδετερότητα	
3.7 Αγορά και Πώληση "τοις μετρητοίς"	89
3.8 Τόκος επί του Συμμετοχικού Κεφαλαίου	90
3.9 Η Αρχή της Επιστροφής	91
3.10 Παιδεία	94

Κεφάλαιο Τέταρτο

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

4.1 Γενικά	100
4.2 Τρόπος Παραγωγής	100
4.3 Ταξική Πάλη	111
4.4 Κράτος	115
4.5 Θέση και στάση των Συνεταιρισμών στα σύγχρονα οικονομικοκοινωνικά συστήματα	119
Συμπεράσματα	123
Βιβλιογραφία	125